

Fredagen den 21 maj

Kl. 09.00

*Skolans inre arbete
m. m.*

§ 1 Justerades protokollen för den 13 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1975/76:215 till lagutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1975/76:23 till utrikesutskottet

§ 4 Skolans inre arbete m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:30 med anledning av propositionen 1975/76:39 om skolans inre arbete m. m. jämte motioner

I propositionen 1975/76:39 (utbildningsdepartementet) hade regeringen – efter föredragning av statsrådet Hjelm-Wallén – föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för reformering av skolans inre arbete m. m. som förordats i propositionen,

2. godkänna de riktlinjer för organisationen av den allmänna fritidsverksamheten utanför skoldagen som förordats i propositionen,

3. godkänna den ändring av grunderna för statsbidragsgivningen till driftkostnader för det allmänna skolväsendet som förordats i propositionen,

4. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet,

5. godkänna vad som i propositionen förordats om konferenser samt om skolledare och annan personal,

6. till Bidrag till studie- och yrkesorientering för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 51 160 000 kr. (jfr prop. 1975/76:100 bil. 10 s. 254),

7. till Lärares fortbildning m. m. för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 52 782 000 kr. (jfr prop. 1975/76:100 bil. 10 s. 444).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås en fortsatt utveckling av grundskolans inre arbete samt en utökad omsorg för barn och ungdom under skoldagen

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

och i nära anslutning till denna.

I propositionen förordas att grundskolan i högre grad än f. n. skall tillämpa arbetssätt och arbetsformer som mer knyter an till förskolepedagogiken. Vikten av en mjuk skolstart betonas. Skolmognadsprov och skolmognadsklasser bör inte längre förekomma. För att underlätta samverkan mellan personal i förskola och grundskola bör lokala arbetsgrupper inrättas. Ett utökat samarbete mellan hem och skola förordas och klassföreståndarens betydelse för kontakten mellan elev och skola och mellan skola och hem framhålls.

Utgångspunkten för förslagen är att kommuner och skolenheter i kommunen bör ges möjlighet att anpassa undervisningen efter enskilda elevers eller grupp av elevers behov. Särskild vikt bör läggas vid elevens färdighetsträning. Skolan bör i högre grad än f. n. sträva efter ett arbetssätt som knyter an till elevernas verklighet. Klassen skall även i fortsättningen vara allsidigt sammansatt och utgöra basgruppen för undervisningen. Undervisningsgruppernas storlek kommer liksom f. n. att ofta avvika från klassens och anpassas till behovet i klassen, ämnet, undervisningsmomentet. Någon fast elevgruppering som bygger på elevernas kunskaps- eller prestationsgrad får inte förekomma. Elevers behov av specialpedagogisk träning bör kunna tillgodoses inom den ordinarie undervisningsgruppens ram.

För elever med påtagliga handikapp bör det finnas möjlighet för skolstyrelsen att anordna särskild undervisningsgrupp, där undervisningen eller delar av den bedrivs under längre tid. Även för elever med påtagliga skolsvårigheter kan en sådan undervisningsgrupp anordnas, dock med kortare varaktighet.

I propositionen förordas vidgade möjligheter för de lokala skolenheterna att anpassa undervisningen till lokala förhållanden vid bl. a. studieövergångar. Målet skall vara att förstärka färdighetsträningen. Vidare förordas ökade möjligheter att anpassa studiegången för enskild elev.

Någon generell sänkning av delningstalen för inrättande av klasser förordas inte. Skolans förstärkningsanordningar bör i huvudsak användas för insatser för att hjälpa elever med skolsvårigheter.

I propositionen förordas att skolenheterna indelas i arbetsenheter, som kan bestå av två eller flera klasser. Arbetsenheterna skall utgöra en organisatorisk indelning av eleverna för t. ex. elevvårdsinsatser. I propositionen förordas att den personal som arbetar i arbetsenheten bör ses som ett arbetslag som tillsammans med eleverna planerar undervisningen och samverkar i övrigt. Arbetslagen bör kunna växa fram successivt bl. a. med hjälp av fortbildning.

Till grund för förslagen ligger en helhetssyn på eleven och dennes skoldag. I propositionen föreslås en samlad skoldag, dock utan att skoldagen nämnvärt förlängs. För barnen i de två lägsta årskurserna bör skoldagen omfatta högst fem timmar. För övriga årskurser bör skoldagen omfatta sex till åtta timmar. Kommunen beslutar när den samlade skoldagen skall införas och om skoldagens längd. Vikten av att timplane-

bunden undervisning och annan verksamhet varvas under skoldagen framhålls. Föreningslivet bör beredas möjligheter att bedriva verksamhet tillsammans med eleverna både inom ramen för den samlade skoldagen och i anslutning till skoldagen. Behovet av samordning med fritidshemmens resurser under skoldagen och i den allmänna fritidsverksamheten understryks. Till kommun som beslutar om en samlad skoldag föreslås ett särskilt statligt bidrag utgå. Detta motsvarar 65 milj. kr. i dagens löneläge.

I anknytning till skoldagen och under annan skolfri tid föreslås att allmän fritidsverksamhet anordnas som huvudsakligen bör ledas av föreningslivet. Det statliga bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet bör därför utgå från 7 års ålder fr. o. m. budgetåret 1977/78. Till kommunerna föreslås särskilt bidrag för fritidsverksamheten utgå. Detta senare bidrag beräknas till 25 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslås få i uppdrag att se över mellanstadiets läroplan med sikte på en sänkning av timtalet med två till tre veckotimmar per årskurs. Även vissa frågor rörande högstadiets timplan, bl. a. tillvalskonstruktionen, bör ses över av SÖ.

Studie- och yrkesorienteringen föreslås förstärkt bl. a. genom en utökad samverkan mellan skola och arbetsliv. Den praktiska yrkesorienteringen för eleverna på högstadiet bör mer än f. n. inriktas på arbetslivsorientering. Skolan måste verka för att både flickor och pojkar från olika socialgrupper under utbildningstiden får kontakt med de delar av arbetslivet som de erfarenhetsmässigt inte väljer i framtiden. En översyn av den praktiska yrkesorienteringen bör göras av SÖ i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsmarknadens parter.

I propositionen föreslås ett nytt statsbidragssystem. Skolstyrelsen erhåller dels en basresurs som beräknas på antalet klasser vid skolenheten i stort enligt nuvarande regler, dels en förstärkningsresurs som skolstyrelsen får fördela. Förstärkningsresursen ersätter nuvarande timplanebundna resurstimmar, specialundervisningstimmar samt timmar för bl. a. fritt valt arbete, frivillig musikundervisning och maskinskrivning samt medel för särskilda åtgärder på skolområdet.

Förstärkningsresursen beräknas utifrån antalet elever i en kommun, vilket gör att det nya statsbidraget medför en omfördelning från kommuner med relativt låga elevantal till kommuner med höga elevantal per skolenhet. En särskild glesbygdsgaranti föreslås för att minska övergångsproblemen för skolor i glesbygd.

Vissa delar av förstärkningsresursen skall användas för bl. a. fritids- och föreningsverksamhet i skolan. Utgångspunkten för den friare fördelning som föreslås beträffande förstärkningsresursen bör när det gäller undervisningsinsatser vara att förbättra färdigheterna hos elever med svårigheter. Därutöver bör dessa medel fördelas till sådana ämnen och moment som kräver små undervisningsgrupper. SÖ föreslås få i uppdrag att utarbeta exempel på hur förstärkningsresursen skall kunna användas för att uppnå målen för skolans verksamhet.

Fredagen den :
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

I propositionen föreslås en förstärkning av skolledningen. För att uppnå en anpassning av skolorganisationen till den förordade verksamheten föreslås att vissa arbetslednings- och planeringsuppgifter i skolan skall kunna anpassas efter lokala önskemål i den enskilda skolenheten. Frågan om statsbidrag till reservvikarier är föremål för förhandlingar mellan staten och Kommunförbundet.

Flera åtgärder som gäller personalutbildning och fortbildning föreslås. Sålunda föreslås särskild skollärarytbildning. Åtgärder vidtas för att er- hålla fler kvinnliga skollärare samt fler skollärare som är lärare i estetiska och praktiska ämnen. I propositionen föreslås att behörighetsreglerna för skollärare ändras. Vidare föreslås en personalfortbildning med syfte att stimulera till ökad samverkan mellan skolans personal för att möjliggöra en övergång till det arbetssätt och de arbetsformer som bör prägla skolans verksamhet. Denna fortbildning bör omfatta personal från alla rektors- områden. Dessutom föreslås en kraftig utökning av särskild ettårig ut- bildning i specialpedagogik. Under läsåret 1977/78 kommer en särskild fortbildning för alla lärare och övrig skolpersonal att anordnas. Målet för denna utbildning är framför allt att förbereda skolledning och personal för en övergång till ett system med friare resursanvändning.

Frågan om lokala ledningsorgan vid skolorna bör utredas ytterligare. Strävan bör vara att det vid varje skolenhet inrättas ett ledningsorgan med representanter för elever, personal och i vissa fall föräldrar. Detta ledningsorgan bör besluta i sådana frågor som skolledningen i dag beslutar om. Ansvaret för fördelningen av de fria resurserna och vissa andra prin- cipiellt viktiga frågor ankommer enligt förslaget på skolstyrelsen. Vikten av ett väl fungerande klassråd och ett reellt inflytande på undervisningen från eleverna betonas. Frågan om hur de förtroendevalda skall kunna få ett ökat inflytande över skolans verksamhet kommer att utredas.

Utvärderingen av skolans hela verksamhet kommer att utgöra ett vik- tigt underlag för fördelning av förstärkningsresurser. Utvärderingen bör ses som en naturlig del i skolans verksamhet. SÖ och läns skolnämnderna bör bistå kommunerna med information och exempel på hur utvärde- ringsarbetet kan bedrivas.

Genomförandet av förslagen skall ske successivt. Personalfortbildning- en skall påbörjas läsåret 1976/77. Statsbidraget för allmän fritidsverk- samhet bör utgå fr. o. m. 1977/78. Förstärkningen av skollärarytorgani- sationen i kommunerna bör enligt propositionen genomföras fr. o. m. budgetåret 1977/78. Den samlade skoldagen kan införas av de kommuner som så beslutar fr. o. m. läsåret 1978/79 då hela det nya resurssystemet genomförs i samtliga kommuner."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975 års riksmöte väckta motionerna

1975:158 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt gällde hemställan att riks- dagen skulle

1. hos regeringen anhålla om en omedelbar revision av läroplanerna och målbeskrivningen för ämnena svenska och matematik i grundskolan (yrkandet 1),

2. hos regeringen anhålla om att riksdagen senare förelades förslag till ny läroplan för grundskolan (yrkandet 2),

3. uttala att kravet på fasta och väl inövade basfärdigheter borde vara vägledande för det föreslagna läroplansarbetet (yrkandet 3),

4. hos regeringen anhålla att elever i grundskolans årskurs 7 och 8 gavs tillfälle till jämkad studiegång (yrkandet 4),

1975:542 av herr Olsson i Timrå m. fl. (s),

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:272 av herr Signell m. fl. (s),

1975/76:322 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att en parlamentarisk utredning tillsattes med uppgift att lämna förslag till en reviderad läroplan för grundskolan i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen,

1975/76:323 av fru Lantz m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag om övergång till ett system med fast anställda reservvikarier för grundskolans och gymnasieskolans behov samt om härtill knutna statsbidragsregler,

1975/76:485 av herr Granstedt m. fl. (c),

1975/76:489 av herrar Pettersson i Örebro (c) och Larsson i Öskevik (c),

1975/76:490 av herr Råmgård m. fl. (c),

1975/76:492 av fru Troedsson m. fl. (m, c),

1975/76:578 av fru Lantz m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag om statligt anslag till kommunala musikskolor fr. o. m. den 1 juli 1976,

1975/76:584 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Svanström (c),

1975/76:594 av herr Strömberg i Botkyrka (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om inrättande i grundskolan av tjänst som huvudlärare för invandrarundervisning,

1975/76:595 av herr Strömberg i Botkyrka (fp), vari hemställts att riks-

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

dagen hos regeringen begärde sådan ändring av statsbidragsbestämmelserna för grundskolan att statsbidrag kunde utgå för s. k. invandrarkon-sulent,

1975/76:597 av fru Sundberg m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1975/76:774 av herr Ahlmark m. fl. (fp),

1975/76:776 av herr Fiskesjö m. fl. (c),

1975/76:780 av fröken Hörlén m. fl. (fp),

1975/76:786 av herr Lindahl i Lidingö (s),

1975/76:787 av herr Lindahl i Lidingö (s),

1975/76:890 av fru af Ugglas (m) och herr Danell (m) såvitt nu var i fråga (yrkandena 1, 2, 5 och 6),

1975/76:1327 av herr Enlund (fp) och fröken Hörlén (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om förslag till 1976/77 års riksmöte angående statsbidrag till den kommunala musikundervisningen,

1975/76:1403 av fröken Eliasson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om att en parlamentarisk utredning tillsattes med uppgift att framlägga förslag angående förändring av gymnasie-skolan, innebärande införande av treterminssystem med obligatorisk praktiktermin i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975/76:1411 av herr Granstedt (c),

1975/76:1413 av herr Hallgren m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade

1. att samtliga inbyggda företagsskolor – liksom i förekommande fall där fristående skolor för utbildning anordnats – underställdes statligt eller kommunalt huvudmannaskap,

2. beträffande villkoren för de i utbildningen deltagande skulle gälla att lön utgick enligt avtal med vederbörande på utbildningsområdet verksam fackorganisation samt enligt principen lika lön för lika arbete, vidare att betyg vid företagsskolorna slopades och ersattes med intyg om vad eleven utbildats till och vilka arbetsuppgifter som utförts,

3. att företagen borde vara skyldiga att svara för de grundläggande kostnaderna för denna verksamhet,

1975/76:1414 av fru Hansson m. fl. (s),

1975/76:1419 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen beslutade

1. att ansluta sig till i motionen angivna målsättningar för utbildningspolitiken,
2. att hos regeringen anhålla om förslag om åtgärder för att bryta social snedrekrytering inom olika utbildningslinjer,
3. att hos regeringen anhålla om initiativ till läromedel i ungdomsskolan som realistiskt återspeglade barnens vardagsförhållanden,
4. att hos regeringen anhålla om initiativ till en läroplansrevidering så att samspelet mellan teoretiska och praktiska kunskaper och erfarenheter genomsyrade all utbildning och s. k. varvad utbildning stimulerades,

1975/76:1420 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt nu var i fråga (yrkandet 1).

1975/76:1426 av herr Johansson i Arvika m. fl. (s),

1975/76:1429 av herrar Johansson i Växjö (c) och Olsson i Sundsvall (c),

1975/76:1443 av herrar Larsson i Staffanstorp (c) och Olsson i Järvsö (c),

1975/76:1445 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. (c),

1975/76:1451 av fru Lundblad m. fl. (s),

1975/76:1454 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c, m, fp), vari hemställt att riksdagen beslutade

1. att primärkommun eller landstingskommun där privatskola var belägen, vilken lydde under privatskoleförordningen (SFS 1967:270) fick inräkna privatskolans elever i det underlag som utgjorde grund för tilldelning av statsbidrag till studie- och yrkesorientering,
2. att för budgetåret 1976/77 anvisa 180 000 kr. för detta ändamål.

1975/76:1457 av herr Nordgren m. fl. (m),

1975/76:1462 av herr Nordstrandh m. fl. (m),

1975/76:1469 av herr Nyhage m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen beslutade att tjänst som huvudlärare för specialundervisningen vid grundskolan skulle inrättas fr. o. m. läsåret 1976/77,

1975/76:1473 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c, fp),

1975/76:1481 av fru Rönning m. fl. (s),

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

1975/76:1488 av fru Sundberg (m) och fru Mogård (m),

1975/76:1490 av fru Sundberg m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1975/76:1492 av fru Sundberg m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet 4),

1975/76:1510 av herr Westberg i Ljusdal m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen som sin mening uttalade

1. att ökade möjligheter borde skapas för större lärartäthet i grundskolan,

2. att möjligheter att välja praktiskt betonade utbildningsvägar på högstadiet öppnades, vilket även kunde ske genom att möjligheterna till jämkad studiegång utvecklades och gjordes lättare tillgängliga,

3. att klassföreståndararbetet gavs större utrymme inom ramen för lärarnas arbetstid,

4. att varje ämne tillförsäkrades den tid på schemat som läroplanen angav,

1975/76:1511 av herr Wikström (fp) och fröken Hörlén (fp),

1975/76:1512 av herr Wikström (fp) och fröken Hörlén (fp),

1975/76:1513 av herr Wirtén m. fl. (fp),

1975/76:2018 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt gällde hemställen att riksdagen skulle

1. uttala att skolornas och undervisningsgruppernas storlek borde anpassas efter undervisningens krav och elevernas behov av trygghet och trivsel (yrkandet 2),

2. hos regeringen anhålla om en parlamentarisk utredning för en översyn av läroplanen för grundskolan enligt vad som i motionen anförts (yrkandet 3),

3. hos regeringen anhålla om en parlamentarisk utredning för en översyn av gymnasieskolans målsättning och struktur enligt vad som i motionen anförts (yrkandet 4),

4. uttala att skriftliga betyg borde ges på grundskolans alla stadier och i gymnasieskolan (yrkandet 7),

1975/76:2019 av herr Bohman m. fl. (m),

1975/76:2138 av herr Fälldin m. fl. (c),

1975/76:2152 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt gällde hemställen att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om förslag till åtgärder

för att förverkliga det tjugopunktsprogram för kamp mot kvinnodiskriminering som redovisats i sistnämnda motion innebärande såvitt här var i fråga

1. att samtidigt som kvinnors situation och insatser beaktades på ett tillbörligt sätt inom varje ämnesområde infördes ett särskilt ämne om kvinnans ställning och kvinnofrågans utveckling i grundskolans och gymnasieskolans läroplaner (yrkandet 1),

2. att fortbildnings- och extrakurser i kvinnofrågan ordnades för redan utexaminerade lärare, främst i samhällsvetenskapliga ämnen (yrkandet 3),

3. att yrkesvägledningen i skolorna gavs målsättningen att bryta köns-segregering i linjeval och på arbetsmarknad samt att yrkesvägledare gavs härför avsedd utbildning (yrkandet 4),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna
1975/76:2212 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c),

1975/76:2213 av herr Wachtmeister i Staffanstorp (m),

1975/76:2215 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande innebörden av begreppet "den samlade skoldagen",

2. att en extra resurs om 0,025 lärarveckotimmar per elev utgick till samtliga kommuner fr. o. m. läsåret 1977/78 för annan verksamhet än undervisning,

3. att hos regeringen begära att vad som i motionen anförts beträffande minskning av den timplanebundna undervisningen på mellanstadiet överlämnades till den utredning som skulle se över läroplanen för beaktande,

4. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande kontakterna mellan hem och skola,

5. att som sin mening uttala att möjligheterna att lokalt jämka timplanen borde vidgas så långt det var möjligt med bevarad enhetlig utbildningsnivå i landet,

6. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande vidgade resurser för organisationerna för metodutveckling och ungdomsledarutbildning,

7. att hos regeringen begära förslag om lagstadgad rätt till tjänstledighet för ungdomsledaruppgifter,

8. att beslut om det lokala aktivitetsstödet storlek fortsättningsvis fattades av riksdagen,

9. att som sin mening uttala att kommunerna fritt borde disponera förstärkningsresursen,

10. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande utformningen av en garanti för bevarande av mindre

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

skolor och skolor i elevsvaga områden,

11. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande vissa personalfrågor,

12. att avslå regeringens förslag beträffande ändrade regler för behörighet till skolledartjänst,

1975/76:2216 av herrar Henmark (fp) och Westberg i Ljusdal (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att särskilt statsbidrag till glesbygdsskolor (glesbygdsgaranti) gavs med stadigvarande inriktning och icke gavs övergångskaraktär,

2. att tilldelade resurser, såväl bas- som förstärknings-, fick disponeras av skolstyrelse utan speciella inskränkningar vad beträffade storlek av undervisningsgrupper,

3. att statsbidrag utgick till en normerad personaluppsättning vid skolledarexpeditioner vid grundskolan i likhet med vad som nu skedde vid gymnasieskolan,

4. att förändringar i arvodesfrågor som rörde personalen skedde först sedan förhandlingsöverenskommelse med vederbörande personalorganisationer uppnåtts,

1975/76:2217 av herr Signell m. fl. (s),

1975/76:2219 av fru Hörnlund m. fl. (s),

1975/76:2220 av herr Larsson i Öskevik m. fl. (c),

1975/76:2221 av fru Åsbrink m. fl. (s),

1975/76:2222 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade

a. att översynen av läroplanen för mellanstadiet borde göras förutställningslös,

b. att möjligheterna att läsa ett andra språk på högstadiet borde finnas kvar,

c. att möjligheterna att stärka de naturvetenskapliga ämnenas ställning i grundskolan samt geografins ställning på högstadiet borde prövas i läroplansöversynen,

d. att en ny läroplan för grundskolan borde träda i kraft tidigast höstterminen 1980 och att ett förslag från skolöverstyrelsen borde läggas fram hösten 1977,

e. att pedagogiska nämnden inom skolöverstyrelsen borde medverka i läroplansarbetet i enlighet med vad som anförts i motionen,

f. att kommunerna fick använda förstärkningsresursen för att bilda mindre klasser i enlighet med vad som anförts i motionen,

g. att ingen ställning borde tas till betygens roll i skolarbetet förrän 1973 års betygsutredning lagt fram sina förslag,

h. att det föreslagna särskilda statsbidraget till glesbygdskommuner borde utgå tills vidare,

i. att samarbetet mellan hem och skola borde behandlas i fortbildningsverksamheten,

j. att varje klass i grundskolan så långt möjligt borde ges tillgång till ett eget rum,

2. att riksdagen beslutade

a. att lärarbehörighet i princip skulle krävas för tjänst som skolledare,

b. att skolan skulle vara skyldig att anordna två s. k. klassmöten per klass och läsår,

c. att skolan skulle ge föräldrarna särskild information i samband med inskrivningen och vid övergången till nytt stadium,

d. att fem kronor per elev av förstärkningsresursen skulle användas för kontaktverksamheten mellan hem och skola,

3. att riksdagen skulle avslå propositionen i vad avsåg slopad tjänstereglering i skolförordningen för huvudlärare, institutionsföreståndare, tillsynslärare och skolbibliotekarier,

4. att riksdagen begärde att föräldrars rätt till ledighet från arbetet för att kunna delta i samarbetet med skolan utreddes,

5. att riksdagen i övrigt gav till känna vad som anförts i motionen beträffande utformningen av en ny läroplan för grundskolan,

1975/76:2223 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala att alla elever oavsett prestationsförmåga borde åtnjuta individualiserad undervisning och att undervisningsmetodikerna borde anpassas till elevernas olika förutsättningar,

2. uttala att större delen av förstärkningsresursen, om lokalt så bedömdes bäst gagna skolarbetet, borde kunna användas för att skapa mindre klasser,

3. uttala att systemet med klassrum så långt möjligt borde upprätthållas i hela grundskolan,

4. anhålla hos regeringen att en utvärdering gjordes av i hur hög grad nivågruppering var möjlig utan att skolans sociala mål eftersattes,

5. uttala att frågan om uppdelning på allmän och särskild kurs i engelska, matematik, franska och tyska inte borde avgöras förrän konsekvenserna av en sådan förändring noga utretts i samband med översynen av grundskolans läroplan,

6. anhålla hos regeringen att den aviserade översynen av grundskolans läroplan blev parlamentarisk och att preciseringen av basfärdigheternas omfattning ingick i denna översyn,

7. anhålla hos regeringen att en parlamentarisk översyn av gymnasieskolans målsättning och struktur kom till stånd,

8. uttala att befrielse från deltagande i skoldagens mera hobbybetonade aktiviteter borde beviljas elev om föräldrarna så önskade,

9. uttala att en klar och enhetlig terminologi borde användas i fråga

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

om benämningarna på de olika verksamheterna inom den samlade skoldagen.

10. uttala att skoldagens omfattning borde variera mellan nuvarande längd och fem timmar i årskurserna 1 och 2 och mellan nuvarande längd och sju timmar fr. o. m. årskurs 3,

11. uttala att föreningslivets medverkan i skolans arbete borde ske på för alla föreningar lika villkor och i överensstämmelse med skolans mål och riktlinjer,

12. uttala att ett väl fungerande registrerings- och rapporteringssystem borde tillskapas för närvaropliktens upprätthållande,

13. uttala att den skriftliga betygsättningen borde bibehållas i såväl grundskola som gymnasieskola,

14. uttala att någon minskning i förhållande till nuläget av den del av resurserna som var avsedd för undervisningsändamål icke fick ske,

15. besluta att det föreslagna överförandet från bas- till förstärkningsresurs av resurserna motsvarande två lärarveckotimmar per årskurs på mellanstadiet skulle avslås,

16. besluta att glesbygdsgarantin för mindre skolors bestånd skulle gälla även efter den föreslagna övergångstidens utgång,

17. uttala att tjänster som huvudlärare, institutionsföreståndare, tillsynslärare och skolbibliotekarier borde bibehållas och regleras centralt,

18. besluta att för behörighet till skolledartjänst även i fortsättningen skulle krävas pedagogisk utbildning,

19. uttala att fortbildningen av lärarna i första hand borde inriktas på specialpedagogisk utbildning,

1975/76:2224 av fröken Engman m. fl. (s),

1975/76:2225 av herr Green m. fl. (s),

1975/76:2226 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemstälts

1. att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av läromedlens karaktär, så att läromedlen utformades i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att en läroplansrevidering skedde i syfte att uppnå en s. k. varvad utbildning i grundskola och gymnasieskola samt att i övrigt beaktades vad som i motionen anförts beträffande praktisk och teoretisk undervisning,

3. att riksdagen uttalade att all undervisning borde planeras i samråd med eleverna,

4. att riksdagen beslutade att arbetslagsprincipen skulle vara obligatorisk och att arbetsenheterna utvidgades till att omfatta samtliga personalgrupper inom skolan,

5. att riksdagen beslutade att i syfte att befrämja och fördjupa kontakterna mellan hem och skola klassföreståndaren fick skyldighet att genom hembesök och andra kontakter hålla fortsatt kontakt och att särskilda resurser för detta skulle anslås,

6. att riksdagen beslutade att huvudlärare och institutionsföreståndare även fortsättningsvis fick en fast organisation.

7. att riksdagen uttalade att all skolverksamhet borde statsfinansieras,

8. att riksdagen hos regeringen begärde att åtgärder vidtogs för att inom all verksamhet inom skolan bryta den sneda könsfördelningen,

9. att riksdagen hos regeringen begärde en översyn i syfte att få till stånd en kontinuerlig årlig fortbildning för all lärarpersonal i enlighet med vad som anförts i motionen,

10. att riksdagen uttalade att den fortsatta fritidshemsutbyggnaden borde ske i form av reguljär utbyggnad i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975/76:2227 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c),

1975/76:2228 av herr Karlsson i Malung m. fl. (s),

1975/76:2229 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1975/76:2230 av herr Wennerfors (m),

1975/76:2233 av herrar Enlund (fp) och Jonsson i Alingsås (fp), vari hemställts att riksdagen uttalade

1. att det lokala aktivitetsstödet borde uppgå till 10 kr. per sammankomst budgetåret 1977/78,

2. att resurser på 0,025 lärarveckotimmar per elev borde kunna utgå även till kommuner som inte infört den samlade skoldagen,

1975/76:2234 av herr Nordstrandh m. fl. (m),

1975/76:2235 av herr Nordstrandh m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen uttalade

1. att undervisningsskyldigheten för skolledare på sikt borde sänkas till i första hand i genomsnitt 240 timmar per läsår eller sex timmar per vecka,

2. att undervisningsskyldigheten för nuvarande skolledare icke fick öka vid oförändrat tjänsteunderlag,

3. att den ändrade poängberäkningen ej fick medföra indragning av skolledartjänster,

4. att de föreslagna särskilda fortbildningskurserna i skoladministration och skolledningsuppgifter borde stå öppna för alla lärare, oavsett kön och utbildning,

1975/76:2236 av herr Nordstrandh m. fl. (m),

1975/76:2237 av fru Sundberg (m) och fröken Hörlén (fp),

1975/76:2238 av fru Sundberg m. fl. (m) samt

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

1975/76:2239 av fru Söder (c) och herr Andersson i Nybro (c).

Utskottet hemställde såvitt avsåg respektive avsnitt i betänkandet

inledningen

1. att riksdagen beträffande ställningstagande i betygsfrågan med bifall till motionen 1975/76:2222 yrkandet 1 g som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,
2. att riksdagen beträffande betyg i grundskolan och gymnasieskolan skulle avslå motionerna 1975/76:1420 yrkandet 1, 1975/76:2018 yrkandet 7 och 1975/76:2223 yrkandet 13,
3. att riksdagen beträffande betyg i yrkesinriktade ämnen skulle avslå motionen 1975/76:1443,

arbetssätt och arbetsformer i grundskolan m. m.

4. att riksdagen beträffande skolmognadsprov i vissa situationer skulle avslå motionen 1975/76:2238,
5. att riksdagen beträffande kontakt och samverkan mellan förskolan och grundskolan godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer,
6. att riksdagen beträffande intagning i skolan varje termin skulle avslå motionen 1975/76:272,
7. att riksdagen beträffande obligatorisk arbetslagsprincip skulle avslå motionen 1975/76:2226 yrkandet 4,
8. att riksdagen beträffande specialundervisning och fast grupp som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,
9. att riksdagen beträffande särskild undervisning skulle avslå motionen 1975/76:485,
10. att riksdagen beträffande anpassad studiegång i årskurs 9 skulle avslå motionen 1975/76:2215 yrkandet 5,
11. att riksdagen beträffande jämkad studiegång skulle avslå motionerna 1975:158 yrkandet 4, 1975/76:1462 och 1975/76:1510 yrkandet 2,
12. att riksdagen beträffande uttalande om individualiserad undervisning m. m. skulle avslå motionen 1975/76:2223 yrkandet 1,
13. att riksdagen beträffande utvärdering av nivågrupperingens förenlighet med skolans sociala mål skulle avslå motionen 1975/76:2223 yrkandet 4,
14. att riksdagen beträffande tid för klassföreståndaruppgifter skulle avslå motionen 1975/76:1510 yrkandet 3,
15. att riksdagen beträffande registrering av frånvaro m. m. skulle avslå motionen 1975/76:2223 yrkandet 12,
16. att riksdagen beträffande information till föräldrarna skulle avslå motionen 1975/76:2222 yrkandet 2 c,
17. att riksdagen beträffande utredning om rätt till ledighet för föräldrar skulle avslå motionen 1975/76:2222 yrkandet 4,
18. att riksdagen beträffande klassmöten m. m. skulle avslå motionen

nera 1975/76:2215 yrkandet 4 och 1975/76:2222 yrkandet 2 b,

19. att riksdagen beträffande utnyttjande av förstärkningsresursen skulle avslå motionen 1975/76:2222 yrkandet 2 d,

20. att riksdagen beträffande klassföreståndares hembesök m. m. skulle avslå motionen 1975/76:2226 yrkandet 5,

21. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med föräldradag skulle avslå motionen 1975/76:2213,

22. att riksdagen beträffande föreslagen minskning av undervisningstiden på mellanstadiet med avslag på propositionen 1975/76:39 och med bifall till motionen 1975/76:2222 yrkandet 1 a samt med anledning av motionerna 1975/76:2215 yrkandet 3 och 1975/76:2223 yrkandet 15 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. att riksdagen beträffande boken som läromedel skulle avslå motionen 1975/76:1490 yrkandet 2,

24. att riksdagen beträffande översyn av läromedlens karaktär skulle avslå motionerna 1975/76:1419 yrkandet 3 och 1975/76:2226 yrkandet 1,

25. att riksdagen beträffande tidsramar för ämnen skulle avslå motionen 1975/76:1510 yrkandet 4,

26. att riksdagen beträffande lärares tjänstgöring på högstadiet skulle avslå motionen 1975/76:2234,

27. att riksdagen beträffande arbetssätt och arbetsformer i grundskolan i övrigt godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer,

skoldagen

28. att riksdagen beträffande skoldagens längd i årskurserna ett och två med anledning av propositionen 1975/76:39 och med avslag på motionen 1975/76:2223 yrkandet 10 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

29. att riksdagen beträffande skoldagens längd i årskurserna tre t. o. m. nio med avslag på motionen 1975/76:2223 yrkandet 10 godkände vad som förordats i propositionen 1975/76:39,

30. att riksdagen beträffande uttalande i fråga om kriterierna för en samlad skoldag skulle avslå motionen 1975/76:2215 yrkandet 1,

31. att riksdagen beträffande uttalande om befrielse under begränsad tid från viss skoldagsverksamhet skulle avslå motionen 1975/76:2223 yrkandet 8,

32. att riksdagen beträffande uttalande om lika villkor för alla föreningar att medverka i skolarbetet skulle avslå motionen 1975/76:2223 yrkandet 11,

33. att riksdagen beträffande kristna föreningars verksamhet under skoldagen skulle avslå motionen 1975/76:2229,

34. att riksdagen beträffande skoldagens terminologi skulle avslå motionen 1975/76:2223 yrkandet 9,

35. att riksdagen beträffande hemavdelnings- och hemrumsprincipen skulle avslå motionen 1975/76:786,

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

36. att riksdagen beträffande klassrumsprincipen skulle avslå motionerna 1975/76:2222 yrkandet 1 j och 1975/76:2223 yrkandet 3,

37. att riksdagen beträffande skoldagen i övrigt godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer,

allmän fritidsverksamhet

38. att riksdagen beträffande fritidsverksamhet m. m. skulle avslå motionen 1975/76:2236,

39. att riksdagen beträffande formerna för fritidshemsutbyggnaden skulle avslå motionen 1975/76:2226 yrkandet 10,

40. att riksdagen beträffande anvisningar för fritidsverksamhet skulle avslå motionen 1975/76:2230,

41. att riksdagen beträffande beslutande instans i fråga om det lokala aktivitetsstödet storlek med bifall till motionen 1975/76:2215 yrkandet 8 beslutade att riksdagen fortsättningsvis skulle bestämma stödets storlek,

42. att riksdagen beträffande uttalande om storleken av bidragsbeloppet till det lokala aktivitetsstödet skulle avslå motionen 1975/76:2233 yrkandet 1,

43. att riksdagen beträffande statsbidrag till utbildnings- och informationsinsatser skulle avslå motionen 1975/76:2228,

44. att riksdagen beträffande försöksverksamhet och utvecklingsarbete skulle avslå motionen 1975/76:2215 yrkandet 6,

45. att riksdagen beträffande ledighet för ungdomsledaruppgifter skulle avslå motionen 1975/76:2215 yrkandet 7,

46. att riksdagen beträffande ledighet för information i skolorna skulle avslå motionen 1975/76:2225,

47. att riksdagen beträffande organisationen av den allmänna fritidsverksamheten utanför skoldagen i övrigt godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer,

48. att riksdagen beträffande bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer,

kontakten mellan skola och arbetsliv m. m.

49. att riksdagen beträffande grundskolans arbetslivsorientering skulle avslå motionerna 1975:542 och 1975/76:1414,

50. att riksdagen beträffande studiebesöksplatser m. m. skulle avslå motionen 1975/76:787,

51. att riksdagen beträffande introduktionsår i årskurs nio m. m. skulle avslå motionerna 1975/76:890 yrkandet 1 och 1975/76:2019,

52. att riksdagen beträffande vidgad yrkesorientering skulle avslå motionen 1975/76:1426,

53. att riksdagen beträffande arbetsförmedlingskontakt skulle avslå motionen 1975/76:2224,

54. att riksdagen beträffande planeringsråd skulle avslå motionen 1975/76:2239,

55. att riksdagen beträffande uppgift för planeringsråd skulle avslå motionen 1975/76:890 yrkandet 6,

56. att riksdagen beträffande korta yrkesinriktade kurser skulle avslå motionen 1975/76:890 yrkandet 2.

57. att riksdagen beträffande yrkesinriktad utbildning skulle avslå motionerna 1975/76:1457 och 1975/76:1473.

58. att riksdagen beträffande företagsskola skulle avslå motionen 1975/76:1413.

59. att riksdagen beträffande kontakten mellan skola och arbetsliv m. m. i övrigt godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer,

grundskolans statsbidragssystem m. m.

60. att riksdagen beträffande klasser och undervisningsgruppers storlek med anledning av motionerna 1975/76:2018 yrkandet 2, 1975/76:2215 yrkandet 9, 1975/76:2216 yrkandet 2, 1975/76:2222 yrkandet 1 f och 1975/76:2223 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

61. att riksdagen beträffande grundskolans resurser för undervisningsändamål skulle avslå motionerna 1975/76:1510 yrkandet 1 och 1975/76:2223 yrkandet 14.

62. att riksdagen beträffande förstärkningsresursen med anledning av motionerna 1975/76:578 och 1975/76:1327 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde om ökning av densamma i syfte att ge den kommunala musikundervisningen visst statligt stöd,

63. att riksdagen beträffande försöksverksamhet för samordning av musikundervisning i kommunal regi för barn och ungdom skulle avslå motionen 1975/76:2217.

64. att riksdagen beträffande halvklass i teckning skulle avslå motionen 1975/76:2220,

65. att riksdagen beträffande en s. k. glesbygdsgaranti med anledning av motionerna 1975/76:2215 yrkandet 10, 1975/76:2216 yrkandet 1, 1975/76:2222 yrkandet 1 h och 1975/76:2223 yrkandet 16 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

66. att riksdagen beträffande personell assistans skulle avslå motionen 1975/76:2219,

67. att riksdagen beträffande ett begränsat statsbidrag till s. k. fria aktiviteter skulle avslå motionerna 1975/76:2215 yrkandet 2 och 1975/76:2233 yrkandet 2,

68. att riksdagen beträffande statsbidrag till skolledarexpeditioner skulle avslå motionen 1975/76:2216 yrkandet 3.

69. att riksdagen beträffande statsfinansiering av all skolverksamhet skulle avslå motionen 1975/76:2226 yrkandet 7,

70. att riksdagen beträffande skolledares undervisningsskyldighet skulle avslå motionen 1975/76:2235 yrkandet 1,

71. att riksdagen beträffande vissa övergångsbestämmelser skulle avslå motionen 1975/76:2235 yrkandena 2 och 3.

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

72. att riksdagen beträffande den nuvarande organisationen med arvodestjänster för personal som fullgjorde arbetslednings- och planeringsuppgifter skulle godkänna i propositionen 1975/76:39 och motionen 1975/76:2215 förordade riktlinjer samt avslå motionerna 1975/76:594, 1975/76:595, 1975/76:1469, 1975/76:2216 yrkandet 4, 1975/76:2222 yrkandet 3, 1975/76:2223 yrkandet 17 och 1975/76:2226 yrkandet 6.

73. att riksdagen beträffande en reservvikarieinstitution skulle avslå motionen 1975/76:323.

74. att riksdagen beträffande ändring av grunderna för statsbidragsgivningen till driftkostnaderna för det allmänna skolväsendet i övrigt godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer,

personalfrågor m. m.

75. att riksdagen beträffande behörighet till ordinarie tjänst som rektor eller studierektor med avslag på propositionen 1975/76:39 och med anledning av motionerna 1975/76:2215 yrkandet 12, 1975/76:2222 yrkandet 2 a och 1975/76:2223 yrkandet 18 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

76. att riksdagen beträffande fortbildningskurs för blivande kvinnliga skolledare skulle avslå motionen 1975/76:2235 yrkandet 4.

77. att riksdagen beträffande psykologer m. m. skulle avslå motionerna 1975/76:489, 1975/76:584 och 1975/76:2221.

78. att riksdagen beträffande åtgärder i fråga om skolpersonalens könsfördelning skulle avslå motionen 1975/76:2226 yrkandet 8.

79. att riksdagen beträffande en specialpedagogiskt inriktad fortbildning skulle avslå motionen 1975/76:2223 yrkandet 19.

80. att riksdagen beträffande fortbildningskurser i vad avsåg bl. a. föräldrasamverkan skulle avslå motionen 1975/76:2222 yrkandet 1 i.

81. att riksdagen beträffande fortbildning för alla lärare skulle avslå motionen 1975/76:2226 yrkandet 9.

82. att riksdagen beträffande skolledare och annan personal samt personalfrågor m. m. i övrigt godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer.

ledning och samverkan i skolan

83. att riksdagen beträffande undervisningens planering i samråd med eleverna skulle avslå motionen 1975/76:2226 yrkandet 3.

84. att riksdagen beträffande elevernas inflytande över sin arbetsmiljö m. m. skulle avslå motionen 1975/76:2228.

85. att riksdagen beträffande ledning, samverkan och konferenser i övrigt i skolan godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer.

utvärdering av skolans verksamhet

86. att riksdagen beträffande utvärdering av skolans verksamhet godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer.

genomförande

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

87. att riksdagen beträffande genomförande godkände i propositionen 1975/76:39 förordade riktlinjer,

88. att riksdagen godkände de övriga riktlinjer för reformering av skolans inre arbete m. m. som förordats i propositionen 1975/76:39,

översyn av grundskolans läroplan

89. att riksdagen beträffande en parlamentarisk översyn av grundskolans läroplan med anledning av motionerna 1975:158 yrkandet 2, 1975/76:322, 1975/76:2018 yrkandet 3, 1975/76:2222 yrkandena 1 d och e samt 5 och 1975/76:2223 yrkandet 6 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

90. att riksdagen beträffande utbildningspolitikens målsättningar skulle avslå motionen 1975/76:1419 yrkandet 1,

91. att riksdagen beträffande åtgärder mot social snedrekrytering till vissa utbildningslinjer skulle avslå motionen 1975/76:1419 yrkandet 2,

92. att riksdagen beträffande samspel mellan teoretiska och praktiska kunskaper i all utbildning m. m. skulle avslå motionerna 1975/76:1419 yrkandet 4 och 1975/76:2226 yrkandet 2,

93. att riksdagen beträffande kvinnans ställning och kvinnofrågans utveckling skulle avslå motionen 1975/76:2152 yrkandet 1,

94. att riksdagen beträffande basfärdigheter skulle avslå motionerna 1975:158 yrkandena 1 och 3 samt 1975/76:2223 yrkandet 6,

95. att riksdagen beträffande språk skulle avslå motionen 1975/76:2222 yrkandet 1 b,

96. att riksdagen beträffande naturvetenskapliga ämnen skulle avslå motionen 1975/76:2222 yrkandet 1 c,

97. att riksdagen beträffande allmän och särskild kurs i vissa ämnen med bifall till motionen 1975/76:2223 yrkandet 5 uttalade att frågan om uppdelning på allmän och särskild kurs i ämnena engelska, matematik, franska och tyska inte borde avgöras förrän konsekvenserna av en sådan förändring utretts i samband med översynen av grundskolans läroplan,

98. att riksdagen beträffande skolans etiska vägledning skulle avslå motionen 1975/76:2227 yrkandet 1,

99. att riksdagen beträffande förebyggande åtgärder i vad avsåg förråande inslag i massmedia skulle avslå motionen 1975/76:2227 yrkandet 2,

100. att riksdagen beträffande gymnastik skulle avslå motionen 1975/76:490,

101. att riksdagen beträffande trä- och metallslöjd samt textilslöjd som obligatoriska ämnen skulle avslå motionen 1975/76:776,

102. att riksdagen beträffande integration mellan textilslöjd och trä- och metallslöjd skulle avslå motionen 1975/76:1488 yrkandet 1,

103. att riksdagen beträffande reparations- och underhållsarbete inom slöjdamnet skulle avslå motionen 1975/76:1488 yrkandet 2,

104. att riksdagen beträffande maskinskrivning skulle avslå motionen

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

1975/76:1411.

105. att riksdagen beträffande biologi och ekologi skulle avslå motionen 1975/76:1429,

106. att riksdagen beträffande ekonomi skulle avslå motionen 1975/76:1511,

107. att riksdagen beträffande fastställande av lärarhandledning m. m. i sexual- och samlevnadsundervisning skulle avslå motionerna 1975/76:492 och 1975/76:1512,

översyn av gymnasieskolans läroplan

108. att riksdagen beträffande en översyn av gymnasieskolan med bifall till propositionen 1975/76:39 skulle avslå motionerna 1975/76:774, 1975/76:1445, 1975/76:2018 yrkandet 4 och 1975/76:2223 yrkandet 7,

109. att riksdagen beträffande samhällskunskap m. m. skulle avslå motionerna 1975:542 och 1975/76:1481,

110. att riksdagen beträffande gymnastik skulle avslå motionen 1975/76:490,

111. att riksdagen beträffande geografi skulle avslå motionen 1975/76:597 yrkandet 2,

112. att riksdagen beträffande biologi och kemi skulle avslå motionen 1975/76:780,

113. att riksdagen beträffande biologi och ekologi skulle avslå motionerna 1975/76:1429 och 1975/76:1513,

114. att riksdagen beträffande svenska och samhällskunskap skulle avslå motionen 1975/76:1451,

115. att riksdagen beträffande kvinnans ställning och kvinnofrågans utveckling skulle avslå motionen 1975/76:2152 yrkandet 1,

116. att riksdagen beträffande en s. k. introduktionsskola skulle avslå motionerna 1975/76:890 yrkandet 1 och 1975/76:2019,

117. att riksdagen beträffande treterminssystem med en obligatorisk praktiktermin skulle avslå motionen 1975/76:1403,

118. att riksdagen beträffande utredning av vissa handikappfrågor skulle avslå motionen 1975/76:2212,

vissa anslagsberäkningar för budgetåret 1976/77

119. att riksdagen beträffande utvidgad studie- och yrkesorientering skulle avslå motionen 1975/76:890 yrkandet 5,

120. att riksdagen beträffande könsbundna val skulle avslå motionen 1975/76:2138,

121. att riksdagen beträffande könssegregering skulle avslå motionen 1975/76:2152 yrkandet 4,

122. att riksdagen beträffande statsbidrag till studie- och yrkesorientering vid vissa privatskolor skulle avslå motionen 1975/76:1454 yrkandet 1,

123. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:39 och med avslag på motionen 1975/76:1454 yrkandet 2 till Bidrag till studie- och

yrkesorientering för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 51 160 000 kr.,

124. att riksdagen beträffande fortbildning m. m. inom det naturvetenskapliga ämnesområdet skulle avslå motionerna 1975/76:1492 yrkandet 4 och 1975/76:2237,

125. att riksdagen beträffande läsinläring skulle avslå motionen 1975/76:2237,

126. att riksdagen beträffande könsroller skulle avslå motionen 1975/76:2152 yrkandet 3,

127. att riksdagen till Lärares fortbildning m. m. för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 52 782 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande obligatorisk arbetslagsprincip av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2226 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför,

2. beträffande uttalande om individualiserad undervisning m. m. av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2223 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

3. beträffande utvärdering av nivågrupperingens förenlighet med skolans sociala mål av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2223 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

4. beträffande registrering av frånvaro m. m. av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2223 yrkandet 12 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

5. beträffande klassföreståndares hembesök m. m. av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2226 yrkandet 5 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför,

6. beträffande översyn av läromedlens karaktär av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 24 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:1419 yrkandet 3 och 1975/76:2226 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför,

Nr 134

Frëdagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

7. beträffande skoldagens längd i årskurserna tre t. o. m. nio av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 29 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:39 och med bifall till motionen 1975/76:2223 yrkandet 10 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

8. beträffande uttalande om befrielse under begränsad tid från viss skoldagsverksamhet av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 31 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2223 yrkandet 8 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

9. beträffande uttalande om lika villkor för alla föreningar att medverka i skolarbetet av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 32 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2223 yrkandet 11 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

10. beträffande formerna för fritidshemsutbyggnaden av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 39 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2226 yrkandet 10 beslutade godkänna i motionen förordade riktlinjer,

11. beträffande uttalande om storleken av bidragsbeloppet till det lokala aktivitetsstödet av herrar Larsson i Staffanstorp (c) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp), herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) samt fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 42 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2233 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

12. beträffande företagsskola av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 58 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1413 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

13. beträffande grundskolans resurser för undervisningsändamål av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 61 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2223 yrkandet 14 och med anledning av motionen 1975/76:1510 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

14. beträffande statsfinansiering av all skolverksamhet av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 69 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2226 yrkandet 7 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

15. beträffande den nuvarande organisationen med arvodestjänster för personal som fullgjorde arbetslednings- och planeringsuppgifter av herr Nordstrandh (m) samt fröken Hörnlén (fp), fru Sundberg (m) och fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 72 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1975/76:39 och med anledning av motionerna 1975/76:594, 1975/76:595, 1975/76:1469, 1975/76:2215 yrkandet 11, 1975/76:2216 yrkandet 4, 1975/76:2222 yrkandet 3, 1975/76:2223 yrkandet 17 och 1975/76:2226 yrkandet 6 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

16. beträffande en reservvikarieinstitution av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 73 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:323 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

17. beträffande fortbildningskurs för blivande kvinnliga skolledare av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 76 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1975/76:39 och med bifall till motionen 1975/76:2235 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

18. beträffande en specialpedagogiskt inriktad fortbildning av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 79 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2223 yrkandet 19 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

19. beträffande fortbildning för alla lärare av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 81 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2226 yrkandet 9 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

20. beträffande undervisningens planering i samråd med eleverna av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 83 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2226 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

21. beträffande utbildningspolitikens målsättningar m. m. av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 90, 91, 92 och 93 bort hemställa

90. att riksdagen beträffande utbildningspolitikens målsättningar med bifall till motionen 1975/76:1419 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

91. att riksdagen beträffande åtgärder mot social snedrekrytering till vissa utbildningslinjer med bifall till motionen 1975/76:1419 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför,

92. att riksdagen beträffande samspel mellan teoretiska och praktiska kunskaper i all utbildning m. m. med bifall till motionerna 1975/76:1419 yrkandet 4 och 1975/76:2226 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför,

93. att riksdagen beträffande kvinnans ställning och kvinnofrågans utveckling med bifall till motionen 1975/76:2152 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför.

22. beträffande basfärdigheter av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 94 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975:158 yrkandena 1 och 3 samt 1975/76:2223 yrkandet 6 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

23. beträffande treterminssystem med en obligatorisk praktiktermin av herrar Larsson i Staffanstorps, Elmstedt, Johansson i Skärstad och Karlsson i Mariefred (samtliga c) som ansett att utskottet under 117 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1403 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

24. beträffande statsbidrag till studie- och yrkesorientering vid vissa privatskolor av herrar Larsson i Staffanstorps (c), Nordstrandh (m) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp), herr Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herr Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under 122 och 123 bort hemställa

122. att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1454 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

123. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:39 och med bifall till motionen 1975/76:1454 yrkandet 2 till Bidrag till studie- och yrkesorientering för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 51 340 000 kr.,

25. beträffande könsroller av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 126 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2152 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande slopande av betyg av fru Lantz (vpk).

2. beträffande betyg i yrkesinriktade ämnen av herr Larsson i Staffanstorps (c).

3. beträffande övergången från förskola till grundskola av herr Nord-

strandh (m) och fru Sundberg (m).

4. beträffande minskning av undervisningstiden på mellanstadiet av fru Lantz (vpk).

5. beträffande huvudmannaskap för fritidshem av fru Lantz (vpk).

6. beträffande s. k. inbyggd utbildning och annan utbildning i arbetslivet av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m), Elmstedt (c) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herr Karlsson i Mariefred (c).

7. beträffande halvklass i teckning av fru Lantz (vpk).

8. beträffande skolans inre arbete av herr Johansson i Skärstad (c).

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Den svenska obligatoriska skolan har nu genomgått en kvartssekelång reformperiod. Jämförelser bakåt och internationella jämförelser säger oss att vår skola har hög kvalitet. Likväl är det mycket som behöver göras bättre. Arbetet med förnyelsen av våra barns skolgång får inte avstanna.

Grunden för detta utvecklingsarbete lades fast i 1950 års riksdagsbeslut med betänkande från 1946 års skolkommision som underlag. Där fastslogs tre vägledande principer för skolans reformering: Demokratisering av skolan. Jämlikhet i utbildningen. En demokratisk fostran av det uppväxande släktet. Bakom dessa principer ligger en syn på utbildningen som ett medel att förändra och påverka samhällsutvecklingen.

Utbildningen måste tillmätas stor betydelse för de ekonomiska, sociala och kulturella framstegen. Genom utbildningen kan vi skapa en gemensam kulturell miljö med ett mångsidigt innehåll och förbättrade möjligheter till kommunikation mellan människorna. För den enskilda människan är utbildningen en möjlighet till att förverkliga sig själv och till frigörelse från okunnighet och fördomar. Sett i dagens perspektiv är det inget i målen och principerna från 1950 som har förändrats. Dessa ligger alltså fast och äger sin giltighet för det stora flertalet människor. De är vägledande för utvecklandet av vår skola.

Den svenska grundskolan har i stort sett funnit sin yttre form. Tidigare förekommande meningsskiljaktigheter om skolans organisation och i differentieringsfrågan har sjunkit undan. Det stora flertalet människor accepterar skolans mål och struktur. Skolreformerna har kunnat beslutas i bred enighet. Detta är och har varit en styrka för det svenska skolväsendet.

Vår skola har en mångfaldig målsättning. Tillsammans med föräldrarna har skolan ansvar för barnens utveckling, både den känslomässiga, den fysiska, den sociala och den intellektuella. Skolan skall både ge kunskaper och bistå i elevernas utveckling från barn till mogen människa, lära ungdomarna fungera som samhällsmedborgare och medmänniskor.

Den fortsatta reformpolitiken på skolans område måste inriktas på att ge alla elever likvärdiga möjligheter att få ut något positivt av sin skoltid. Ingen skall behöva känna sig främmande i skolan. En politik som bygger

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

på solidaritet och samverkan innebär på skolans område att kraftiga insatser måste göras för dem som har det besvärligt. Det betyder också genomgripande förändringar i arbetssätt och arbetsformer i skolvardagen.

Att förändra undervisningen, det inre arbetet, har varit betydligt svårare än att förändra de yttre ramarna. Vi har lärt oss att sådana förändringar får ta tid. Det är ofta fråga om att ändra attityder och värderingar, som ärvts från äldre skolsystem eller uppkommit genom ett aldrig ifrågasatt traditionellt sätt att undervisa. Detta är ingen kritik mot dem som genom värdefulla insatser för vår skola framåt. Men det är, tillsammans med en mängd praktiska problem, förklaringen till spänningen mellan beslut om reformer med högt ställda mål och verkligheter i skolan. Reformerna måste få mogna fram och införlivas hos den enskilda människan som ett resultat av egna erfarenheter. Men detta synsätt förutsätter samtidigt en öppen attityd hos de direkt berörda till idéer och förslag i debatten om skolans utveckling.

Som svar på frågan varför skolan ständigt måste förändras och undandras det som brukar betecknas som "behövt lugn och ro" vill jag säga att skolverksamheten aldrig kan nå ett idealiskt eller stabilt tillstånd. Skolan måste vara en levande organism i ett samhälle som är stätt i förändring – skolans egen utveckling medför förändringar, samhällets förändring har återverkningar i skolan. Försummar vi detta samspel, som skolkommissionen kallade för en fortskridande skolreform, konserveras dagens ofullkomligheter, och skolan förlorar sin roll i samhällsutvecklingen.

Utbildningsutskottet har också för sin del funnit det angeläget att betona att skolans utveckling och förnyelse ständigt måste fortsätta. Det är i det perspektivet man får se regeringens förslag om skolans inre arbete.

I bred enighet lade utredningen fram betänkandet om skolans arbetsmiljö. Förslagen var ambitiösa och långtsyftande. Den utbildningsdebatt som följde i spåren på dessa förslag blev intensiv och omfattande.

Att den obligatoriska skolan åter står i centrum för utbildningsdebatten måste hälsas med tillfredsställelse. Det stora intresset för skolan avspeglade sig också i en mängd synpunkter som framkom under remissbehandlingen. Utmärkande för flertalet av dessa var den breda uppslutningen kring de principer utredningen lagt fast.

Denna enighet återfinns också i utbildningsutskottets betänkande, som inkl. de förtydliganden och meningar som utskottet vill "ge till känna" för regeringen innebär en överensstämmelse med regeringsförslaget på alla väsentliga punkter.

Utskottet har enligt min mening gjort ett föredömligt gott arbete. Jag är mycket glad över att kunna konstatera att det bland partierna finns en bred uppslutning kring de förändringar av skolans verksamhet som regeringsförslaget syftar till.

Till betänkandet har ändå fogats ett antal reservationer. Flertalet av dessa har skrivits under av företrädare för moderata samlingspartiet eller av vänsterpartiet kommunisterna. De flesta av reservationerna be-

traktar jag inte vara av den arten att de rubbar huvudintrycket att vi har en enig riksdag bakom oss när reformen skall genomföras. Detta kommer att bli, liksom det varit beträffande andra skolreformer, en styrka för alla dem i kommunerna och ute i skolorna som nu har att omsätta besluten till verkligheten.

Efter dessa principiella synpunkter på reformens bakgrund vill jag, herr talman, något kommentera vissa förslag i propositionen och i utskottsbetänkandet.

Grundläggande för allt skolarbete, all undervisning, måste vara att eleven skall sättas i centrum. Skolan och dess personal måste från första dagen visa respekt för eleven för att därigenom skapa den trygghet och självtillit som är grunden för elevens utveckling.

Många lärare har funnit att de metoder de hittills använt i sin dagliga verksamhet inte är tillräckliga för att nå de resultat som eftersträvas. De har på egen hand prövat nya grepp, ofta just de arbetssätt och arbetsformer som rekommenderas i propositionen. Arbetssätt och arbetsformer bör naturligtvis anpassas till elevens verklighet och erfarenheter. I en dialog mellan lärare och elever kan detta bli möjligt. Elevens egen aktivitet och medinflytande måste i denna process vara självklara.

Det arbetssätt och de arbetsformer som propositionen talar om ställer stora krav på lärarna. Däri ligger ingen nyhet. Det pedagogiska arbetet är ett krävande jobb, och det bör alla vara medvetna om. För att väcka elevernas kunskapsörst och arbetsglädje måste läraren ge så mycket av sig själv. Han/hon skall inte enbart ge kunskaper och färdigheter utan också medverka i elevernas sociala och känslomässiga utveckling.

I vilken utsträckning skolan kommer att förändras mot de mål vi ställt upp i propositionen hänger mycket på den beredskap som finns hos de människor som har att levandegöra förändringarna. Utbildningsutskottet erinrar om ett uttalande i 1950 års skolproposition, som jag finner angeläget att instämma i, nämligen att framstegen i skolans inre arbete i stor utsträckning är det samlade resultatet av intresserade och framsynta lärares insatser. Vi har i dag en välutbildad lärarkår, som har goda förutsättningar att ge skolan det innehåll vi politiker formulerar. Genom att sätta de rätta instrumenten i händerna på skolpersonalen ger vi också förutsättningarna för en fortskridande skolreform.

I den framtida skolan, som jag hoppas skall bli en öppnare skola, är kontakterna mellan hem och skola ytterst betydelsefulla. Propositionen ger ökade förutsättningar för denna nödvändiga ömsesidiga kontakt. Men det är viktigt att understryka att båda parter – både hemmen och skolan – måste känna sitt ansvar för att förtroendefulla kontaktvägar skall kunna uppbyggas och bli nödvändiga och naturliga i skolvardagen. Den öppnare skola som eftersträvas i propositionen fordrar också ökade kontakter med arbetslivet.

Skolans ansvar för att ta vara på och stimulera elevernas intressen kan inte inskränka sig till den tid som används för traditionell undervisning. Skolan måste också utnyttja möjligheten att knyta ihop sin verk-

samhet med det omgivande samhället, dess arbetsliv, kultur- och fritidsverksamhet, inkl. föreningslivet.

Den föreslagna samlade skoldagen innebär att skolan får ett större socialt ansvar och att skolan öppnar sig mot samhället. Det är omsorgen om barnen och deras utveckling som gör den samlade skoldagen så viktig. Ett mer varierat innehåll i skolans arbete, meningsfull verksamhet under hela skoldagen, också den undervisningsfria tiden, och helhetssynen på eleverna – allt detta talar för den sammanhållna skoldagen.

Det har ibland hävdats att olika verksamheter under skoldagen skulle ha olika värde. Detta åsyftas bl. a. i en moderatreservation i utskottsbetänkandet. Där hävdas att befrielse från olika skoldagsverksamheter skulle kunna tillåtas. Med en sådan utgångspunkt har man enligt min mening inte förstått innebörden av den samlade skoldagen.

Jag ser det så att undervisning och annan verksamhet som varvas under skoldagen måste betraktas som ett led i elevens personlighetsutveckling och som ett naturligt inslag i skoldagen. Den ena verksamheten stöder den andra. Skoldagen måste alltså betraktas som en helhet. Obligatoriet gäller därför hela skoldagen och alla dess aktiviteter.

Den samlade skoldagen ger goda förutsättningar att öka elevernas engagemang för sitt skolarbete och för sin fritid. Genom den nya situationen kan öppningar byggas in till föreningslivet och ortens eller kommunalens fritidsliv och kulturliv. Regeringen vill ge föreningslivet med dess demokratiska arbetsformer en stark ställning i skolans fritidsverksamhet. Därigenom kan eleverna få möjligheter att välja mellan olika verksamheter för att berika skolarbetet men också för att eleverna redan i skolan skall stimuleras till en meningsfull och utvecklande fritid.

Elevernas rätt till medansvar i skolans utveckling och arbetsmiljö betraktar jag, såsom jag tidigare sagt, som självklar. Eleverna besitter ju en unik kunskap, nämligen kunskapen om sin sociala verklighet, om hans eller hennes drömmar och framtidsstro. Det här är något som vi vuxna endast med svårighet kan tränga in i och helt förstå. Att tillvarata denna kunskap är ett sätt både att förbättra skolarbetet och att förbereda eleverna för deras uppgifter i ett demokratiskt samhälle.

I propositionen föreslås flera åtgärder för att stärka elevernas möjligheter att påverka sina arbetsförhållanden. Men regler och uttalanden i propositioner blir meningsfulla först när eleven i sin vardagsmiljö ser att han eller hon kan påverka denna. Därför är samarbetet och öppenheten mellan eleverna, lärarna, skollädaingen och övriga i skolan det som till slut avgör i vilken grad eleverna får medinflytande.

Herr talman! Det svenska skolväsendet är i dag en samhällssektor med en omslutning på mer än 15 miljarder kronor per år. De statliga utgifterna för skolväsendet uppgår till något mer än 3 % av bruttonationalprodukten. Det är endast insatserna för socialvård och socialförsäkring som överstiger statens insatser för skolväsendet. För kommunerna utgör skolkostnaderna den tyngsta posten i budgeten. Det är således betydande belopp av skattemedel vi sätter på våra barns och ungdomars

utbildning.

Den statliga styrningen av hur man ute i skolorna skall använda de tilldelade resurserna är i dag alltför detaljerad. Möjligheterna är små att på ett effektivt sätt göra de insatser som är nödvändiga med hänsyn till varierande behov och förutsättningar. Sloandet av en mängd centralt reglerade åtgärder till förmån för friare resursanvändning är därför en av hörnstenarna i regeringsförslaget. Jag skulle tro att detta är en av de största decentraliseringsåtgärder som över huvud taget har föreslagits. Den friare resursanvändningen innebär lokalt beslutsfattande och ansvarstagande. Den ger möjlighet att tillämpa en rörligare organisation för arbetet i skolan. Den ger möjlighet att bättre än f. n. göra insatser i skolan där behoven lokalt bedöms vara störst.

Eftersom propositionen står för en skolpolitik som bygger på solidaritet hävdar regeringen outtröttligt att det främsta syftet med förstärkningsresursen är att förbättra situationen för de elever som har svårigheter i skolarbetet och är i behov av särskilt stöd och stimulans. Detta sätts av en del debattörer emot en önskan att allmänt minska klasstorlekarna.

Jag är självklart inte motståndare till mindre klasser. Men att över hela linjen generellt sänka antalet elever i klasserna kan vi inte acceptera. Om inte stora nya resurser, dvs. skattemedel, tillförs innebär ju det att de förstärkningsresurser som i dag finns kommer att bindas upp så att de särskilda elevbehoven inom skolan inte kan tillgodoses. Jag tänker då bl. a. på de behov som elever med olika former av handikapp har och på de behov som brister i basfärdigheterna hos elever kan utgöra. Det gäller också behov av förstärkt undervisning eller av verkligt små undervisningsgrupper i vissa situationer, t. ex. vid den tidiga skriv- och lästräningen.

Skolans problem vore tämligen enkla om man kunde lösa dem med en enda åtgärd. I stället är det ju så att problemen skiftar mellan elever, klasser, skolenheter och kommuner. Tyngdpunkten i resursanvändningen måste därför ligga på flexibla åtgärder. Behovet skall vara utgångspunkten, inte förenklade matematiska regler om delningstal e. d.

Utskottet har mot bakgrund av ett antal motioner behandlat den här frågan och instämmer i att hela förstärkningsresursen inte får användas för att generellt minska klassernas storlek. Däremot skall det vara möjligt att tillfälligt under ett läsår minska klasstorleken om man finner att just detta behov föreligger. Behovet skall vara utgångspunkten. Utskottsbetänkandet motsäger alltså på denna punkt inte propositionens principiella inställning till resursanvändningen.

Herr talman! Varje försök att i ett begränsat anförande spänna över hela det fält som skolans inre arbete utgör är dömt att misslyckas.

Vad som däremot – dess bättre – inte är begränsat är det allmänna intresset för skola och utbildning.

Jag hoppas att det förnyelsearbete som nu förestår bör kunna bli en samlande och stimulerande uppgift för alla aktiva krafter inom vår skola – särskilt som reformen kommer att innebära ökad decentralisering av

ansvaret för utbildningsmålen förverkligande. Genom dagens beslut ökas möjligheterna att bättre än nu anpassa skolan till elevernas skiftande behov och förutsättningar. Möjligheterna ökar att skapa en öppnare skola, en skola som fortlöpande kan förnyas.

Propositionen och riksdagsbeslutet kommer att göra dessa förändringar möjliga. Det blir sedan främst ett lokalt ansvar att förverkliga intentionerna i skolvardagen.

Det komplex av skolfrågor som nu behandlas är mycket omfattande. Men låt mig ytterligare vidga perspektivet och framhålla att propositionen inte enbart sysslar med skolfrågor.

Propositionen om skolans inre arbete utgör en del av flera viktiga reformer som sätter barnen i centrum av regeringens politiska handlande. I detta ligger en övertygelse inom det socialdemokratiska partiet om att ett större hänsynstagande till barnen och en förbättrad livsmiljö för barnen – det må gälla barnomsorgen, skolans arbetsmiljö eller boendemiljön – innebär att reformer byggs in i framtiden för en mjukare gemenskap och för ett samhälle grundat på solidaritet.

Herr LARSSON i Staffanstorps (c):

Herr talman! Lärare och elever, ja, alla arbetande i skolan, ställde starka krav på en bättre arbetsordning i skolan. Skolförhållandena bedömdes i flera fall som helt otillfredsställande och föranledde även många motioner i riksdagen med krav på förbättring i dessa avseenden.

Med anledning av sådana motioner beslöt riksdagen år 1970 hemställa till Kungl. Maj:t om utredning av skolans arbetsproblem. Regeringen tillsatte samma år utredningen om skolan inre arbete, SIA, med uppgift att särskilt utreda frågan om åtgärder för elever med svårigheter i skolan. SIA blev färdig med sitt betänkande på sommaren 1974. I sitt omfattande utredningsarbete har SIA belyst många av skolans problem och därvid utvidgat sitt arbete till att försöka belysa särskilt grundskolans problem i deras helhet. SIA utgick därvid från nödvändigheten av att ge eleverna en mer intresseväckande studiemotivering i hela skolgången. Det framstod också som angeläget att ge den lokala administrativa och pedagogiska ledningen i kommunen ökade befogenheter. En decentralisering av denna beslutsfunktion från "överhög" myndigheter till dem som arbetar inom den egna skolan – och sålunda har den bästa kännedomen om var problemen finns – blev också själva kungstanken i utredningens förslag. Den tanken har uppenbarligen blivit genomgående även i propositionen och i utskottets förslag.

Herr talman! Jag kan därför som både utredare och utskottsledamot slå fast att den förändring av beslutsfunktionen som nu skall ske på skolans område, både pedagogiskt och administrativt-ekonomiskt, blir en av de mest genomgripande decentraliseringar som skett i svensk förvaltning. Det anförande som statsrådet här höll verifierade ju även att det blir en kraftig förändring i själva beslutsfunktionen.

Jag tror att den utredning som har framlagt detta förslag, vilket nu

återgivits i proposition och utskottsbetänkande, har haft en betydande framgång med sitt ställningstagande. Givetvis är vi från centerpartiet tillfreds med denna förändring av den byråkratiska förvaltningsapparaten. Centern har ofta påpekat att det avancerade industrisamhället ostört har fått utveckla sig till en icke önskvärd centralisering med därav följande problem av social natur.

Centern hävdar att familjen utgör en grundsten i samhällsbyggnaden. Därför måste hemmet och föräldrarnas uppgifter och insyn i undervisningen av de unga tillmätas stor betydelse. Både propositionen och – särskilt – flera motioner framhåller angelägenheten av en ständig kontakt mellan hem och skola. Utskottet har i sin skrivning också understrukit detta.

Centerns partimotion hävdar som vår grundläggande uppfattning bl. a.:

”Skolan måste ta elevernas situation i dag och i framtiden som utgångspunkt för sin verksamhet. Skolan är en del av samhället och kan därför inte stå opåverkad av utvecklingen. Det är genom utbildningen som människors möjlighet till välfärd och personlighetsutveckling i ett samhälle kan förverkligas. Utbildningens omfattning, inriktning och kvalitet formar också i hög grad det framtida samhället.

Det är samhällets uppgift att svara för att alla ges möjligheter till en god och likvärdig utbildning oavsett yrkesinriktning, bostadsort och social bakgrund.” Emellertid ger inte skolan i dag den studiemotivation som behövs för att väcka intresset. Missförhållanden av olika slag känner vi till: skolkr, mobbning och endast halva klasser närvarande ibland är sådant som kan förekomma. Centern har vid flera tillfällen fört fram krav på en förändring av skolans alltför teoridominerade undervisning. Riksdagen har också med anledning av centermotioner uttalat sig för en bättre balans mellan praktisk och teoretisk undervisning.

Herr talman! Även om propositionen i vissa stycken tagit berättigad hänsyn till en del remissyttranden och även om den allmänt mottogs som en bra proposition, så har den ändå måst korrigeras på rätt betydelsefulla punkter under utskottsbehandlingen. Utskottet ger på elva punkter i betänkandet regeringen till känna en viss ändrad uppfattning om tillämpningen av de förslag som nu kommer att ligga till grund för skolans arbete. Man kan bedöma detta som mycket eller litet – det tycker jag egentligen är mindre intressant. Huvudsaken är att vi fått för skolan och undervisningen lämpliga förslag, om vilka vi kunnat enas ganska väl i utskottet.

Visserligen föreligger det ett ganska stort antal reservationer, och några av dem kan kanske anses både viktiga och riktiga, men jag vågar påstå att om de stora huvuddragen i skolans arbetsmiljö och studieinriktning råder det stor samstämmighet i utskottet. I det sammanhanget kan jag livligt instämma i vad statsrådet sade på denna punkt.

Ett huvuddrag i det föreliggande förslaget är den form som statsbidraget kommer att få. Det kommer nu att utgå som ett ramanslag, varvid skolstyrelse och ledning själva avgör var de ekonomiska förstärkningarna

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

i form av undervisningsresurser skall sättas in. Tjänster och pengar blir inte specialdestinerade enligt dessa förslag.

I propositionen har här endast gjorts en begränsning, nämligen att förstärkningsresursen inte skulle få användas till en generell sänkning av antalet elever per klass. Statsrådet har här också nyss understrukit sin uppfattning att man inte får gå in för en generell sänkning av elevantalet per klass. I centerns partimotion uttalades bl. a. att kommunerna inte behövde sådana pekpinnar för resursanvändningen som förekom i propositionen. Skall det vara en fri resursanvändning för kommunernas del, så måste man ju också tillämpa den. Anser kommunens skolstyrelse att resurserna används bäst genom att man åstadkommer mindre undervisningsgrupper bör det också vara skolstyrelsen obetaget att vidta sådana åtgärder. Det extraanslag som gått under beteckningen SÅS-pengarna har som bekant i huvudsak använts så – särskilt här i Stockholm men också annorstädes – och den erfarenhet som många skolor fått är att det givit alldeles utmärkta resultat.

Utskottet har också skrivit att en del av förstärkningsresursen kunde användas till en minskning av studiegrupperna. Det har utskottet även gett regeringen till känna.

Statsrådet Lena Hjelm-Wallén menade nu att utskottet inte säger emot propositionen på denna punkt. Uppenbarligen har vi haft en annan uppfattning i utskottet – annars hade vi inte behövt ge regeringen detta till känna. Men det är ju skönt om även statsrådet kan instämma i dessa synpunkter. Jag tror att man noga skall beakta vad utskottet här givit till känna.

Lika betydelsefullt är ett annat förslag som jag bara kort vill omnämna, nämligen att det aviserade särskilda glesbygdstödets skall kunna utgå i tillräcklig omfattning och med varaktighet. Även detta har utskottet deklarerat sin uppfattning om.

Förslaget om skolans inre arbete bygger på samarbetets idé. Det är också viktigt att alla de som arbetar där har och får en positiv inställning till sitt arbete och sin arbetsmiljö. Arbetsglädjen och intresset är här viktigare än på många andra håll. Skolans styrelser har anledning att observera detta. Förslaget om arbetslag exempelvis är i sig självt ingen nyhet. Jag tror emellertid att det är viktigt att observera, att etablerandet av arbetslagen skall ske frivilligt och genom överenskommelse mellan lärarna. Något annat föreslås inte heller vare sig i propositionen eller i utskottets betänkande. Arbetslagens möjligheter vilar helt på förmågan och viljan till samarbete. Därför måste dessa vila på just det fria initiativets grund. Många anser att det då blir större möjligheter att utbildningsutbudet lättare anpassas till den lilla gruppen eller till den enskilde individens behov. Jag vill gärna instämma i vad statsrådet här sade, att det gäller att sätta eleven i centrum. Skolans huvuduppgift, kunskapsmeddelse till sina elever, måste vi på alla sätt försöka främja, och jag tror att vi gör det genom detta system.

Sedan vill jag också helt kort säga något om ett par reservationer,

där vi har anmält mot utskottsmajoriteten avvikande meningar. Den första gäller frågan om bidragsbeloppet per sammankomst till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet. Vi anser att det beloppet bör vara lägst 10 kr. per sammankomst, detta sett mot den betydelsefulla roll som ungdomsorganisationerna skall inneha i skolans och skollagens fritidsverksamhet.

En annan reservation som jag här vill nämna gäller bidraget till syo-verksamheten vid vissa privatskolor. Den tar upp de problem som en trepartimotion med Lennart Mattsson i spetsen framförde under den fria motionstiden. Vi pekar där på det angelägna i att primärkommun eller landstingskommun där privatskolan är belägen, vilken lyder under privatskoleförordningen, får inräkna privatskolans elever i det underlag som utgör grund för tilldelning av statsbidrag till studie- och yrkesorientering. Vi har i all annan undervisning ansett att syo har en viktig funktion att fylla. Det är minst sagt egendomligt att inte den utbildning som bedrivs i dessa skolor skulle få samma förmån.

Herr talman! Med SIA-reformen och det intensiva engagemang för skolfrågor som debatten kring denna reform har visat under den gångna tiden läggs grunden för en väsentlig social och pedagogisk utveckling av skolan. Det skapas förutsättningar för bevarande av de små skolorna, för mindre undervisningsgrupper och för en större gemenskap i skolan mellan eleverna och mellan elever och lärare. Föräldrarnas roll i skolarbetet skjuts i förgrunden. Genom ett vidare utredningsarbete skall läroplaner utvecklas i enlighet med de krav riksdagen redan tidigare har ställt sig bakom med en ökad, och vardagsnära, praktisk undervisning och en ökad betoning av baskunskaperna. Genom att riksdagen fattar ett sådant beslut och samtidigt öppnar möjligheterna för de lokala beslutsfattarna att forma skolan ges förutsättningar för en för alla elever bra och utvecklande skola.

Vi skall emellertid inte förledas att tro, att SIA – vare sig utredningsförslaget eller propositionen – över en natt kan lösa alla skolans problem. Många gånger ligger orsakerna till problemen utanför vad skolan kan påverka. SIA-reformen ger skolan möjligheter att ta sin del av ansvaret för elevernas utveckling; vi politiker måste gå vidare och söka ge barn och ungdom en positiv miljö också utanför skolan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där mitt namn återfinns. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Få utredningar har blivit föremål för så intensiv debatt som SIA-utredningen. Tiotusentals människor har på ett eller annat sätt engagerat sig i frågorna om skolans inre arbete. Ingen ifrågasätter att bakom det starka engagemanget i skolfrågorna ligger hos alla en vilja att utforma en skola som skall bli till våra barns bästa. Men naturligtvis är frågan vad vi anser vara bäst för barnen också beroende av vilka politiska värderingar vi har. Från moderata samlingspartiets sida har vi

alltid framhållit värdet av hög kvalitet på skolan och dess undervisning. Vi har gjort det och gör det därför att vi är övertygade om att det endast är genom goda kunskaper och färdigheter som den unge kan ges förutsättningar för ett arbete som bereder honom eller henne tillfredsställelse och möjlighet att aktivt delta i samhällsarbete och kulturella aktiviteter.

Också för vårt land är det viktigt att medborgarna har en kvalitativt högt stående utbildning. Såväl den ökade internationaliseringen som utvecklingsländernas krav på bistånd i form av yrkesmässigt kunnande fordrar att vi ställer upp med människor som kan ta ansvar för internationellt arbete och världens ekonomiska och kulturella utveckling.

Moderaterna vill att alla elever skall ges samma möjligheter till en kvalitativt god undervisning och till en social fostran som bygger på de grundläggande värderingar som är gemensamma i vårt demokratiska samhälle. Det innebär att vi ställer stora krav på skolan och dess arbetssätt. Vårt huvudmål i arbetet med skolans arbetsmiljö är inte i första hand att förändra skolan utan att förbättra den. Skolan av i dag är inte problemfri. När de mera allvarliga problemen började i mitten av 1960-talet med ökad vandalisering, ökat skolk, öl- och narkotikamissbruk var det självklart att något måste göras. Bl. a. våra förslag i riksdagen resulterade i tillsättandet av SIA-utredningen. Slutet på det arbetet föreligger nu i form av utbildningsutskottets betänkande nr 30. Det innebär dock inte att problemen därmed skulle vara lösta. Det finns en risk för att man på flera håll börjar acceptera de ibland olidliga arbetsförhållanden som råder för både elever och lärare och det är viktigt att debatten om skolans arbetsmiljö fortsätter och att genomförandet av de åtgärder som förslås av utskottet blir föremål för kontinuerlig och noggrann utvärdering.

Inför de svårigheter jag här talat om var det kanske naturligt att SIA-utredningen avlämnade ett betänkande som både till sitt innehåll och sitt omfång kunde karakteriseras som en gigantisk försöksballong. När så föredragande lagt fram sin proposition kunde vi bara konstatera att ballongen spruckit och ersatts av mera verklighets- och jordnära förslag. Och då menar jag med verklighet såväl ekonomiska förutsättningar som arbetsförhållanden för både elever och lärare.

I åtskilliga frågor som utbildningsutskottet behandlat har herr Nordstrandh och jag haft avvikande uppfattningar, och dessa finns redovisade i våra reservationer och särskilda yttranden. Herr Nordstrandh kommer senare att redogöra för de områden som berör lärar- och resursfrågor och jag skall, herr talman, begränsa mig till den reviderade SIA-skolan och dess funktion.

SIA:s åtgärdsförslag finns sammanfattade i sex punkter. Den första är kravet på bättre omsorg om barnen och ligger till grund för förslaget om införandet av en samlad skoldag. Moderata samlingspartiet har biträtt förslaget om en samlad skoldag vars införande enligt propositionen blir frivilligt för kommunerna. Vi har dock reserverat oss på två väsentliga punkter.

Den ena gäller skoldagens längd. Utskottsmajoriteten föreslår att skoldagen i årskurserna tre till åtta skall som föreslagits i propositionen få omfatta sex till åtta timmar per dag, och det gäller här klocktimmar, inte lektionstimmar. SIA hade föreslagit att skoldagen i de högsta årskurserna inte skulle överstiga sju timmar per dag, dvs. 35 timmar per vecka. Vi har i vår reservation nr 7 följt SIA:s förslag. Vi vet alla att i årskurserna sju och åtta upplever eleverna ofta skolleda. Man skolkar ofta, och studiemotivationen är där som lägst. Att i en samlad skoldag hålla kvar dessa tonåringar i skolan åtta timmar per dag anser vi vara att ställa orimliga krav på dem. Många har i högstadiet en lång restid, och dessutom anser vi att eleverna måste ha krafter kvar för att kunna fullgöra de hemuppgifter som trots allt fortfarande finns kvar enligt läroplanen. Görs elevernas arbetsdagar orimligt långa skulle enligt vår uppfattning aversionen mot skolan ytterligare kunna öka. Dessa elever har inte heller några tillsynsproblem av den art som gäller t. ex. elever i lågstadiet. Vi föreslår därför att skoldagen högst skall få omfatta sju timmar.

Vi tar också avstånd från förslaget att alla aktiviteter inom skolan skulle vara obligatoriska. Skoldagen består enligt propositionens förslag av dels timplanebunden verksamhet, dels annan verksamhet. Föräldrar som själva vill och kan ta hand om sina barn under sådan icke timplanebunden tid som ägnas mer hobbybetonad verksamhet bör kunna få rätt till ledighet för sina barn. Givetvis är förutsättningen att både skolan och föräldrarna är helt på det klara med vem som har ansvaret för barnen under denna tid. Vi anser emellertid att föräldrarna har rätt att själva avgöra i vilken grad de själva vill ha tillsynen. Om alternativet är en verksamhet som ligger utanför skolans traditionella uppgifter bör icke skolan kräva ett obligatorium för dessa alternativ. Dessa synpunkter redogör vi för i reservationen 8.

Enligt SIA:s åtgärdsförslag skulle genomförandet av SIA-skolan tillfredsställa jämlikhetskravet att kunna ge alla barn bättre kontakt med samhällets fritids- och kulturutbud, och man framförde att ökade möjligheter skulle skapas för frivilliga organisationer att genom skolan få möjligheter att intressera och aktivera eleverna.

Ja, herr talman, det är vackert tänkt, men propositionen ger inte mycket vägledning för hur denna goda tanke skall kunna förverkligas. Det är föreningar av olika slag som skall praktiskt taget ensamma svara för de icke timplanebundna aktiviteterna, men det finns inga riktlinjer givna för hur detta skall kunna ske med upprätthållande av kravet på att alla föreningar skall ges samma villkor för att garantera mångsidighet och rättvisa. Hurskall t. ex. ideella föreningar, vilkas verksamhet helt bygger på frivilliga ledarinsatser, kunna frigöra personal under dagtid för att komma in i skolan? Vi har i reservationen 9 begärt att få förslag till riksdagen i syfte att garantera lika villkor för alla föreningar. Särskilt viktigt blir detta mot bakgrund av att en så stor del av ansvaret för den icke timplanebundna verksamheten läggs över på föreningarna. Unga

Örnar kanske har råd och säkert också svenska kyrkan, men hur skall scoutrörelsen eller folkdansföreningar eller frimärksklubbar kunna ha ekonomiska möjligheter till sådan föreslagen skolverksamhet? Förslaget är enligt vårt bedömande orealistiskt och måste kompletteras.

Många skolor kommer dessutom att känna sig oförmögna till genomförande av förslaget. Lokalbristen är stor, kostnaderna vet vi inget om och kombinationstjänster lärare-ungdomsledare finns inte. Herr talman! I detta avseende var SIA-förslaget mycket mer realistiskt, men antagligen har herr Sträng inte gjort det möjligt att genomföra det.

Ett annat SIA-krav gällde det pedagogiska kravet att kunna ge barn med svårigheter stödundervisning och läxhjälp. I propositionen finns inte mycket av detta, antagligen beroende på att remissinstanserna i många fall betonade svårigheten med att anordna sådan stödundervisning på tid som av kamraterna användes till roligare saker.

I stället måste den pedagogiska verksamheten i huvudsak koncentreras till klassen. Utskottet föreslår här ett uttalande för regeringen som jag varmt tillstyrker, eftersom det är ett tillgodoseende av ett gammalt moderat krav, nämligen att förstärkningsresurserna också skall få användas till att generellt minska klasstorlekarna. Vi ansåg det både märkligt och klandervärt att ingen del av all SIA:s dyrbara försöksverksamhet gick ut på att klargöra hur mindre klasser påverkade skolans inre arbete. Nu har de försök som trots allt kommit till stånd genom skolöverstyrelsens medverkan och efter förslag av envisa skolstyrelser visat så goda resultat att man inte ens av socialdemokratiska ideologiska skäl kan bortse från dem.

Utskottet gör emellertid här också ett annat viktigt tillkännagivande. Enligt propositionen skulle det vara möjligt att integrera huvuddelen av specialundervisningen inom arbetsenheten. "Någon formell sidoororganisation av kliniker bör ej förekomma", sägs det i propositionen. Utskottet slår emellertid fast att detta inte får tydas som att specialundervisning i grupprum eller i kliniklokaler inte skall kunna få förekomma. Man utvidgar därmed bestämmelserna om undervisning i fast grupp till att gälla också elever som har andra uttalade skolsvårigheter än fysiska handikapp.

Enligt statistiken från förra läsåret fanns ca 1 800 hjälpklasser inrättade med ett sammanlagt elevantal av ca 17 000. Antalet sådana klasser minskar, och det är en klar och glädjande tendens. Dagens hjälpklasser är i huvudsak reserverade för elever med mer uttalad intellektuell utvecklingshämning, och deras handikapp är mer påtagliga. Det måste vara en utopi att tänka sig att dessa 17 000 elever skulle kunna integreras i vanliga klasser. Många av dessa elever behöver vad den lilla gruppen kan ge av trygghet, omvårdnad och tillrättalagd undervisning. En annan följd av för långt gångna integreringskrav vore dessutom att fler elever skulle föras över till särskolan, vilket vore olyckligt för eleverna och i dag är oroande för landstingspolitikerna. Utskottet är emellertid realistiskt och föreslår ett tillkännagivande, innebärande att elever med ut-

talade utvecklingssvårigheter bör kunna få undervisning i fast grupp eller, som vi i utskottet kallar det, särskild undervisningsgrupp.

Herr Nordstrandh och jag har dessutom två reservationer, i vilka vi föreslår ytterligare förbättringar på det pedagogiska området. Den ena – reservationen 2 – gäller frågan om den individualiserade undervisningen. Vi anser att alla elever, även de högpresterande, skall ha rätt till individualiserad undervisning, och vi föreslår att riksdagen skall ge det till känna. Det har nämligen blivit en märkbar tendens i socialdemokraternas argumentation att anse att den som vill att jämställdhet och rättvisa också skall gälla andra än mindre väl lottade personer på något sätt skulle vara emot att särskilda resurser avdelas för dem som mest har behov av åtgärder. Det är en del av den socialdemokratiska konfrontationspolitiken, men vi ger inte upp våra krav på att alla elever skall ha samma formella rättigheter också när det gäller undervisning och dess utformning.

Vidare anser vi, vilket framgår av reservationen 3, att frågan om nivågruppering måste utvärderas. Nivågruppering anses av socialdemokraterna i allmänhet vara något ont och motverka skolans sociala mål. Statsrådet anser dock att nivågruppering i vissa fall kan vara motiverad men att den inte bör vara permanent, och det vill jag gärna hålla med om. Men i vilken grad kan man tillåta nivågruppering? Det vet vi ingenting om. Vi vill ha en utvärdering av detta, därför att vi ser en sådan utvärdering som en åtgärd i syfte att förbättra undervisningssituationen för alla elever, som ett led i vår strävan att göra undervisningen kvalitetsinriktad.

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande är omfattande, och det är omöjligt – vilket statsrådet också påpekade – att beröra alla områden. Jag skulle bara vilja säga ytterligare några ord om värdet av en god kontakt mellan hem och skola. Det kanske mest väsentliga i förbättringen av skolan måste vara ett närmande mellan de olika områden i vilka barnen rör sig. Många konflikter uppstår just genom att olika värderingar råder i hem och i skola och att de olika parterna är omedvetna om detta. Då kommer barnen i kläm. Det är oerhört viktigt att ett förtroendefullt förhållande uppstår mellan barnets föräldrar och dess lärare. Rent praktiskt finns det många olika sätt att gå till väga, och utskottet har lämnat öppet för de enskilda kommunerna att svara för dessa kontakter, vilket jag tycker är riktigt. Ändå vill jag starkt understryka att utskottet därigenom lägger ett stort ansvar på olika parter i kommunerna för att en förstärkning i samarbetet mellan föräldrar och skola verkligen kommer till stånd.

Ett tillfälle då en sådan kontakt är särskilt viktig är när barnet börjar skolan. Skolmognadsproven skall försvinna, säger propositionen. Vi har i ett särskilt yttrande understrukit nödvändigheten av att föräldrar, förskollärare och skola samarbetar, så att bl. a. den situationen inte skall behöva inträffa att ett barn, som en gång börjat skolan, skickas tillbaka till förskolan. Det kan nämligen skapa en stor tragik för barnet i fråga.

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Olika insatser måste göras, så att man med största möjliga säkerhet vet att barnet är moget för skolan. Jag kan här liksom i det särskilda yttrandet erinra om de i Stockholm använda s. k. strukturerade skolbesöken.

En annan viktig sida av hem-skola-förhållandet är att föräldrarna hålls underrättade om barnens frånvaro från skolan. Herr Nordstrandh och jag har helt och hållet anslutit oss till förslaget i SIA-utredningen – vilket inte utskottsmajoriten har gjort – att all frånvaro skall förhandsanmälas och registreras, så att föräldrarna inte skall behöva bli överraskade av t. ex. skolk. Det är utomordentligt viktigt att skolan och föräldrarna tillsammans kan sätta in åtgärder, om frånvaro utan skäl uppdagas. Den samlade skoldagen innebär ju att skolan har ansvaret för eleven under skoltid, och då måste skolan göra sig underrättad om elevs frånvaro. Vi vill i reservationen 4 att riksdagen skall ge till känna vad jag här anför.

Utskottet gör, som herr Larsson i Staffanstorp anförde, enhälligt elva tillkännagivanden eller förslag till beslut utöver propositionens förslag. Sju av dessa har direkt anknytning till förslag från moderata samlingspartiet, och vi är glada över att så är fallet. Skolans reformarbete är emellertid inte avslutat med detta betänkande. Närmast förestår en läroplansöversyn, vilket vi har föreslagit i en partimotion, och denna översyn kommer att bli viktig. Samtidigt upplever både lärare och elever en stark önskan om arbetsro.

Många har varit skeptiska mot SIA. Jag är övertygad om att de kommer att bli glada och tillfredsställda med utskottets betänkande, men ett bifall till våra reservationer skulle ge en ännu bättre skola. De har en gemensam grund i vår uppfattning att skolan måste, som statsrådet uttryckte det, ha respekt för eleverna. Men i den respekten lägger vi också in skolans möjlighet att ställa krav på eleverna – på alla elever. Livet ställer krav, och en del av skolans sociala fostran är att lära eleverna för livet. Vi vill inte att skolan skall präglas av den låt-gå-mentalitet som alltmer gör sig gällande i dag, och denna vår åsikt står vi för.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3, 4, 7, 8 och 9.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Under det senaste halvåret har flera av våra största dagstidningar ägnat stor uppmärksamhet åt skolan. I långa serier har man vänt ut och in på den. I intervjuer och artiklar har elever och föräldrar, lärare och forskare, politiker och administratörer fått komma till tals och lägga fram sin syn på skolan.

Det har varit en intressant läsning. Många gånger har man enkelt och klart lyckats ställa problemen på sin spets. Man har visat att det pågår en skoldebatt, som visserligen kan verka vildvuxen men som samtidigt är oerhört vital.

Jag vill gärna citera vad en grabb sade i en av intervjuerna: "På mellanstadiet var det rätt roligt att gå i skolan. Men i sjuan och åttan blev det helt låst. Jag fick läsa ämnen som jag inte tyckte att jag hade nån"

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

nytta av. Jag var trött, skolkade ofta, struntade i hur det gick. Jag var nog som att prata med en vägg då.”

Han är inte unik i sin känsla. De flesta av oss har mött hans motsvarighet både en och flera gånger, och många lärare känner igen beskrivningen. De möter dagligen elever som upplever skolan med hopplöshet.

”För de flesta tar det liksom slut i åttan. Själva skolan verkar smittad. Bara tre år gammal. Alldeles trasig invärtes. Ett renoveringsobjekt.”

Så beskrev en reporter sitt möte med eleverna i en högstadieskola i en av Stockholms nya förorter. Vad han mötte var en skrämmande håglöshet och resignation. Många ungdomar struntade helt enkelt i skolan. Den gav dem ingenting.

De interiörer från skolans värld som förmedlats via tidningarna är inte nya och okända. Vi har vid upprepade tillfällen haft anledning att diskutera dem här i riksdagen.

Det har då visat sig att det över partigränserna finns en gemensam oro för situationen på många håll inom skolan. Den gäller brister i elevernas grundläggande kunskaper och färdigheter, påtaglig skoltrötthet hos en stor grupp elever, möjligheterna att trygga de svaga elevernas rätt till en bra och meningsfull utbildning osv.

För de flesta har problemen i skolan inte framstått som en bekräftelse på att det varit fel på skolreformerna. Tvärtom har man i hög grad slutit upp bakom syftet med dem: bra utbildningsmöjligheter för alla och större social rättvisa.

Men samtidigt har det varit uppenbart att man ännu inte uppnått vad man hoppats.

Den ”nya” skolan har ännu inte förmått ge *alla* unga en bra och meningsfull utbildning. Därför har det här i riksdagen och på många andra håll funnits en stark vilja att försöka komma till rätta med problemen. Den kom till uttryck i riksdagens uttalande 1970 om ”allvarlig oro för bristerna i skolans arbetsmiljö” – ett uttalande som ledde fram till att SIA tillsattes.

Problemen i skolan kan inte lösas med armarna i kors eller genom att gå tillbaka till ett gammalt skolsystem med dess inbyggda orättvisor och sociala klyftor. Det är viktigt att ha det klart för sig. En *bättre* skola kräver att man är beredd att gå vidare på reformvägen, är beredd att fortlöpande ompröva studieorganisation, undervisningsmetoder och utbildningsinnehåll.

Det har varit utgångspunkten för folkpartiets förslag till åtgärder för att förbättra skolmiljön – mindre undervisningsgrupper och större flexibilitet, ökat utrymme för praktiska inslag på högstadiet, bättre möjligheter för lärarna att fullfölja sin elevvårdande uppgift, stärkt färdighetsutbildning, bättre resurser osv.

Jag vill i det här sammanhanget peka på framför allt tre punkter:

En första förutsättning för en bättre skolmiljö är, att man lokalt inom skolan får ordentliga möjligheter att själv utforma insatserna. De som

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

står problemen nära – lärare, föräldrar, elever, skolstyrelser – kan bäst avgöra vilka åtgärder som är lämpligast och hur resurserna skall utnyttjas. Genom att decentralisera besluten kan skolans verksamhet bättre anpassas efter lokala förhållanden och elevernas behov och intressen.

Mindre undervisningsgrupper är nödvändiga för att undervisningen skall kunna utformas med hänsyn till elevernas olika förutsättningar. I små undervisningsgrupper har elever och lärare goda möjligheter att lära känna varandra, och med en särskild klassföreståndare underlättas kontakten mellan skolan och hemmet.

Skolan måste känna ett ansvar för eleverna även utanför klassrummets fyra väggar. För många föräldrar är sysslolösheten och bristen på tillsyn av eleverna under håltimmar och i väntan på skolskjutsar en källa till oro.

Många av folkpartiets krav tillgodoses genom SIA-propositionen. Den bygger på förslaget från utredningen. Men statsrådet har – det vill jag gärna ha sagt – på ett förtjänstfullt sätt rensat bort många av otympligheterna i det ursprungliga förslaget. Och många tveksamma inslag har fått falla under bordet.

Men även propositionen har sina brister. Den innehåller ett förhastat ställningstagande i betygsfrågan. Den innehåller ett förbud mot att mer permanent bilda mindre undervisningsgrupper. Den binder läroplansöversynen på ett olyckligt sätt både vad gäller tidsramen och innehållet.

Allt det har utbildningsutskottet nu rättat till.

Utskottet slår fast

att ta ställning till betygssystemet i grundskolan skall tas först när förslagen från betygsutredningen föreligger;

att förstärkningsresurser får användas för att bilda mindre klasser under ett helt läsår;

att läroplansöversynen skall vara förutsättningslös. Utskottet säger alltså nej till att binda sig för att skära ner tiden på mellanstadiet för läroplansbundna aktiviteter eller att avskaffa den nuvarande uppdelningen i allmän och särskild kurs i vissa ämnen på högstadiet.

Utskottet slår också fast

att det kan behövas längre tid för en läroplansöversyn än den snålt tillmätta tid som statsrådet varit beredd att ge;

att garantin till glesbygdsskolorna inte skall vara temporär utan varaktig så att den långsiktigt löser de mindre glesbygdsskolornas lärarresursproblem.

Kontakten mellan hem och skola är viktig. I partimotionen från folkpartiet föreslår vi en rad åtgärder för att förbättra den. Vi vill ha

bättre kontakt och ökad information till föräldrarna i samband med skolstarten och studieövergångarna,

två föräldramöten per klass och läsår,

ökad uppmärksamhet i fortbildning för kontaktarbetet med hemmen, ekonomiska bidrag från skolan till föräldraföreningarna,

lagfäst rätt för föräldrarna till ledighet från arbetet för att delta i in-

formation och samtal i skolan.

Det är bra att utskottet säger ifrån att kontakten mellan hem och skola skall ske inte bara i form av individuella samtal utan också genom klassmöten. Jag hoppas att man kommer att följa den regeln lokalt även om jag håller med utskottet om att detaljregleringar på det här området bör undvikas.

På övriga punkter har utskottet intagit en avvisande hållning till folkpartiets förslag. Jag beklagar det. För det kan göras mycket för att förbättra kontakten mellan hem och skola. Men jag lovar att vi från folkpartiets sida skall återkomma med våra förslag.

En omfattande decentralisering av beslutsbefogenheterna inom skolan är, som jag framhållit tidigare, angelägen. Den bör gälla både organisationen och den pedagogiska verksamheten.

Men en decentralisering måste utgå ifrån att kravet på likvärdig utbildningsstandard över hela landet skall upprätthållas. Det förutsätter att det även i framtiden finns vissa styrinstrument. Dessa kan utformas på olika sätt. Man kan exempelvis centralt ange vissa kvalitetskrav som varje lokal skolorganisation skall uppfylla, t. ex. en tjänsteorganisation av viss standard. Därigenom skulle man undvika ett virrvarr av tjänstetyper och kompetensregler som leder till stora skillnader i utbildningsstandard.

Utskottet har anslutit sig till regeringens förslag att den centrala regleringen av vissa tjänster, huvudlärare, institutionsföreståndare, tillsynslärare och skolbibliotekarier, skall upphöra. De resurser som på det viset blir tillgängliga för lokala beslut är små i förhållande till exempelvis den förstärkningsresurs som kommunerna i fortsättningen kommer att få använda fritt.

Tjänsteorganisation och tjänstereglering är en del av det komplex som utredningen om skolan, staten och kommunerna håller på med. Enligt min mening bör man avstå från förändringar innan denna utredning lagt fram sina förslag. Riksdagen bör därför i det här sammanhanget avvisa förslaget att slopa den nuvarande tjänsteregleringen i skolförordningen för huvudlärare, institutionsföreståndare, tillsynslärare och skolbibliotekarier.

Utbildningsutskottets betänkande om SIA visar att det finns bred enighet om att gymnasieutbildningen bör ses över. Man är också ense om att den inte bara kan ske sektorsvis utan att det är nödvändigt med en samlad översyn. Flertalet problem och önskvärda förändringar berör ju samtliga utbildningsvägar i gymnasieskolan.

I en partimotion har folkpartiet redovisat sin syn på gymnasieskolan. Vi menar att det behövs bl. a. följande reformer:

Alla som lämnar grundskolan skall ha rätt till en plats i gymnasieskolan för yrkesutbildning och förberedelse för fortsatta studier.

För att alla ungdomar skall kunna utnyttja sin rätt till gymnasieutbildning fördras utöver ett ökat antal platser bl. a.

att studieorganisation och utbildningsvägar anpassas så att de bättre

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

svarar mot behoven hos de ungdomar som nu inte söker sig till gymnasieskolan;

att det finns en organisation på det lokala planet för att hjälpa de ungdomar som går ut grundskolan till arbete eller studier;

att det studiesociala stödet för gymnasiala studier kraftigt förbättras.

Studieorganisationen i gymnasieskolan måste göras mer flexibel. Ett system med breda basutbildningar och successiv specialisering enligt modell från högskolan bör prövas. Det bör finnas ett stort inslag av kortare kurser som kan kombineras till en fullständig utbildning. Det bör bli möjligt att bedriva studier både på heltid och deltid.

Samspelet mellan skola och arbetsliv måste vidgas. Det bör ske genom att yrkespraktik blir ett inslag i utbildningen på både praktiska och teoretiska linjer. Formerna för denna praktik bör kunna variera från linje till linje.

Den sociala integrationen inom gymnasieskolan måste främjas.

Inslagen av naturvetenskaplig utbildning och samhällsorientering i gymnasieutbildningen bör öka.

Avslutningsvis vill jag säga:

Vågorna kan svalla högt i den svenska skoldebatten. Det vet vi. Meningsmotsättningarna kan vara stora i en utredning och under en remissomgång. Men när det är dags för besluten är enigheten påfallande. Då försöker man finna gemensamma lösningar på problemen. Så var det vid de stora skolbesluten under 1960-talet. Och så har det enligt min mening varit också den här gången.

På nästan alla viktiga punkter har utbildningsutskottet uppnått enighet. Många av bristerna i propositionen har kunnat rättas till genom en öppen attityd inom utskottet och vilja att ta sakskalet.

Enighet ger styrka. Jag tror att det är bra för den svenska skolan att det finns en bred politisk majoritet bakom de viktiga förändringar som riksdagen nu skall ta ställning till.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp) och fru Fränkel (fp).

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Under de senaste tio åren har det skett en mycket stor kvantitativ expansion av antalet utbildningsplatser samtidigt som en rad organisatoriska reformer har genomförts. Men trots de positiva förändringarna har skolans och skolsystemets brister inte avhjälpats. Så har t. ex. inte de organisatoriska reformerna följts upp av motsvarande pedagogiska förändringar, utan skolans roll är fortfarande nästan uteslutande att vara kunskapsförmedlande. Det är på tiden att en diskussion både om undervisningens innehåll och om på vilket sätt kunskaperna skall förmedlas till eleverna kommer i gång.

Fortfarande är skolan konservativ och den borgerliga indoktrineringen förmedlas genom skolan själv som institution, i vissa fall av lärarna och

i hög grad av läroböckerna. Undersökningar visar alltför tydligt att den kvantitativa satsningen på utbildningen i praktiken kommer de redan välutbildade och deras barn till godo. Redan i grundskolan märks den s. k. sociala snedrekryteringen. Studieinriktningen påverkas av barnens sociala bakgrund. Man kan jämföra hur barnen senare väljer mellan tvååriga yrkeslinjer och tre- eller fyraåriga teoretiska linjer. Undersökningar visar att 80 % av "akademikerbarnen" väljer dessa tre- och fyraåriga linjer. Motsvarande siffra för arbetarbarnen är 27 %.

Den sociala snedrekryteringen kulminerar vid den högre undervisningen och allt färre av arbetarungdomarna söker sig till högskolor. Den högre utbildningen utnyttjas i stället av barn som kommer från socialgrupp 1 och 2. Eftersom utbildning fortfarande leder till de mest privilegierade yrkena har skolreformerna i detta avseende medverkat till att permanenta klassamhället.

Orsakerna till denna snedrekrytering på nästan alla stadier av utbildningen är många.

✓ Många elever upplever skolarbetet som verklighetsfrämmande och därför meningslöst. Varken formen eller innehållet i undervisningen stämmer med den verklighet som möter eleverna efter skolan. Skolans passiva kunskapsförmedlingsroll måste ändras så att eleverna själva aktivt stimuleras till att söka och forska efter kunskap. För att möjliggöra en forskningsinriktad undervisning måste givetvis läromedlen ändra karaktär och bli mer av fakta- och uppslagstyp. Av SIA:s rapport om elevattityder framgår att undervisningen på grundskolans högstadium upplevs som alltför teoretisk och ointressant.

En annan orsak till den sociala snedrekryteringen är den ensidiga uppdelningen och åtskillnaden av teoretiska och praktiska studier. Vpk menar att det är viktigt att värderingen av praktiska och teoretiska färdigheter likställs så att skolan får en bättre anknytning till livet utanför skolan.

Studier och praktiskt arbete måste samspela i all utbildning och förenas inom varje ämne. Och detta samspel måste ske genomgående i hela utbildningssystemet. Det räcker inte med några få veckors pryö för att få arbetslivserfarenhet.

Redan på låg- och mellanstadiet måste inslag av arbetslivsorientering finnas, för att sedan successivt utökas till arbetslivserfarenhet i högsta-
diets sista årskurs. Vpk menar att den praktiska arbetslivserfarenheten i nionde årskursen i omfång bör motsvara en dag i veckan.

För att skapa tillräckligt många sådana "praktikplatser", som måste till i en utbildningsmodell med s. k. varvad utbildning, måste företag och institutioner ha skyldighet att ta emot eleverna för det praktiska inslaget i undervisningen. I de lägre åldrarna blir det förstås fråga om studiebesök och senare deltagande i arbetet.

En annan orsak till den sociala snedrekryteringen är betygen. Betygen tjänar som utslagningsmekanism genom hela skolsystemet. Och på alla nivåer bidrar betygen till att bevara och förstärka en skola som bygger på individuell konkurrens i stället för på solidaritet, samarbete och kol-

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

lektivitet. Så länge betygen finns kvar, så länge kommer också den sociala snedrekryteringen att kvarstå.

Vpk tycker att det är positivt att det nu talas om att öppna skolan och att skolan vid sidan av sin kunskapsförmedlande roll också skall ha en social funktion. Men för att förverkliga en sådan skola räcker det inte med de förslag som regeringen i SIA-propositionen lagt fram.

Den reform som riksdagen i dag har att ta ställning till löser inga skolproblem. Utbildningsutskottet har besökt många fina och välde-signade skolor, den en vackrare än den andra. Men så gott som överallt finns de traditionella skolproblemen. Och överallt försäkrar lärarna att det är innehållet i och formerna för själva kunskapsförmedlandet som måste förändras för att få en skola som fungerar för eleverna.

SIA-reformen kommer tyvärr att bli en pappersreform. Jag säger tyvärr, ty som så många andra hade också vpk med förväntan sett fram mot SIA-skolan, den glada och den öppna skolan.

Den största besvikelsen med regeringens SIA-förslag är att det bara är en organisatorisk reform. Det saknas ställningstaganden till pedagogiska och metodiska förändringar som måste till för att i grunden förändra skolan. Det naturliga sambandet mellan organisatoriska förändringar och pedagogisk verksamhet är inte ens diskuterat. Det enda regeringen gör är att i några få strofer lansera förskolans dialogpedagogik på grundskolan.

Dialogpedagogiken är säkert utvecklingsbar för skolan, men att hänga upp alla förhoppningar på ett enda begrepp måste anses väl vågat och optimistiskt.

För att vi skall få en ny och social skola måste också lärarrollen förändras. Eftersom skolan och hela utbildningsväsendet skall samspela med övrigt samhällsliv och vara föränderligt och flexibelt måste all lärarpersonal få möjlighet till en långsiktig och kontinuerlig fortbildning på icke terminsbunden tid. Det som föreslås i regeringens proposition och i utskottets skrivning är alldeles otillräckligt.

I en förändrad lärarroll ligger också principen om samarbete i arbetslag. Det är nödvändigt, menar vpk, att arbetslagsprincipen görs obligatorisk, både för det pedagogiska arbetets skull och för elevernas skull. Det är också viktigt att annan personal i skolan, t. ex. skolmåltidspersonal och skolsköterskor, deltar i arbetsenheternas verksamhet. För att få ett verkligt samarbete mellan all skolpersonal och eleverna måste eleverna ges möjlighet att delta i all planering av skolarbetet. Då menar vpk att det inte bara skall vara fråga om sådan elevmedverkan som bara har en marginell betydelse, för t. ex. den yttre miljön, utan att eleverna också får möjlighet att påverka undervisningens innehåll och formerna för undervisningen.

Beträffande frågan om klasstorlek är ofta en ökad lärartäthet att föredra framför ett minskat antal elever i klassen. Ökad lärartäthet möjliggör ett mera flexibelt utnyttjande av lärarresurserna. Ett mål för skolarbetet måste vara att undervisningen inte bedrivs i större undervisningsgrupper än med 16 elever. Detta delningstal, menar vpk, skall gälla alla ämnen

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

i skolan, alltså även teckningsämnet.

Det har skrivits i tidningar och framhållits även i andra sammanhang hur viktigt det är med samarbete mellan hem och skola, och vikten av det samarbetet kan inte nog betonas. Men som i så många andra sammanhang när det gäller att aktivera människor för olika saker nås bara ett fåtal av dessa engagemang. Det fåtal som nås genom Hem och Skola-arbetet är föräldrarna till de barn som fungerar bra och som egentligen inte är i behov av stöd och stimulans på samma sätt som de barn vilkas föräldrar aldrig förmås till engagemang.

Jag vill påstå att många Hem och Skola-föreningar brottas med detta problem. Det kommer så att säga "fel föräldrar" på klassmötena t. ex., och de föräldrar som lärarna för det mesta kommer i kontakt med är antingen föräldrar till barn som har svåra problem eller de ur alla aspekter resursstarka och aktiva föräldrarna. Mellanskiktet, där det stora barnantalet finns, har dålig eller ingen kontakt med skolan. På detta sätt kan ingen förebyggande verksamhet bedrivas.

Två kontakttillfällen per år, som föreslås i det här sammanhanget, är alldeles för obetydligt. Det behövs, menar vpk, resurser för att upprätthålla en kontinuerlig kontakt mellan lärare, elever och föräldrar, och den kontakten bör vara om inte veckovis så närmast där omkring. I detta avseende måste ett stort ansvar vila på lärarna, men också Hem och Skola-föreningarna kan med sin platsombudsorganisation göra en hel del för att få till stånd ett meningsfullt socialt och pedagogiskt samarbete.

Som ett led i försöken att skapa kontakt mellan hem och skola menar vpk att lärarna skall ha skyldighet att göra hembesök hos eleverna och att hembesöken skall ingå som ett naturligt inslag i skolarbetet.

Herr talman! Man har sagt att det skall företas en läroplansrevidering. Det måste bli en sådan för att SIA skall kunna genomföras. Det torde t. ex. bli alldeles nödvändigt att, som propositionen också föreslår, minska timantalet på mellanstadiet för att få plats med elevaktiverande verksamhet.

Men det är nödvändigt att arbetet med läroplansrevideringen utgår från någon form av målformulering. Den målformuleringen bör enligt vpk bestå i att revideringens syfte skall vara att föreslå en s. k. varvad utbildning. Det är en förutsättning för att både formerna för och innehållet i skolans kunskapsförmedlande roll skall kunna förändras så att eleverna blir mer motiverade och stimulerade i skolarbetet. Med en varvad utbildning kommer också skolkunskaperna att anknyta till verkligheten.

Gör om ungdomsskolan. Knyt systematiskt an skolan till arbetslivet. En varvning av studier och praktik måste till för att bryta upp klass-samhället. Detta kräver LO:s sekretariat i en rapport som läggs fram till LO:s kongress i sommar. Vi måste ompröva utbildningen i dess helhet och flytta fram positionerna, heter det vidare. En djupgående reform av ungdomsutbildningen måste starta nu.

Detta är välkända tongångar för vpk. Det är krav som vpk ställt under

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

många år. Därför är det helt naturligt att vpk instämmer i LO:s krav på förändring. Vidare säger LO: "Skolans utbildning bevarar klassamhället. Skolväsendet utbildar fortfarande för olika sociala roller och stöter ut en stor grupp ungdomar, en utstötning som får följder för deras fortsatta liv."

Även detta har vpk sedan många år konstaterat.

Nu kräver alltså även LO en varvning av praktik och studier i grundskolan: Bara teori räcker inte. Den måste kompletteras med praktik, erfarenhet och konkret arbete. En sådan lösning är en förutsättning för att motverka sociala och generationsmässiga klyftor i samhället och för att bryta upp klassamhället.

Det är märkligt att regeringen inte uppmärksammat bristerna i skolsystemet i detta avseende. Regeringen säger visserligen i allmänna ordalag att skolan måste få en bättre anknytning till arbetslivet, att arbetslivsorientering bör kunna bli en *möjlighet* för eleverna och att eleverna skall få en *inblick i och viss erfarenhet av* arbetslivets problem och villkor. Hur då? Det är till intet förpliktigande och intetsägande formuleringar. Ingenstans slås det fast att varvning av studier och praktik måste genomföras för att skapa förutsättningar för en bättre skola. Det hade varit naturligt, menar vpk, att slå fast detta för arbetet i en kommande läroplansrevidering.

Jag påpekade förut att SIA av många anledningar kommer att bli en pappersreform. En bidragande orsak till denna förmodan är att SIA enligt propositionens förslag skall genomföras utan några extra medel. Det föreslås en förändring av statsbidragssystemet som möjliggör en mer behovsorienterad och probleminriktad resursanvändning. Och det föreslås ett långtgående kommunalt inflytande över resursernas användning.

Fru statsrådet – och för den delen även herr Larsson i Staffanstorp – konstaterar med tillfredsställelse att det blir en långtgående decentralisering. Vpk konstaterar för sin del att staten kommer ifrån ett stort ansvar, inte minst från ekonomisk synpunkt, och skjuter över ansvaret på kommunerna. Det är ett ojust handlande gentemot kommunerna.

Att införa och genomföra SIA blir inget tvång för kommunerna. Propositionen möjliggör bara ett genomförande på papperet. Det innebär med all säkerhet att de fattiga och befolkningsrika kommunerna inte anser sig ha råd att genomföra SIA. Förmodligen är det just de här kommunernas elever som har det största behovet av en SIA-reform. Så länge regeringen inte ställer pengar till förfogande är det mycket osäkert om kommunerna känner sig motiverade och stimulerade att genomföra den här reformen. Jag håller alltså inte med statsrådet beträffande denna aspekt.

I andra sammanhang har man framhållit vikten av att kunna ge en likvärdig utbildningsstandard i hela landet till alla elever. Ett långtgående kommunalt inflytande, som det här är fråga om, kan komma i strid med det kravet, och vpk vill varna för detta.

Det sätt på vilket förstärkningsresursen skall kunna användas måste

få till följd att man skapar ett slags konkurrens mellan skolor i en kommun och mellan stadier inom en skola om de resurser som står till buds. Det borde i stället vara så att en skola med problem skall kunna få extra resurser utan att en annan får minskade.

Propositionen föreslår en förstärkningsresurs på 0,58 lärarveckotimmar per elev. Den enda ökning av anslagen till skolan som propositionen föreslår jämfört med vad som gäller i dag är de 65 milj. kr. som går till de kommuner vilka beslutat att genomföra den samlade skoldagen. Jämfört med den totala kostnaden för skolan är detta en högst marginell summa. Slutsatsen måste bli att regeringen räknar med att skolan skall reformeras utan särskilt ökade kostnader.

Detta är, herr talman, en chimär. Därför blir SIA-reformen en pappersreform. Den s. k. förstärkningsresursen kommer inte att räcka till för det som SIA skisserat i modellen för den nya sociala skolan.

Vpk har i andra sammanhang förordat att all skolverksamhet skall bedrivas i kommunal eller statlig regi och att kommunerna skall få full kostnadstäckning för skolverksamheten. Det är inte minst från rättvisesynpunkt viktigt att anslagen för att genomföra den samlade skoldagen är så väl tilltagna att ingen kommun av ekonomiska skäl skall behöva avstå från en betydelsefull och elevaktiverande verksamhet inom skoldagen. Vänsterpartiet kommunisterna förordar med andra ord att all kommunal och statlig skolverksamhet statsfinansieras.

Det är i och för sig positivt att skolan får ett omsorgsansvar för eleverna också på icke skoltid. Det är även positivt att föreningar ges möjlighet att bedriva verksamhet inom skolan. Men det kan starkt befaras att den reguljära utbyggnaden av fritidshemmen eftersätts till förmån för det s. k. utvidgade fritidshemmet som lokaliseras i skolbyggnaden och där samordnas med övrig fritidsverksamhet. Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare förordat att både daghem och fritidshem skall ligga i barnets egen närmiljö. Det verkar som om den katastrofalt eftersatta utbyggnaden av fritidshem nu skall klaras av genom att man utnyttjar skolans lokaler. Men kortsiktigt ekonomiskt bedömande får inte äventyra den reguljära, socialt inriktade fritidshemsutbyggnaden. Skolan skall inte rycka in som hjälpgrumma och bidra till mastodontfritidshem med en genomströmning på mellan 100 och 200 barn varje dag, som det kommer att bli fråga om.

Det är givet att skolans möjligheter att erbjuda aktiviteter av annat slag än vad det lilla fritidshemmet kan erbjuda skall utnyttjas. Skolan kan fungera som ett aktivitetscentrum med sina slöjdsalar, teckningssalar och musiksal. Men fritidshemmen vill vpk ha socialt inriktade som små, nära hemmet belägna fritidshem.

Till sist har jag några frågor till statsrådet som jag hoppas blir noterade. Hur har statsrådet tänkt sig att kommunerna skall kunna genomföra SIA-reformen i praktiken utan pengar, utan lokaler och utan ökad lärartäthet? Och hur kan statsrådet tro att skolan skall kunna bli bättre utan att man förändrar formerna för och innehållet i undervisningen,

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

utan att man genomför pedagogiska reformer och utan att man ställer resurser till förfogande för att stimulera samverkan mellan hem och skola?

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer i utbildningsutskottets betänkande där mitt namn förekommer.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Vi är, tror jag, i kammaren just nu fyra eller fem riksdagskamrater som i statsutskottets andra avdelning för sex år sedan kom överens om att begära en utredning om skolans inre arbete. Vi hade då, som det har sagts tidigare, en rad motioner, av vilka många var överdrivna men som alla hävdade att det fanns problem i skolan som man borde se på. Efter moget övervägande kom vi fram till att det fanns skäl att göra så.

Det har gått snabbt sedan det tillfället. Under de här sex åren har utredningen lagt fram ett omfattande material. Dessutom har vi hunnit med en ovanligt lång remissbehandling, och vi har också hunnit med både propositionsskrivande och riksdagsbehandling.

Det finns anledning för mig som ordförande i utbildningsutskottet att uttala ett tack till SIA-utredningen och ge uttryck för stor uppskattning av det mycket fina arbete som utredningen hann med på den korta tiden. Det är klart att om SIA-utredningen gäller detsamma som för alla utredningar, att allt vad som föreslås inte kan accepteras. Efter den långa remissbehandlingen visade det sig att det fanns förslag i SIA-betänkandet som vi inte var beredda att ta, och då har det självfallet sedermera gjorts förändringar. Detta skall inte av SIA-utredarna uppfattas som något underbetyg åt dem.

Jag är alltså angelägen att uttala stor tacksamhet från utbildningsutskottets sida till utredningsledamöterna och alla de experter de haft, som på ett sådant här fint sätt hjälpt oss att komma vidare när det gäller att lösa problem som ännu är olösta i skolan.

Jag vill också gärna notera, herr talman, att utbildningsutskottet i betänkandet nr 30 i allt väsentligt ansluter sig till det regeringsförslag som har presenterats. Vi har på vissa punkter gjort klarlägganden, för det visade sig, när propositionen hade framlagts, att det i den allmänna debatten rådde osäkerhet på vissa punkter om vad man avsåg. Det har, som också sagts under debatten tidigare, skett vissa justeringar av regeringens förslag på en del punkter.

Det finns även anledning för mig att uttala ett tack till kamraterna i utskottet för den vilja som har visats att nå en bred uppslutning kring reformarbetet inom skolan. Jag har ofta sagt i kammarens talarstol tidigare att det är utomordentligt värdefullt för dem som skall arbeta ute i skolväsendet – i vilken egenskap de än arbetar där – att det så långt möjligt råder politisk enighet kring utvecklingen av skolan.

Det betänkande som utskottet nu presenterat manifesterar en sådan mycket bred uppslutning.

Det ligger ett stort arbete bakom betänkandet, och det hade inte varit

möjligt att komma fram med det på den tid som skett om vi inte hade haft ett utomordentligt skickligt kansli i utbildningsutskottet. Jag vill gärna också notera det inför kammaren.

Under den allmänna motionstiden väcktes en del motioner som behandlas i detta sammanhang. Sammanlagt har det kommit inte mindre än 152 olika yrkanden i anslutning till SIA-propositionen. Det har lett fram till ett betänkande i 127 olika punkter, och till betänkandet har fogats 25 reservationer och 8 särskilda yttranden. 25 reservationer låter mycket, och man kan säga: Det markerar väl ingen enighet. Men det finns anledning understryka att i huvudsak är det moderaterna och vpk som svarar för reservationerna. Det är i själva verket inte mer än tre fyra reservationer där mittenpartiernas och socialdemokraternas uppfattningar avviker från varandra, och det är egentligen ganska små avvikelser det rör sig om.

Jag kan alltså säga att det råder i utbildningsutskottet en utomordentligt bred uppslutning kring dessa frågor. Det finns anledning att notera detta och även uttala glädje över att det är på det sättet.

I vårt betänkande förekommer det en enda lottsituation, och det är på en punkt där jag för min del tycker att det var ganska onödigt att hamna i den situationen. Men det blev bara så. Det gäller frågan om visst ökat stöd till privatskolorna. Den frågan utreds emellertid redan av SSK-utredningen, och det hade kanske inte varit alldeles nödvändigt att hamna i motsättning om den saken, när utredningen har frågan om hand. Men det är självfallet en fråga där det råder stora ideologiska motsättningar mellan den borgerliga uppfattningen och den socialdemokratiska, och därför har vi inte kunnat komma ifrån att besvara kammaren med lottning längre fram i eftermiddag.

När jag noterar den uppslutning och stora enighet som förelegat, och som jag är mycket glad över, blev jag litet överraskad över att fru Sundberg i sitt inlägg i en i övrigt mycket balanserad debatt förde in uttryck som socialdemokratisk konfrontationspolitik. Ingen som läser detta utskottsbetänkande kan säga att det påståendet är rättvist, med den strävan som föreligger och har förelegat inte minst från socialdemokratisk sida att nå enighet. Och det mest intressanta är, att när fru Sundberg talar om socialdemokratisk konfrontationspolitik pekar hon på reservationen om nivågrupperingen, där socialdemokraterna har varit överens med mittenpartierna. Om man alltså skall tala om konfrontationspolitik, så är det inte bara en socialdemokratisk utan lika mycket en folktopartistisk och centerpartistisk konfrontationspolitik. Jag skall emellertid bortse från detta, som jag betraktar som ett misstag i debatten från fru Sundbergs sida.

I stället skall jag säga några ord om en del av de reservationer som är fogade till utskottets betänkande. Det skulle vara mycket plågsamt för kammarens ledamöter om jag kommenterade alla 25 reservationerna. Därför har vi i den socialdemokratiska gruppen kommit överens om att dela upp arbetet, så att mina kamrater Bengt Wiklund och Gustafsson i Barkarby tar vardera en tredjedel av reservationerna och jag svarar för

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

resten.

Det jag först vill säga några ord om är emellertid en fråga som det inte har avgivits någon reservation om utan bara ett särskilt yttrande. Det är frågan om betygen. I riksdagen och hos den stora allmänheten råder naturligtvis mycket delade meningar om huruvida vi skall ha betyg eller inte, hur betygen i så fall skall utformas och vilken vikt de skall tillmätas. Vi har en betygsutredning som arbetar med de frågorna, och i utskottet har vi gjort upp om att inte ha någon betygsdebatt utan vänta med den till dess betygsutredningens betänkande föreligger. Av det skälet kommer ingen av oss att göra några personliga deklarationer i betygsfrågan. Jag har här bara velat meddela kammaren orsaken till att någon sådan debatt inte kommer att föras.

Bland reservationerna finns det en som vill göra arbetslaget i skolan obligatoriskt. Jag har personligen stor sympati för den tanken. Men jag tror att man i propositionen har gjort en riktig avvägning, när man räknat med att själva arbetslagsprincipen av lärarna skall upplevas som så värdefull, att detta kommer att växa fram automatiskt utan något tvång från regeringen och riksdagen. Jag vill alltså gärna uttala förhoppningen, när jag nu yrkar avslag på den reservationen, att man inom skolväsendet skall uppleva det samarbete som arbetslaget innebär som så värdefullt att vi så snart som möjligt skall kunna se att detta växer fram. Jag är övertygad om att det kommer att vara till stort gagn för hela utbildningsväsendet.

Vidare finns det en reservation där man kräver ett uttalande om individualiserad undervisning. Där har utskottet gjort så klara markeringar att det inte föreligger skäl för mig att nu göra några ytterligare uttalanden. Jag yrkar därför avslag även på den reservationen.

Fru Sundberg talade om nivågrupperingen och yrkade då bifall till den moderata reservationen. Jag kan hänvisa till vad statsrådet Hjelm-Wallén sade i sitt inledningsanförande, i vilket hon särskilt tog upp den reservationen. Jag har där ingen mening som avviker från vad statsrådet sade. Jag konstaterar bara att utbildningsutskottet inte heller på den punkten är berett att acceptera det moderata yrkandet.

I en annan reservation krävs en speciell registrering av frånvaron i skolan. Det vill vi heller inte vara med om. Propositionen andas ett stort förtroende för kommunerna, när det gäller att man där lokalt skall kunna ordna med dessa ting på det sätt som passar bäst. Vi har därför inte velat vara med om att riksdagen skulle uttala sig om på vilket sätt man skall hålla reda på om eleverna är i skolan eller inte. Vi slår fast att närvaroplikt råder i skolan. Eleverna är skyldiga att vara där. Och om de måste vara borta skall skolan utlösa en rad olika åtgärder för att ta reda på varför de är borta och försöka att i samarbete med föräldrar och elever lösa de problem som är orsak till frånvaron. Men vi anser inte att riksdagen skall regelbinda hur det skall gå till. Vi avstyrker därför även den reservationen.

En reservation har också avgivits om skoldagens längd. Även där visar

utskottet stort förtroende för kommunerna, vilket man inte gör från moderata samlingspartiets sida. Utskottet menar att inom de ramar som riksdagen nu uttalar sig för skall kommunerna själva kunna avgöra skoldagens längd med hänsyn tagen till kommunens struktur, arbetslivsförhållanden osv.

Vidare finns det ett yrkande om befrielse från viss del av skoldagens verksamhet. Det är en ganska intressant moderat reservation, för såvitt jag förstår är den direkt ologisk i sin konstruktion. Å ena sidan har moderaterna varit angelägna om att i sin partimotion skriva in krav på att skolan är obligatorisk, närvaroplikt skall råda, och å andra sidan säger man i nästa andetag att vissa delar av skolans verksamhet kan man dock slippa. Det är att spela bort finessen med den samlade skoldagen. Det är vi i utbildningsutskottets majoritet – därom råder bred uppslutning – inte beredda att göra utan vi avstyrker också här det moderata yrkandet.

Till sist bara några ord om gymnasieskolan och om läroplansöversynen. Där är vi överens i utskottet, men jag vill ändå från utskottets sida notera – inför regeringens representant och inför kammaren – att utskottet ställer sig helt bakom och betonar vikten av att en utredning om gymnasieskolan kommer till stånd. Vi tror att det är den rätta tidpunkten nu. Vi har haft en debatt om detta under de senaste åren, och vi har sagt inom utskottet att vi skall vänta ett tag och se vad som händer med SIA. Nu är tidpunkten inne då gymnasieskolan bör ses över, och utskottet markerar särskilt hur viktigt det är att en sådan översyn kommer till stånd.

Vi är också medvetna om att det behövs en översyn av läroplanerna i grundskolan. Det nya som utskottet för in i diskussionen är ett krav på att parlamentarisk medverkan i viss utsträckning skall förekomma vid läroplansöversynen. Vi har genom åren mycket ofta haft yrkanden i riksdagen om förändringar av läroplanerna i olika ämnen. Det är mycket svårt för riksdagen att klara bl. a. sambandet mellan de olika ämnena. Därför kan det vara av värde att politikerna på ett tidigare stadium får medverka i arbetet. De politiska partierna kan alltså få möjligheter att göra en insats innan det hela kommer så långt som till riksdagen. Därför förordar utskottet, utan att säga exakt hur det skall gå till, att regeringen och skolöverstyrelsen försöker finna former för att låta parlamentariker gå in i läroplansarbetet redan på det stadium som normalt är ämbetsmannanivå.

Jag har valt, herr talman, att endast syssla med de frågor där det rådde delade meningar i utskottet och jag har inte gjort någon deklaration om den socialdemokratiska synen på utbildningspolitiken. Jag har valt den metoden därför att skolministern startade debatten med att presentera socialdemokratins allmänna utbildningspolitiska synpunkter. Jag vill å min utskottsgrupps vägnar ansluta mig till vad som har sagts och instämma i statsrådets synpunkter.

I övrigt ber jag att få upprepa mitt tack till mina kamrater i utskottet för att det har varit möjligt att komma fram till en så bred uppslutning

kring SIA-propositionens förslag.

Jag ber, herr talman, att på samtliga punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte starta en debatt om vad som ligger i ordet jämlikhet, men det finns en markant skillnad mellan socialdemokraternas och moderaternas definition av jämlikhet. Vi vill i jämlikhet lägga in begreppet att alla elever skall ges samma möjligheter. Regeringen kan inte komma ifrån att det har blivit en tendens att framställa det som om alla insatser som inte riktar sig enbart till de sämst ställda motverkar insatser för dessa. Det är bl. a. bakgrunden till att utskottsmajoriteten inte har velat göra en utvärdering av hur långt man kan driva nivågrupperingen utan åsidosättande av våra gemensamma sociala mål med skolan och med bibehållande av kravet på en kvalitativt god undervisning.

Detsamma gäller SIA:s ovilja till försöksverksamhet med mindre klasser. Sådana försök kom lika fullt i gång och visade, som jag tidigare anförde, mycket goda resultat.

Frånvaroregistreringen tog herr Alemyr upp. Man vill lägga över den på den kommunala instansen. Men det är ju samhället – regeringen och riksdagen – som beslutar om skolans utformning och obligatorisk närvaro. Då borde det också vara samhället som gav ut regler för hur den obligatoriska närvaron skall kunna garanteras. Det ligger inte i första hand i skolans intresse utan i den enskilde elevens intresse att en registrering kommer till stånd så att, som SIA föreslog, skolan så fort en elev inte infinner sig tar kontakt med hemmet. En sådan åtgärd har dessutom med all säkerhet en stark preventiv inverkan.

Till slut frågan om skoldagens längd. Jag redogjorde i mitt huvudanförande för våra synpunkter. Åtta timmar tillsammans med hemarbete och restid är en för lång skoldag för elever i den känsliga ålder som det här rör sig om, nämligen högstadieläverna. Det kan inte heller vara utan orsak som SIA har kommit fram till sju timmar.

Förslaget om befrielse från de hobbybetonade aktiviteterna skulle enligt herr Alemyr vara ologiskt. När det gäller barnomsorgen, som t. ex. barn-daghemmen ansvarar för, är det dock till syvende og sist föräldrarna som bestämmer hur lång tid tillsynen skall omfatta.

Herr LARSSON i Staffanstorps (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först bekräfta att vi i stort sett är eniga om de stora linjerna i det betydelsefulla förslag som nu föreligger, och jag har inte någon större anledning att gå i polemik mot vad som har sagts här tidigare.

Herr Alemyr talade emellertid om att de icke-socialistiska partiernas och socialdemokraternas uppfattning skiljer sig i fråga om privat-skolorna. Ja, vi har kommit underfund med det under åren som har gått. Vi har så få privatskolor, och min uppfattning är att i detta statliga

system, som vi tycker är riktigt att ha på undervisningsområdet, skadar det inte att vi här och där har en sådan annan form av skola som privatskolorna utgör. Jag kan inte förstå herr Alemyr när han säger att socialdemokraterna inte kan vara med om att ge anslag till syo-verksamhet i de privatskolor som vi nu har. Deras elever måste ju ändå behandlas likvärdigt med andra elever och få samma möjlighet till den yrkesorientering som de bör ha.

Ett par talare har kritiserat mig i sina anföranden. Fru Lantz sade bl. a. att jag hade anslutit mig till den linje som innebär att de fattiga kommunerna inte har möjlighet att genomföra SIA-reformen. När fru Lantz kastar ur sig ett sådant uttryck som de fattiga kommunerna får jag väl fatta det så, att hon menar att glesbygdskommunerna inte har denna möjlighet. Jag vill då hänvisa till vad vi har sagt, nämligen att det är nödvändigt att glesbygdskommunerna får ett kraftigt bidrag. Vi har anslutit oss till detta, vi har gett det till känna, och därför tycker jag att i det sammanhanget var fru Lantz anmärkning inte alls berättigad.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vpk kräver att arbetslagsprincipen skall göras obligatorisk. Det gör vi därför att i alla andra sammanhang utanför skolan måste man kunna samarbeta. Ofta påtalas också betydelsen av att kunna samarbeta, och skolan bör gå före med gott exempel. Det borde ha varit naturligt för länge sedan med mer samarbete mellan lärarna och f. ö. mellan all skolpersonal. För att främja den pedagogiska verksamheten och til syvende og sidst för elevernas skull måste lärarna arbeta i arbetslag. Den skola som SIA-propositionen förutsätter bygger ju på samarbete i många led, mellan elever och lärare, mellan elever, lärare och hem, mellan all övrig skolpersonal och mellan lärare. Vpk menar att en av hörnpelarna i fråga om samarbete är att genomföra en obligatorisk arbetslagsprincip, och det kommer att bli en tvingande nödvändighet om SIA-reformen skall få någon praktisk betydelse.

När det gäller läroplansrevideringen måste målet vara, menar vpk, att föreslå en varvad utbildning för att kunna ändra formerna och innehållet i skolans undervisning, som inte är bra i dag och som gör att väldigt många elever upplever skolan som verklighetsfrämmande. För att kunna möjliggöra en bättre skola behövs en varvad utbildning, så att skola och samhällsliv har bättre kontakt med varandra. Det är alltså alldeles nödvändigt att i samband med läroplansrevideringen uttala att syftet skall vara att föreslå en varvad utbildning.

Till herr Larsson i Staffanstorp vill jag säga att jag inte har sagt att det är just glesbygdskommunerna som är de fattiga kommunerna. De borgerliga partierna och vpk har tillsammans föreslagit en förbättring i glesbygdsgarantin. Vad jag tänker på är de stora, befolkningsrika kommunerna i t. ex. storstadsområdena för vilka det blir omöjligt att genomföra denna reform, eftersom ingen förstärkningsresurs, utöver vad som i dag utgår, ställs till förfogande. Jag har tidigare ställt frågorna till stats-

rådet: Hur kommer det att fungera i praktiken och hur skall kommunerna klara av att genomföra SIA-reformen?

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp privatskolorna mer, eftersom en av mina kamrater i utskottsgruppen skall föra den diskussionen. Herr Thorsten Larsson får alltså inte nu någon replik från mig på den punkten. Den kommer så småningom.

Till fru Sundberg vill jag säga att det ändå är ganska förvånande att man å ena sidan förklarar sin tillit till kommunerna och vill decentralisera beslutsprocessen till dem men å andra sidan tar tillbaka bit efter bit av detta i olika sammanhang. När det gäller registrering av frånvaron har utskottet förklarat att det är viktigt att man håller reda på de studerande ungdomarna. Men man kan överlåta åt kommunen att bestämma hur det skall gå till. Fru Sundberg vill däremot att man skall centralisera det hela och begär att riksdagen och regeringen skall utfärda regler för hur de skilda kommunerna skall bära sig åt. Varför vågar ni inte lita på kommunerna?

Detsamma gäller fru Lantz, som inte heller tror på kommunerna. I sitt huvudanförande talade hon om att det nog inte blir något resultat och att hela SIA-reformen kommer att kapsejsa därför att kommunerna inte kan klara den. Jag vet inte om fru Lantz känner till att det i Sverige finns kommuner, som redan nu vill starta SIA i full skala. Redan i höst börjar t. ex. kommunerna Nybro och Emmaboda i mitt hemlän genomföra SIA i full skala. Ute bland kommunerna råder ett stort intresse för att komma i gång. Därför skall vi verkligen visa förtroende för de svenska kommunerna och fullfölja intentionerna i denna reform att decentralisera beslutsprocessen till dem.

Till sist vill jag på nytt säga några ord till fru Sundberg om jämlikheten. I moderaternas stora partimotion om SIA finns på första sidan ett par rader, som egentligen är ganska skrämmande. Där står: "För samhällets utveckling är det av stor vikt att de studiebegåvade barnen tas om hand på ett effektivt sätt i skolan. Socialistiska jämlikhetssträvanden får inte lägga hinder i vägen på den punkten."

Detta yttrande behöver egentligen inte kommenteras. Det räcker, herr talman, med att man läser in det till kammarens protokoll.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick nu litet lättare att förstå det mycket dunkla uttalande som fru Lantz gjorde i första omgången. Nu begriper jag att fru Lantz inte har satt sig in i hur resursanvändningen skall tillämpas.

Fru Lantz säger nu att de befolkningstäta kommunerna inte får råd att genomföra SIA. Men, fru Lantz, hela den ekonomiska tilldelningen är ju omlagd i stora drag sett per elev. Fru Lantz har tydligen inte fattat detta riktigt. De befolkningstäta kommunerna får större tilldelning än glesbygderna. Därför skall vi ha en ytterligare glesbygdsgaranti. Så enkelt är det.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyder herr Alemyrs senaste referat av vår partimotion på det sättet, att han hyser motvilja mot kravet att också de mer teoretiskt begåvade eleverna skall ges full möjlighet till en god utbildning i skolan.

Vad vi alla – från lärarhåll och från andra håll – kan konstatera i dag är den försämring som har skett i själva kunskapsmeddelandet. Åtskilliga lärare har klagat över den otillräckliga tillgången på läromedel för elever som har en högre studietakt och kanske större intellektuell arbetsförmåga.

När det gäller frånvaron vill jag gärna säga en sak. Vad SIA föreslog och vad som utgör skillnaden mellan utskottets skrivning och vår reservation är att det inte bara är fråga om registrering, utan skolan skall ha skyldighet att rapportera frånvaro till föräldrarna. Liksom andra saker slås fast när det gäller samarbete mellan hem och skola tycker vi att det också skall slås fast att den skyldigheten föreligger – inte minst mot bakgrund av att de förordningar som utfärdas från statligt håll ofta blir underlag för ett ökat statsanslag till kommunerna. I mycket stora skolor kan ett genomförande av det förslaget resultera i ett behov att anställa särskild personal för att sköta frånvaroregistreringen, och det anser vi i allra högsta grad skulle komma eleverna till godo.

Jag är visst den enda, herr talman, som inte sagt någonting om enigheten. Men jag vill gärna säga att i många delar av utskottsbetänkandet har vi varit eniga. Jag uttryckte kanske – annars vill jag göra det nu – att en stor del av den enigheten beror på att man från regeringens sida tillmötesgått de borgerliga partiernas krav. Det är faktiskt ett konstruktivt samarbete som ligger till grund för utbildningsutskottets betänkande.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr säger att jag inte litar och tror på kommunerna. Jo, det gör jag visst. Om bara kommunerna får de pengar de behöver för att genomföra olika reformer som staten lägger på dem, så litar och tror jag visst på kommunerna. Men vi har andra exempel där kommunerna inte har förmått att uppfylla det man förväntat sig av dem, t. ex. på barnomsorgens område. Det räcker inte, herr Alemyr, att visa förtroende för kommunerna. Med förtroende bygger man absolut inte någon SIA-skola, det behövs pengar för att genomföra SIA, och det är pengar kommunerna behöver.

Vpk har i andra sammanhang förordat att all skolverksamhet skall ske i kommunal eller statlig regi och att kommunerna måste få full kostnadstäckning för skolverksamheten. annars blir den fråga vi i dag diskuterar en chimär.

I propositionen föreslår man en förstärkningsresurs på 0,58 lärarveckotimmar per elev. Den enda ökningen av anslaget jämfört med i dag är de 65 milj. kr. som skall ges till de kommuner som beslutar genomföra den samlade skoldagen. Jämfört med den stora kostnaden är detta en

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

mycket marginell summa pengar. Som jag sade tidigare måste slutsatsen bli att både regeringen och herr Alemyr räknar med att skolan skall reformeras utan att det kostar någonting extra. Och det är en chimär att tro så. Därför kommer SIA-reformen att bli en pappersreform. Den förstärkningsresurs som föreslås kommer inte att räcka till för de planer man skisserat i SIA-modellen.

Staten slipper ifrån ett mycket stort ansvar i den här frågan om man skjuter över ansvaret på kommunerna, och då befarar jag att de kommuner som har det allra största behovet att genomföra SIA-skolan kommer att få svårt att göra det. Det måste till betydligt bättre resurser för att stärka just de här kommunerna.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu har fru Lantz glömt att hela frågan om kostnadsrelationerna mellan stat och kommun utreds i en särskild utredning. Det förslag på statsbidragssidan som nu debatteras kommer att ha kort varaktighet i avvaktan på att hela problemet – relationen stat och kommun när det gäller skolan – blir föremål för riksdagens beslut i framtiden. Jag tycker det är viktigt att fru Lantz observerar det.

Fru Sundberg har i sitt senaste inlägg prisat socialdemokraterna i utskottet för att vi velat samarbeta med bl. a. moderaterna. Att det är rätt uppfattat nickar fru Sundberg nu bifall till. Hur går det ihop med det första inlägget, fru Sundberg, där det talades om den socialdemokratiska konfrontationspolitiken, som skulle prägla arbetet med SIA-utredningen?

När det gäller nivågrupperingen har jag bara anledning att säga en sak till till fru Sundberg. På tre sidor i utskottets betänkande, som fru Sundberg inte kan ha undgått att läsa, talas det om hur undervisningen skall anpassas till varje enskild elev så långt det är möjligt. Vad utskottet går emot är en permanent nivågruppering där man rubricerar somliga som "de duktiga" och andra som "de icke duktiga".

Skolan skall organiseras så att vi skall hjälpa varje enskild människa i skolsystemet till att trivas så bra som möjligt och få ut så mycket som möjligt av sin skoltid. Enligt utskottets mening bör målet vara att nå fram till en för eleven acceptabel och meningsfull sysselsättnings-situation. Det är värt att notera detta och att erinra dem av kammarens ledamöter som inte har observerat det att en av finesserna med hela SIA-förslaget är denna individualiserade utbildning i syftet att nå varje enskild elevs särskilda behov – dock icke gruppera ungdomen i den svenska skolan i kategorier: duktig, mindre duktig, icke duktig, för därmed skulle vi gå tillbaka till ett gammalt skolsystem, för länge sedan passerat, och det är icke förenligt med de jämlikhetsideal som socialdemokratin arbetar för.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag vill bara besvara några frågor som fru Lantz ställde till mig. Fru Lantz visar stor otålighet över skolreformen, och jag kan

i och för sig ha förståelse för det. Men fru Lantz tycks vara helt oemottaglig för skriven text, eftersom hon inte kan inse att propositionen just framhåller behovet av en förändring av undervisningen, en förändring av skolans inre arbete, av dess innehåll och dess arbetsformer och att detta behandlas så konkret som det är möjligt att göra det i propositionen.

Det är ingen organisatorisk reform som riksdagen skall besluta om i dag. Tyngdpunkten ligger på innehållet och de pedagogiska förändringarna.

Fru Lantz angrep också propositionen för att den inte skulle ha tagit upp kontakterna med arbetslivet i tillräcklig utsträckning. Men har fru Lantz inte lagt märke till att propositionen, till skillnad från SIA-betänkandet som berör dessa frågor mycket översiktligt, innehåller ett kapitel som behandlar dessa frågor? Detta kapitel har alltså inte sin grund i SIA-betänkandet, utan det har sin grund i remissyttranden från LO och TCO och en mycket omfattande uppvaktningsskrivelse från LO med krav på förbättrade kontakter mellan skola och arbetsliv.

Det här har i propositionen bl. a. resulterat i att den praktiska yrkesorienteringen skall ses över. Det gäller dess längd, dess förläggning och inriktning. Också i läroplansarbetet i övrigt skall kontakterna mellan skola och arbetsliv noga uppmärksammas, både så att arbetslivsrepresentanter skall komma in i skolan och så att skolarbetet skall kunna förflyttas ut i arbetslivet.

I propositionen föreslås också ett särskilt råd för samverkan mellan skola och arbetsliv, och jag tror att detta planeringsråd är mycket väsentligt.

Den tredje av fru Lantz angreppspunkter var att reformen i huvudsak skulle ske inom oförändrade kostnadsramar. Det var meningen så, fru Lantz, enligt direktiven, men det hade utredningen litet svårt att klara av. Regeringen har heller inte i propositionsarbetet lagt denna reform inom oförändrade kostnadsramar. Fru Lantz borde väl kunna räkna samman alla de utlovade nya statsutgifterna. De summerar sig inte till 65 milj. kr., som fru Lantz tydligen tycks tro, utan de kommer upp i summor som närmar sig 200 milj. kr. Vi vet inte exakt var kostnaderna stannar, eftersom en hel del av de utlovade statsbidragen i dag är svåra att beräkna. Vi skyfflar inte över nya kostnader på kommunerna för denna reform. Några kommunala motprestationer ställs inte krav på, utan staten tar själv på sig de kostnader som i dag går att beräkna.

Herr talman! Får jag också säga något till fru Sundberg. Jag tycker att fru Sundberg avslöjar en underlig syn på vad som skall förekomma under den samlade skoldagen. Med fru Sundbergs terminologi blir verksamheterna under den samlade skoldagen kallade för "tillsyn" och för "hobbybetonade aktiviteter". Jag ser i stället på den samlade skoldagen så att man – med en helhetssyn som utgångspunkt – skall ge eleverna tillfälle att delta i olika utvecklande verksamheter. Har vi helhetssynen som utgångspunkt, räcker det inte med de traditionella skoluppgifterna

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

under skoldagen. Det vore att slösa med elevernas tid i skolan. I stället skall skolan erbjuda eleverna varierande och meningsfulla verksamheter under *hela* skoldagen. Jag tror att detta kommer att ha mycket stor betydelse för elevernas hela personlighetsutveckling.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ge fru statsrådet rätt i att jag är mycket otålig när det gäller skolans och skolsystemets utformning. Det är jag därför att de skolreformer som man hade väntat någonting annat av – att den sociala snedrekryteringen skulle brytas, att arbetarklassens barn skulle få en med andra barn likvärdig start i livet t. ex. – inte har blivit vad man hade hoppats på. Därför är det på tiden att ta itu med de här frågorna. Jag citerade därvidlag LO:s inlägg i denna fråga, och jag tycker att det åtminstone borde ha gett fru statsrådet en tankeställare.

Jag är inte oemottaglig för skriven text, och jag kan dessutom återge vad som står i propositionen. Det sägs där att skolan skall få en bättre anknytning till arbetslivet. Det sägs också att arbetslivsorientering bör kunna bli en möjlighet för eleverna och att eleverna skall få en inblick i och en viss erfarenhet av arbetslivets problem och villkor. Vi tycker att det är en helt otillräcklig skrivning. Därför konstaterar vi att SIA-reformen kommer att bli en organisatorisk reform. Det är mycket beklagligt att man inte på något sätt diskuterar pedagogiska och metodiska förändringar och ändrar formerna för och innehållet i skolans kunskapsförmedling. Det är beklagligt. Det är därför vi har kritiserat SIA-propositionen så pass hårt som vi har gjort. Vi menar att man måste förändra skolan på de här områdena för att få den bättre.

När det sedan gäller statsbidragen vill jag påpeka, att om man räknar samman de resurser som ingår i förstärkningsresursen får man i dag en summa på 0,55 läroveckotimmar per elev. Sänkningen av timantalet på mellanstadiet räknas in i förstärkningsresursen, och tillsammans blir det 0,58. Det är precis vad regeringen föreslår att förstärkningsresursen skall vara – alltså samma storlek som i dag. Man kan inte räkna det på något annat sätt. Det är det jag tycker är ojust mot kommunerna – att man inte ställer resurser till förfogande, så att de kan genomföra SIA-reformen. Den enda ökningen av anslaget jämfört med i dag är de 65 miljonerna, men det är en droppe i havet om man skall genomföra alla de fina tankar som ändå finns både i SIA-betänkandet och i SIA-propositionen. Det hela kommer att bli en chimär, och jag tror inte att kommunerna kommer att klara att genomföra SIA-reformen.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Som jag sade förut var SIA:s första åtgärdskrav en vidgad omsorg om barnen. Jag erkänner gärna att omsorg är ett bättre ord än tillsyn. Men omsorg om barnen sker också i hemmen.

Utskottet har gjort en förändring i förhållande till propositionen när det gäller årskurserna 1 och 2. Vi har gått utöver propositionen och sagt

att för de årskurserna får skoldagen omfatta högst 5 tim. 20 min. I dag är den 4 timmar. Det innebär en förlängning per dag med 1 tim. 20 min. för sju- och åttaåringarna. Detta har också moderata samlingspartiet biträtt. Men det måste vara självklart – mot bakgrund bl. a. av de resurser föreningarna har och åldern hos de barn det här är fråga om – att vissa av de aktiviteter som kan erbjudas barnen, t. ex. under de sista två lektionstimmar på dagen, skall få en mer omsorgsinriktad karaktär, byggd på en hobbybetonad verksamhet. På den punkten har vi föreslagit att föräldrarna helt enkelt skall ha rätt att begära att barnen blir befriade från dessa aktiviteter.

Men jag vill gärna understryka att skolan genom införandet av den samlade skoldagen skall ha skyldighet att erbjuda omsorg under den tid som av skolstyrelsen är fastställd för varje årskurs. Vi kan inte inse att det på något sätt kan innebära ett frångående av denna princip om vi vill ge ett företräde för föräldrarnas rätt till omsorg.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet med anledning av att det här har bollats med olika siffror i vad gäller kommunernas möjligheter. Statsrådet talade om 200 milj. kr. och Inga Lantz om 65 milj. kr. Förstärkningsresursen 0,58 gör 1,5 miljarder kronor, och det är det saken gäller när vi talar om vad kommunerna skall få utav förstärkningsresursen.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Fru Lantz rycker loss citat ur propositionen, som jag tycker är en smula avhuggna, och därför ber jag att få anföra några fullständiga citat.

Beträffande kontakten med arbetslivet säger jag bl. a. i propositionen: "I likhet med LO anser jag att alla de arbetslivskontakter som eleverna har insprängda i undervisningen bör ha som syfte att ge praktisk arbetslivsorientering. De kontakter med arbetslivet som obligatoriskt ingår i undervisningen liksom andra arbetslivskontakter måste därför av skolan uppfattas som en värdefull pedagogisk resurs av stimulerande och motiverande betydelse för eleverna."

Jag skriver senare: "Enligt min mening bör den praktiska arbetslivsorienteringen i grundskolan förstärkas för alla elever för att ge dem kunskaper om och insikter i arbetslivets villkor. Det är viktigt att den betraktas som en del av utbildningen för alla elever."

Jag håller med herr Larsson i Staffanstorp om att statsbidragsdebatten blivit något förvirrad. Det är faktiskt så att den förstärkningsresurs som ställs till kommunernas förfogande är så stor som herr Larsson angav, nämligen 1,5 miljarder. Vad sedan gäller de extra pengar som vi föreslår skall utgå utöver vad som nu anslås uppgår dessa till uppemot 200 milj. kr. Men jag vill gärna instämma med herr Larsson när han säger att fru Lantz förmodligen inte riktigt har förstått uppbyggnaden av statsbidragssystemet.

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! De citat som fru statsrådet anför ur propositionen är riktiga, men vpk kan ändå inte vara tillfreds med skrivningen i detta avseende. Det talas i stort sett bara om utvidgad orientering, inte om en arbetslivserfarenhet. Det blir då en form av förlängd pryoverksamhet, och vi vill att utbildningen under hela skoltiden skall varvas med studiebesök och deltagande i någon form av samhällsaktivitet och att detta byggs ut under hela skoltiden för att motverka skoltrötthet, få eleverna mera motiverade och knyta an skolan till samhällslivet.

Vi tycker inte att de förslag som framläggs i propositionen är tillräckliga för att förändra skolan på det vis som vi finner nödvändigt.

Herr WIKLUND (s):

Herr talman! Som utskottets ordförande sade har vi delat upp bevakningen av reservationerna i betänkandet, och jag avser att kortfattat beröra en del frågor som inryms i åtta av dessa. Men innan dess vill jag från en något annorlunda utgångspunkt gå in i den debatt som Inga Lantz tagit upp ur vänsterpartiet kommunisternas synvinkel. Hon säger att SIA-förslaget är en pappersreform och en chimär.

Fru Lantz har redan fått slå till reträtt när utskottets ordförande tog upp frågan om kommunernas roll och ansvarskänsla i detta sammanhang. Jag tycker också att fru Lantz underkänner och nästan omyndigförklarar de grupper i skolan som skall sätta liv i det här beslutet – lärargrupper, andra personalgrupper och inte minst eleverna – som har berörts något i en av reservationerna. Jag är övertygad om att dessa grupper i skolan i och med att vi fattar det här beslutet kan ta det ökade ansvaret när det gäller skolans inre arbete och att de kan ge praktiskt liv åt besluten. Jag tycker det är – för att använda ungefär samma uttrycksform som den fru Lantz använde – ganska mycket munväder omkring dessa frågor utan någon förankring i verkligheten.

För att sedan, herr talman, gå över till de reservationer som jag har att något kommentera så gäller det vänsterpartiet kommunisternas reservationer 6 och 10, vidare reservationen 11, som centern, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna har avgett tillsammans, reservationen 15 av moderaterna, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna – jag hoppas kammarens ledamöter lägger märke till konstellationerna i reservationerna! – och sedan reservationen 16, som vänsterpartiet kommunisterna är ensamma om, de två moderatreservationerna 17 och 18 samt slutligen reservationen 19 från vänsterpartiet kommunisterna.

Med hänvisning till den begränsning av inläggens längd som vi frivilligt skall försöka ålägga oss här i riksdagens slutvarv kan inte alla reservationer få en så uttömmande belysning som vi kanske skulle önska, men det hoppas vi att reservanterna skall ha en viss förståelse för.

När det först gäller vänsterpartiet kommunisternas reservation nr 6 vill jag utöver vad som anges i utskottsbetänkandet – utskottets ordförande sade ju också att vi ganska väl har motiverat de här sakerna

i vårt betänkande – citera några rader ur propositionen. På s. 248 säger statsrådet bl. a.: ”Det stoff som skolan använder menar SIA skall vara anpassat inte bara till elevens mognad utan också till samhällsutvecklingen.” --- ”Jag anser det viktigt”, säger statsrådet, ”att ett sådant stoff väljs att eleven får möjlighet att följa samhällets utveckling. Liksom SIA anser jag att skolan och dess personal måste lägga ner ett omsorgsfullt arbete på att tillsammans med eleverna precisera såväl detta stoff som långsiktiga och mera näraliggande mål för undervisningen.”

När man därför i reservationen om läromedlens karaktär särskilt trycker på behovet av att elever och lärare skall påverka läromedlen i allra största utsträckning vill jag påpeka att det kravet redan är tillgodosett. Jag instämmer med dem som säger att fru Lantz tydligen inte påverkas av det tryckta ordet.

Utöver detta vill jag ytterligare – från s. 250 i propositionen – något citera statsrådet: ”Det är viktigt att läromedel här ses i sin vida bemärkelse, nämligen sådant som lärare och elever kommer överens om att använda för att nå uppställda mål för undervisningen. Eleven måste ha möjlighet att tillsammans med läraren ta sig fram på olika vägar. Klasserna och eleverna måste ha möjlighet att kombinera olika läromedel och att komplettera dem med annat material, t. ex. tidningar och böcker liksom med material som lärare och elever tillsammans åstadkommer. --- Tillgången på goda och aktuella läromedel är en viktig förutsättning för att skolans mål skall kunna förverkligas.” Detta sägs således i propositionen vid sidan om vad utskottet har anfört.

Herr talman! Därmed yrkar jag avslag på reservationen 6. När det gäller reservationen nr 10 om formerna för fritidshemsutbyggnaden så yrkar jag utan längre motivering avslag på denna. Det är helt orimligt att inte det här anslaget skall kunna utnyttjas för en integrering av verksamheten. Under diskussionen i utskottet framhölls att barn som bor i ett angränsande bostadsområde skall kunna delta i den öppna verksamheten vid ett fritidshem lika väl som barnen i ett fritidshem kan utnyttja de kommunala biblioteken, idrottslokaler, idrottsplatser och inte minst de kvarters- och fritidsgårdsaktiviteter som kan finnas utöver fritidshemsverksamheten.

Det är alltså orimligt att man på något sätt skall försöka dra en klar gräns här. Dessutom tycker vi i utskottet att man inte skall riva upp riksdagens beslut som fattades när socialutskottets betänkande nr 28 behandlades den 1 april i år. Det är varken välbetänkt eller välmotiverat.

I reservationen 11 vill centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna ha ett uttalande om storleken av bidragsbeloppet till det lokala aktivitetsstödet. Men eftersom utskottet har enat sig om att tillstyrka yrkandet 8 i centermotionen 2215, att riksdagen skall vara beslutande instans i fråga om det lokala aktivitetsstödet, så kan väl det anses vara tillräckligt. Det innebär att vi som enskilda ledamöter av den här riksdagen har möjligheter att genom motioner påverka anslaget storlek. Men att låsa budgetarbetet och sätta upp en pekpinne för dem

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

som jobbar med budgetarbetet genom att införa en minimibestämmelse kan inte vara riktigt, och därför yrkar jag avslag på reservationen.

Vad sedan gäller reservationen 15 så säger utskottet klart ifrån: "Uppgifter som är nödvändiga för skolverksamhetens bedrivande skall även i fortsättningen finnas angivna i skolförordningen, men det skall lokalt i större utsträckning än för närvarande vara möjligt att avgöra hur dessa uppgifter skall fördelas på den tillgängliga personalen." Vidare säger utskottet:

"Förändringar i rådande förhållanden måste självfallet göras i nära samråd med personalorganisationerna. Samtidigt måste slås fast att skolans institutionella organisation fastställs av de politiskt valda organen. De arbetsuppgifter som utförs på arvodesbasis inom skolan är viktiga från pedagogisk synpunkt och bör utföras också i framtiden. Att man lokalt får möjlighet att besluta hur arbetsuppgifterna skall utformas måste emellertid vara en fördel. Ett sådant förhållande gagnar en ändamålsenlig organisation av skolan. Utskottet räknar med att de medel som i dag är disponibla för här ifrågakvarande funktioner i skolan även i fortsättningen kommer att finnas tillgängliga ---."

Det har sagts flera gånger i debatten hittills att vi nu måste lämna över ansvaret till de lokala skolstyrelserna när vi har beslutat oss för en decentralisering. Mot den bakgrunden yrkar jag avslag på reservationen 15.

När det gäller reservationen 16 är förhållandet det att en annan vpk-talare senare skall tala om den, men jag skall ändå säga några ord om den och kan väl återkomma senare i replik. Reservationen har tagit upp synpunkten att man nu i gymnasieskolan skall införa en reservvikarieorganisation, vilken nu kommer att införas i grundskolan. Men mot bakgrund av vad både statsrådet sagt i dag och vad vi skrivit i utskottets betänkande om att det skall ske en översyn av hela gymnasieskolans arbete så menar vi att reservvikarieorganisationen får prövas vid det tillfälle då utredningsförslaget föreligger och kan ge oss ett bättre beslutsunderlag. Därför yrkar jag avslag även på reservationen 16.

Beträffande reservationen 17 instämmer utskottsmajoriteten i statsrådets uppfattning att ökade insatser bör göras för att rekrytera fler kvinnor till skollärbefattningar. Men allmänt sett ställer vi oss mycket tveksamma till sådana kurser som skall vara öppna endast för det ena könet. Kurserna bör vara öppna för både kvinnor och män. Men vi har trots det anslutit oss till tanken på en två veckors introduktionskurs för kvinnliga blivande skollärare. I övrigt menar vi att dessa kurser bör vara öppna för båda könen och rekryteringen bör inriktas på de grupper som i dag kan anses vara underrepresenterade inom olika befattningsgrupper inom skolan. Med hänvisning till den motiveringen yrkar jag avslag också på reservationen 17.

I moderata samlingspartiets reservation nr 18 berörs specialpedagogiken, som jag skulle vilja beteckna som ett viktigt inslag i skolans arbete och som med det kommande beslutet blir om möjligt ännu mera viktigt.

Låt mig citera några avsnitt av vad utskottsmajoriteten sagt om specialundervisningen inom arbetsenheten som nu föreslås. Vi säger: " 'Någon formell sidoorganisation av kliniker bör ej förekomma', anför föredragande statsrådet. Utskottet finner det angeläget påpeka att uttalandet skall uppfattas så att statsrådet anser att det inte behövs någon speciell kliniktjänsteorganisation eller centralt angivna riktlinjer. Även i fortsättningen skall specialundervisning, t. ex. talträning och lästräning, kunna meddelas i grupprum eller i en kliniklokal." Så tolkar utskottet den skrivning som statsrådet har gjort. "Riktmärket måste här alltid vara att eleven får den hjälp han eller hon behöver och i den arbetsmiljö som är mest lämpad för honom eller henne. ---

I sitt yttrande över SIA anförde statens handikappråd att elever som behöver undervisning i fast grupp bör kunna få det. Utskottet ansluter sig till denna principiella uppfattning. Som en konsekvens härav anser utskottet att även elever med andra uttalade skolsvårigheter, bl. a. intellektuell utvecklingshämning, bör kunna få undervisning i fast grupp. --- Vidare bör övervägas om inte benämningen 'fast grupp' kan ersättas av benämningen 'särskild undervisningsgrupp'. Vad som i propositionen anförts om resurser för fast grupp, beslut om inrättande av sådan grupp samt beslut om placering av elev i fast grupp föranleder inte någon erinran från utskottets sida.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om specialundervisning och fast grupp."

Med hänvisning till vad vi också anför på s. 55 och 56 om att målet bör vara att söka nå så många lärare som möjligt – kanske jag skall tillägga att vi på sikt får inrikta fortbildningen även på en kvalitetsfördjupning enligt SIA:s modell – yrkar jag avslag på reservationen 18.

Några ord slutligen om reservationen 19 av vpk. Den framtida fortbildningens uppläggning och inriktning är en viktig bit i den arbetande lärarutbildningsutredningens uppgifter, och därför yrkar jag avslag på reservationen 19 som gäller att det skall ske någonting där just nu.

Herr talman! Med hänvisning till de här kortfattat anförda motiveringarna yrkar jag avslag på reservationerna 6, 10, 11, 15, 16, 17, 18 och 19.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller, herr Wiklund, att detta kommer att bli en pappersreform – det kan befaras i alla fall – så länge som kommunerna inte får tillräckliga resurser i form av pengar och ökad lärartäthet. Då räcker det inte med god vilja från skolfolkets sida. Det är politikerna – regering och riksdag – som måste ta ansvar för att resurser ställs till förfogande för att genomföra bra reformer. Man kan inte skjuta ett sådant ansvar ifrån sig, menar jag.

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

När det gäller läromedlens karaktär och vår reservation på den punkten så vet ju herr Wiklund och jag och många fler i kammaren att läromedlen fortfarande förmedlar borgerliga värderingar. Jag har här i kammaren haft ett antal debatter med precisa formuleringar i läroböcker som heller inte är okända. Vpk menar att ett sätt att bryta den kunskapsförmedlande roll som skolan har i dag är att ge eleverna möjlighet att själva söka och forska efter kunskap och att stimulera eleverna till detta. Därför måste läromedlen helt enkelt ändra beskaffenhet och få mer av uppslagsbokscharakter. Vi menar också att det är viktigt att eleverna och lärarna skall kunna påverka innehållet i läromedlen.

När det gäller fritidshemmen så har väldigt få lågstadieskolor mindre än 250 elever. Herr Wiklund gav ju inte heller någon motivering för att han ville avslå vår reservation. Vi tror att den integrering, den genomströmning på 100–200 elever per dag som det kommer att bli fråga om, får till följd att den socialt inriktade verksamheten, som de reguljära fritidshemmen står för, kommer att åsidosättas.

Mot den bakgrunden är vi motståndare till att skolan skall rycka in som hjälpgumma därför att samhället på andra områden har missat utbyggnaden av fritidshemmen. Vpk vill ha fritidshemmen i barnens egen närmiljö och sedan utnyttja skolan som ett aktivitetscentrum, som jag sade tidigare.

Till sist instämde herr Wiklund med mig och sade att fortbildning är viktigt. Men så gjorde han en lustig vändning och sade: Det är viktigt – och därför skall ingenting ske nu.

Herr WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall citera ytterligare ur propositionen, och jag ber fru Lantz läsa statsrådets resonemang på s. 248, 249 och 250 under punkten 2.7, där statsrådet klargör de saker som fru Lantz är så väldigt bekymrad för, nämligen att läromedlen på något sätt skall vara styrande. Statsrådet går ju nästan in i polemik i den frågan och pekar på de olika andra påverkansfaktorer som man kan använda. Jag har nämnt några men jag kan nämna ett par till: TV och radio.

Dessutom säger statsrådet, med hänsyn till vad SÖ har uttalat och som statsrådet instämmer i: "Elever och lärare bör tillsammans diskutera och ta ställning till var tyngdpunkten skall läggas i de huvudmoment som enligt läroplanen bör behandlas. Läromedlen får därför inte uppfattas som styrande för arbetets uppläggning utan som hjälpmedel i undervisningen och vid valet av lärostoff."

Detta slår alltså statsrådet fast, och jag tycker att fru Lantz fortfarande bör kunna tro på vad som står tryckt. I varje fall bör vi som politiker, när vi fattar det här beslutet, medverka till att det hela praktiskt kommer ut i skolan på det sätt som statsrådet här föreslagit.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fortfarande får vi ju, herr Wiklund, ingen förändring av läromedlens karaktär. Det talas om att använda radio och TV, och

det talas om tidningar i skolarbetet. Visst är det viktigt att man använder allt detta i skolarbetet och i undervisningen, men den förändring av karaktären som vpk menar måste ske för att bryta den passiva skolan talas det ingenting om. Och det talas heller ingenting om att ur läromedlen få bort de borgerliga värderingarna.

Jag har en god vilja, och jag har läst propositionen både framlänges och baklänges. Men när man inte hittar det man önskar hitta måste man ju på något vis påtala detta och protestera mot att det inte finns med.

Herr WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det förefaller ganska lönlöst att föra den här debatten med fru Lantz. Men jag skall citera ett litet stycke till ur propositionen. Det är omöjligt att läsa upp alltsammans – det skulle ta för lång tid, och var och en av oss kan ju läsa det själv. Men på s. 249 säger statsrådet:

”Eleverna måste från skolstarten ges en fortlöpande träning i denna planering,” – det gäller då att jobba med olika former av läromedel – ”bl. a. för att aktivt kunna medverka i val av och beslut om arbetssätt och läromedel.”

Vad mera önskar fru Lantz? Vi kan väl inte hålla på att framställa läromedel som indoktrinerar åt ena eller andra hållet. Eleverna måste ha ett fritt val, men vi är ju också överens om att vi skall vara väldigt vaksamma på vilka läromedel som används. Den debatten går jag inte in på i dag, eftersom vi har fört den tidigare.

Herr ELMSTEDT (c):

Herr talman! Tidigare i dagens debatt redovisade herr Larsson i Staffanstorp bakgrunden till SIA-utredningen och centerpartiets synpunkter och engagemang i det sammanhanget. Därför begränsar jag detta mitt inlägg till främst det som gäller skolans kontakter med arbetslivet och frågor som sammanhänger med kravet på översyn av såväl grundskolans som gymnasieskolans läroplaner.

Först vill jag emellertid erinra om – jag har faktiskt gjort det också någon gång tidigare från denna talarstol – att det finns anledning att något avdramatisera det som många har haft så uppskruvade förväntningar på, nämligen att SIA:s förslag med en enda gång skulle ställa alla problem i skolan till rätta. Självfallet måste det ta sin tid, och det vill till att alla berörda parter drar sitt strå till stacken i positiv anda, om vi skall kunna ro denna reform i hamn. Det gäller skolmyndigheterna och myndigheterna över huvud taget, det gäller föräldrarna och det gäller föreningslivet – som nu får ökade möjligheter till kontakt och engagemang i skolan. Samtidigt som detta öppnar möjligheter ställer det naturligtvis också krav. Jag hoppas vidare att det inom en inte alltför avlägsen framtid skall ske en ordentlig och genomgripande översyn av läroplanerna både i grundskolan och i gymnasieskolan. Det behövs förvisso.

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

Jag ber att få återkomma till den saken senare.

Det förslag som utskottet nu i stor enighet, om det väsentliga, har lagt fram borde ha goda förutsättningar att utgöra en bra början för att lösa de flesta, eller i varje fall en stor del, av de problem som finns framför allt i grundskolan. Villkoret är att förslaget hanteras på ett förnuftigt och praktiskt sätt. Grundskolan fungerar nu dåligt på många håll. Det är ingen nyhet. Vi har känt till detta länge. SIA-utredningen kom ju också till som en produkt av den erfarenheten.

Det förslag som nu presenteras i utskottets betänkande bör man kunna se som ett instrument för att få grundskolan att fungera bättre. Så har jag hela tiden sett SIA:s förslag, dvs. som en rad åtgärder för att få en i gång varande skolreform att fungera bättre. Här ges genom en friare resursanvändning utrymme för en anpassning till den enskilda kommunens behov på ett helt annat och bättre sätt än hittills och en decentralisering av beslutanderätten över det som nu i hög grad styrs genom centralt fattade beslut. Alla tycks nu också vara överens om det positiva i ett sådant förfarande. Från vårt håll noterar vi detta självfallet med stor tillfredsställelse. Den samlade skoldagen torde ge föräldrarna en större trygghet när det gäller vetskapen om var barnen befinner sig – för att nu nämna ett annat viktigt område som beaktas i SIA-förslaget.

Utskottet har vidare på grundval av motionsyrkanden från olika håll klart uttalat att kommunerna, om de finner skäl härför, kan disponera resurserna så att man generellt minskar klassernas eller undervisningsgruppernas storlek inom vissa områden. Jag noterade att statsrådet i dag var angelägen om att markera, att visserligen var det en ökning av befogenheterna som här givits, men man skall inte uppfatta saken så att det är fritt fram för kommunerna att besluta i den riktningen. Jag måste i sammanhanget säga, att när man diskuterar att öka inflytandet och bestämmanderätten för kommunerna, så bör man visa kommunerna det förtroende att man inte litet ängsligt varje gång sneglar på riskerna för att kommunerna inte skall vara vuxna den uppgiften. Ger man kommunerna ökad beslutanderätt och ökade möjligheter att bestämma över sina egna problem, så får man också löpa linan ut. Och ger man kommunerna ett förtroende, så gör man det. I annat fall gör man det inte. När vi från vår sida har drivit denna decentraliseringsfilosofi på skolans område har vi aldrig upplevt några svårigheter när det gällt att hysa förtroende för kommunernas sätt att hantera dessa frågor. Om man bedömer det som viktigt och riktigt från undervisningssynpunkt att generellt minska antalet elever i en klass eller i en undervisningsgrupp, så tar kommunen konsekvenserna, väl vetande att resurserna inte är outtömliga. Och förslaget ger möjligheter till anpassning allteftersom behoven skiftar från den ena kommunen till den andra eller mellan olika delar av samma kommun.

Under allmänna motionstiden i januari väcktes en partimotion av centern med krav om en parlamentarisk översyn av grundskolans läroplan. Vi har vid upprepade tillfällen under flera år krävt en ändring av gällande

läroplan, så att mera praktiska inslag skulle införas. Och på grundval av en av dessa motioner gjorde 1974 års riksdag ett ganska starkt uttalande i denna riktning. Men då det inte hänt någonting av betydelse väcktes en ny motion i år med krav om en revidering av läroplanen, vilken skulle göras med parlamentarisk medverkan. Vi ansåg med andra ord att det var motiverat att ta ett fastare grepp på dessa frågor. Enligt vår mening måste de praktiska inslagen få större utrymme och en mera kontinuerlig och reell kontakt med arbetslivet komma till stånd. Detta framhölls också i motionen.

Jag noterade nu statsrådets erinran om att det finns ett kapitel i propositionen som handlar om kontakterna med arbetslivet, och det är helt korrekt.

Hon sade också att det inte var SIA som hade föreslagit detta utan att det hade kommit upp via remissinstanserna. Inte minst hade LO gjort ett uttalande som föranlett regeringen att fatta sin ståndpunkt. Men hon nämnde inte med ett ord att riksdagen vid tidigare tillfällen klart har uttalat att man vill ha till stånd en ändring i vad det gäller yrkeslivsorienteringen och över huvud taget kontakterna med arbetslivet. Jag tycker att det var värt att notera att hon underlät att nämna detta. Det förvånar en del.

Erfarenheterna har vidare givit besked om att det krävs skärpt uppmärksamhet när det gäller elevernas basfärdigheter. Grundläggande läs-, skriv- och räknefärdigheter är en förutsättning för att eleverna skall kunna tillgodogöra sig fortsatt undervisning i skolan. Utskottet tillmötesgår vår motion genom att uttala att översynen skall ske under medverkan av riksdagspartierna och utgår vidare ifrån att frågan om basfärdigheter kommer att få hög prioritet vid denna översyn. Av propositionen framgår att den av statsrådet aviserade läroplansöversynen också skall ta upp frågor rörande den praktiska yrkesorienteringen, som jag nyss erinrade om. Som ett bidrag till direktivskrivandet i den delen kan jag stå till tjänst med att hänvisa till motion 1035 från 1974 och motion 322 av i år. I bägge dessa har vi utvecklat hur vi ser på bl. a. yrkesorienteringen. Jag vill understryka att det brådskar. Vi kan inte sätta all vår lit till SIA-åtgärderna som nu skall genomföras. Läroplansrevisionen måste också till.

I utskottsbetänkandet behandlas en del motionsyrkanden som kräver översyn också av gymnasieskolans läroplan. Den vikande elevtillströmningen till de naturvetenskapliga och tekniska linjerna har sedan flera år tillbaka varit ett av huvudproblemen inom gymnasieskolan. Detta har självfallet haft återverkningar på rekryteringen till högskolorna. Orsakerna kan vara många och kan nog sökas på olika håll. Jag skall inte just nu närmare gå in på detta. Låt mig bara notera att dessa frågor tas upp i motionen 1445.

Där redovisas också en undersökning som centerns ungdomsförbund genomförde under hösten 1975 – en enkätundersökning bland gymnasieelever i olika delar av landet och på olika linjer – för att utröna hur

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

eleverna upplever sin studiesituation. Även om enkäten självklart inte gör anspråk på vetenskaplig exakthet kan vissa intressanta slutsatser dras.

Ungefär var fjärde elev funderar på att byta linje eller har bytt linje, och 80 % anser utbildningen vara alltför teoretiskt inriktad. En överväldigande majoritet av eleverna uttalar sig för övergång till treterminssystem med en praktikperiod, en nyhet således i vårt utbildningsväsende.

Motionen väcktes i januari i år, och det är bara att hälsa med tillfredsställelse att i propositionen meddelas att gymnasieskolan skall ses över av särskilt tillkallade sakkunniga.

Jag vill i detta sammanhang något beröra reservationen 23 som bygger på motionen 1403. Här tas just frågan om ett treterminssystem upp – det som alltså en stor majoritet elever i den enkät jag nämnde har uttalat sig för. I och för sig skulle det vara intressant att diskutera en annan terminsindelning än den vi har i hela skolväsendet, men jag skall inte göra det nu – det finns säkert anledning att återkomma härtill längre fram. Jag skall därför begränsa mig till att tala om det som berörs i reservationen 23.

Det torde framstå som helt klart att vi i framtiden måste räkna med en gymnasieskola med avsevärt mera praktik både inom yrkesområden som direkt knyter an till berörd utbildningslinje och inom arbetslivet i allmänhet. Om vi menar allvar med allt vårt tal under senare år, där det i mer eller mindre svepande formuleringar har framhållits nödvändigheten av mera praktik på olika områden i utbildningen, är det nödvändigt att vi ordentligt funderar igenom vilka möjligheter som står till buds att ge denna praktik som en del i utbildningen. Från centern menar vi verkligen allvar, och vårt förflutna i utbildningspolitiska sammanhang bekräftar detta. Fast nog vet vi hur trögt det går. Debatten bland skolfolk ger emellertid besked, och inte minst den återopade enkäten bland eleverna måste tas som en klar fingervisning om angelägenheten av en bättre kontakt mellan skola och arbetsliv.

Att bereda så många elever som det här rör sig om en meningsfylld plats i arbetslivet under den tid som blir aktuell ställer stora krav på skolan men naturligtvis också på näringslivet i vid mening. Det är av yttersta vikt att åstadkomma ett positivt förhållande härvidlag för att det skall vara möjligt att klara framtidens utbildningsbehov. Det gäller att på ett naturligt sätt grundlägga ungdomarnas kontakt med arbetslivet.

Tanken på en treterminsindelning kommer in bl. a. av det skälet att året måste utnyttjas i sin helhet. Enligt reservanternas mening borde den kommande gymnasieutredningen i sina direktiv få uppgiften att pröva om det är möjligt att genomföra ett treterminssystem med praktiktermin. För att klara praktikutbildningen anser vi det högst angeläget att få denna fråga ordentligt belyst, ju förr dess bättre.

Utskottsmajoriteten vill inte ta detta steg vilket jag måste beklaga, eftersom det enligt vår mening måste till en del nytänkande för att komma till rätta med det som så många talar om som nödvändigt, nämligen

balansen mellan teori och praktik i utbildningen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 23. Övriga reservationer där mitt namn förekommer har tidigare i debatten motiverats, varför jag inskränker mig till att yrka bifall till desamma.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Skolan håller på att förändras och ställer nya krav på läraren. Det räcker inte längre för en lärare att behärska sina ämnen. Han måste även ta del av elevernas intressen och förhållanden hemma och på fritiden. Om den nya SIA-skolan skall fungera krävs förändringar av lärarrollen och därmed en förändring av lärarutbildningen.

– Se där några massmedierubriker från en utbildningskonferens i Malmö för några veckor sedan. Mitt i diskussionen kring den inre organisatoriska förändringen av grundskolan kan det vara nyttigt och välbehövligt att peka på att lärarna är skolans andra huvudkomponent, lika nödvändig som betydelsefull. Eleven skall givetvis stå i centrum, som statsrådet Hjelm-Wallén framhöll i sitt inledningsanförande, och därom är vi givetvis alla eniga.

Men utan lärare ingen skola i dess centrala bemärkelse, hur många läromedel, audiovisuella hjälpmedel eller rent vårdande krafter man än sätter in. Jag tar framför allt upp denna aspekt, SIA-skolan och lärarna, därför att lärarkåren måhända mer än de flesta andra yrkeskårer fått uppleva att förutsättningarna för det egna arbetet ändras i snabb följd men ändå med gott humör och med framgång lyckats lösa de nya uppgifterna. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift om jag säger att skolan, hur vi än försöker organisera den och ordnar dess arbetssätt, i stor utsträckning står och faller med lärarna och deras insatser, i fråga om såväl kunskapsinhämtandet som den sociala fostran. Sedan må skolans portar öppnas för alla slags föreningar och företrädare för dem som tänkas kan, gärna det, men ersätta läraren kan de aldrig, blott i någon mån komplettera honom.

SIA-utredningen föreslog att fördelningen mellan undervisningsändamål och övrig verksamhet skulle ske så, att nuvarande resurser för inrättande av lärartjänster inte minskades. Propositionen ansluter sig, som det heter, i huvudsak till denna fördelning men menar att det dock finns "skäl som talar för en något större resurstilldelning för fritidsinsatser än vad utredningen föreslagit". Ett sådant uttalande ger anledning till oro. Någon minskning i förhållande till nuläget av den del av resurserna som är avsedd för undervisningsändamål får inte ske. Den s. k. lärartätheten bör bibehållas vid minst den nivå den f. n. har. Jag vill i detta sammanhang – det har gjorts tidigare – understryka utskottets enhälliga uttalande om att det bör vara möjligt att använda en del av en skolnhet eller ett rektorsområdes samlade förstärkningsresurser för att under ett läsår generellt minska klassers och undervisningsgruppers storlek.

Lärarna ställer nu bestämda krav på att få ett ökat inflytande på den egna arbetssituationen. De vill vinna gehör för de synpunkter de har

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

på hur och med vilka medel och resurser man bäst når de mål för skolan som samhället har ställt. Vi i moderata samlingspartiet anser detta vara en mycket rimlig begäran till stor fördel för skolans vidare utveckling. Statsmakternas företrädare har, om också med något påfallande undantag, inte ifrågasatt lärarkårens lojalitet mot beslutade förändringar av skolan. Det hävdas dock ibland i vulgärdebatten att en del lärare är motståndare till reformer, att de är nej-sägare. Det är förvrängningar och vantolkningar av en yrkeskårs ambitioner att utifrån sina kunskaper och erfarenheter tala om vad som kan vara möjligt och inte möjligt.

Lärarkårens såväl fysiska som psykosociala miljö i skolan har länge varit och är fortfarande långt ifrån tillfredsställande. Många skolor är överbelagda. Bristen på ostörda arbetsplatser, samtalsrum, vilorum, grupprum, fritidslokaler och lämpliga personalutrymmen är ofta besvärande. Det medinflytande på sin arbetsplats som lärare, skolledare, syokonsulenter och psykologer begär avviker på intet sätt från vad andra yrkesutövare tillerkänns.

Också den psykosociala arbetsmiljön i skolan måste förbättras. En del lärare anser att yrket är så pressande att de vill övergå till helt andra arbeten. Bara i Stockholm har enligt uppgift 102 lärare omplacerats. Allt ifrån olämpliga tillmälen till rena handgripligheter kan förekomma i skolorna – undantagsvis självfallet. Bl. a. detta har lett till att ett av lärarförbunden i sitt personalpolitiska program har givit uttryck åt den uppfattningen – jag tar ingen ställning utan bara refererar den – att skyddsombudet i skolan skall kunna avbryta verksamheten, när eleverna blir så besvärliga att lärarens hälsa hotas. I övrigt finner man att de viktigaste orsakerna till lärarstressen är att reformeringen av undervisningen har gått för snabbt, att läroplanerna i vissa avseenden är för ambitiösa och att stora heterogena klasser är ett problem.

Vad beträffar den pedagogiska miljön i vilken lärarna framgent skall arbeta är propositionens förordande av en satsning på fortbildning av lärarna mycket vällovlig, inte minst med tanke på den s. k. dialogpedagogik – vad detta begrepp avklätt alla vackra ord egentligen är för någonting som inte varit känt och praktiserat förut – som nu skall ligga till grund för uppläggningsarbetet och ersätta den tidigare och fortfarande huvudsakligen använda förmedlingspedagogiken, om jag får använda den benämningen. Förmedlingspedagogikens huvudlinje är att till eleven överföra det stoff som är fastlagt i läroplaner, studiegångar, läromedel och lärarens förplanering, något som sker genom en presentation av stoffet, påläsningsuppgifter, färdighetsövningar samt muntlig och skriftlig kunskapskontroll.

Som jag ser det – och jag har väl någon erfarenhet från fältet – är en uppenbar risk förenad med att hänga upp alltför många förhoppningar om en bättre skola på ett enda begrepp och en enda pedagogisk teori, dialogpedagogiken, vilket statsrådet något tangerade i sitt anförande. Som genom ett trollslag skulle, tycks man på sina håll tro, den gamla s. k. pluggskolan försvinna, som om det finns någon annan väg till kunskaps-

inhämtande än eget arbete och egen ansträngning under ledning av kunniga och välutbildade vägledare, vilka vi kallar lärare. Skolan skall vara en arbetsplats också för eleverna. Vilka pedagogiska grepp vägledaren än använder, måste eleverna bjuda till om resultat skall kunna nås.

Vidare sammanhänger valet av pedagogisk metod till en del med den individualisering av undervisningen, som vi alla är överens om att man skall ha. Det är ingalunda säkert att en och samma pedagogiska metod är tillämplig på alla elever. Metoderna bör växla, liksom elevernas behov och förutsättningar växlar. Individualiserad undervisning skall vara en verklighet för samtliga elever, oavsett prestationsnivå, och den verkligheten skapas bl. a. genom skiftande pedagogiska metoder.

Förvisso behövs det fortbildning för lärare, vare sig dialogpedagogiken skall bli förhärskande eller kombineras med den traditionella förmedlingspedagogiken. SIA-skolan blir otvivelaktigt i vissa avseenden – framför allt inreorganisatoriskt – en annan skola än den nuvarande. Nu är emellertid den tragiska situationen den att eftersom förhandlingarna och överläggningarna mellan lärarorganisationerna och avtalsverket resp. skolöverstyrelsen rörande fortbildning i anledning av SIA-reformen ännu inte slutförts kommer fortbildningen inte att kunna starta till sommaren. Det är bedrövligt, och jag antar att fru statsrådet delar den uppfattningen.

Den fortbildning vi moderater just nu framför allt skulle vilja prioritera, på ett helt annat sätt än herr Wiklund för en stund sedan pläderade för, är alltså en allmän specialpedagogisk utbildning för så många lärare som möjligt, enligt SIA-utredningens förslag. Man skulle därigenom nå en omfattande spridning av ett metodiskt kunnande och metodisk observans bland lärarna i gemen. Det är därför anmärkningsvärt att man varken i propositionen eller i utskottsbetänkandet föreslagit sådan fortbildning utan i stället ensidigt vill koncentrera fortbildningsinsatserna på arbetssätt och arbetsformer i skolan och på annan form av specialpedagogisk utbildning än den jag nu talar om.

Vi tvivlar inte på att en sådan fortbildning som prioriteras av utskottet kan vara behövlig och givetvis bör äga rum. Vi anser dock att fortbildningsinsatserna i första hand skall inriktas på den av utredningen föreslagna specialpedagogiska utbildningen. Den prioritering vi gör får emellertid inte tolkas på det sättet att vi på något sätt skulle vilja skjuta undan den rena ämnesfortbildningen. Läraren har ständigt krav på sig att följa med sitt ämne och dess metodik. Inte mindre än 80 % av lärarna på högstadiet är under 40 år, och nytillskottet av lärare med tjänstgöring de närmaste decennierna blir relativt litet. Fortbildningsbehovet blir alltså inte mättat inom överblickbar tid. Stora krav ställs på lärarna, sade statsrådet i inledningsanförandet. Och det är alldeles riktigt. Men de måste också ges hjälp att motsvara dessa högt ställda krav.

Sedan länge har statsmakterna genom att fastställa centrala och generellt gällande bestämmelser för vårt skolväsende velat garantera en likvärdig utbildningsstandard för alla elever. Sådana rambestämmelser kommer givetvis att finnas även i fortsättningen sedan åtskilligt besluts-

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

fattande flyttats ned på de lokala skolstyrelserna i enlighet med propositionens och utskottsbetänkandets intentioner.

När det gäller den undervisande personalen i skolan har vi i moderata samlingspartiet på analogt sätt vissa bestämda formella och generella krav i syfte att få så små skillnader som möjligt i utbildningsstandarden mellan olika kommuner och olika skolor.

Vi har en fast tjänsteorganisation för lärare, med bestämda tjänstetyper. En del av denna tjänsteorganisation i grundskolan utgörs av huvudlärare, institutionsföreståndare, tillsynslärare och skolbibliotekarier, som här i debatten tidigare har berörts. I propositionen framhålls att de arbetsuppgifter som dessa befattningshavare utför i dagens skola skall fullgöras också i SIA-skolan.

Något förvånande och inkonsekvent är då att propositionen, i denna del tillstyrkt av utskottsmajoriteten, föreslår avskaffande av dessa tjänster som centralt reglerade. Kommunen skall få ordna med dessa uppgifter och tjänster efter eget huvud.

Vi moderater – det vill jag här också klart deklarera – kan för vår del inte finna några skäl för att avskaffa den centrala reglering som har fungerat väl och betryggande. Och den bör under inga förhållanden avskaffas mot de berörda fackliga organisationernas samfälliga mening. Det förtjänar i sammanhanget påpekas att lärarnas fackliga inflytande inom skolväsendet kommer att öka väsentligt i samband med att § 32 och dess motsvarighet på den offentliga sektorn med all sannolikhet kommer att försvinna.

Med lärarbehörigheten hör skolledarfunktionen intimt samman. Oantagligt var därför propositionens förslag att behörighetsreglerna för skolledartjänst skulle ändras så att den som utan lärarbehörighet har erfarenhet från kommunal tjänst – från skolverksamhet eller i övrigt från skoladministration – generellt skulle bli behörig till skolledarbefattning. En kader av skolledare utan egen kontakt med undervisningsuppgifter är i bästa fall – fortfarande generellt uttryckt – bara en halv skolledning, i synnerhet som skolledarna i SIA-skolan avses skola få ökade pedagogiska ledningsuppgifter. Att utskottet enhälligt biträder den nuvarande huvudregeln för behörighet till tjänst som skolledare är tacknämligt, även om de nuvarande dispensmöjligheterna vidgas något. Jag vill alltså slå fast att "synnerliga skäl" för dispens står kvar.

Särskilda fortbildningskurser för skoladministrations- och skolledningsuppgifter behövs förvisso. Här kommer jag in på det som herr Wiklund, redan innan vi hunnit plädera för den här reservationen, ägnat sig åt att motbevisa.

En bra lärare är inte och blir inte utan vidare en bra skolledare. Nu föreslås särskilda kurser för kvinnliga lärare för att därigenom öka de kvinnliga lärarnas intresse för och möjligheter att bli skolledare. Ingen kan mer än vi moderater önska att det snarast skall bli fler kvinnliga skolledare, och vi delar helt uppfattningen att det bör vara en jämnare fördelning mellan manliga och kvinnliga lärare när det gäller rekryte-

ringen till skolledartjänster. Vi har – det vill jag särskilt replikera till herr Wiklund – ingenting att erinra mot att de särskilda fortbildningskurserna kommer till stånd. Men vi har mycket svårt att acceptera att kurserna blir helt könsinriktade. Vi tror inte att det är rätta vägen att gå för att vinna målet – jämställdhet på arbetsmarknaden – att utbyta en diskriminering mot en annan. Kurserna måste stå öppna för alla lärare, också manliga.

Till slut vill jag ge uttryck åt förhoppningen att SIA-grundskolan, efter vissa ofrånkomliga födslovåndor, skall bli en bra arbetsplats för såväl dem som lär ut som dem som lär in. Det bör nu finnas goda förutsättningar därför, som stegvis förbättrats från utredning över proposition till utskottsbetänkande. Det ankommer i fortsättningen på de verkställande organen att med varsamhet och framsynthet – det är rätt viktigt – föra ut nydaningen i den stundtals obändiga och svårmanövrerade verkligheten. Mycket i skolan kan – som tidigare har sagts – och måste göras bättre.

Herr WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill mycket kort säga till herr Nordstrandh att jag inte citerade utan hänvisade till en sida i betänkandet, där vi när det gäller den specialpedagogiskt inriktade fortbildningen och arbetslagsfortbildningen säger att det inte finns några delade meningar inom utskottet. Vi anser att denna fortbildning är väsentlig.

Man kan beskylla utskottsmajoriteten för att använda uttrycket "så fort som möjligt" och, som herr Nordstrandh gör, anse att det är en kautschukformulering. Men verkligheten har visat oss att det är svårt att komma i gång med fortbildningen enligt förslaget. Vi är emellertid överens om att denna fortbildning är nödvändig. Den kunskapsfördjupning som SIA har angivit riktlinjerna för skall vi försöka få i gång så fort som möjligt. Praktiska omständigheter gör att de här frågorna får hanteras litet försiktigt.

Låt oss sätta hela den här SIA-reformen i sjön och se till att det hela flyter och att några bitar i den inte sjunker.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! För att med framgång, herr Wiklund, kunna sätta SIA-skutan i sjön och förmå den att segla i lugnt väder – man seglar bäst då, dock behöver man vind – krävs onekligen en fortbildning av så många lärare som möjligt i den kursverksamhetsform som vi prioriterar, nämligen den kortare utbildningen i specialpedagogik. Denna behöver alla lärare, inte minst i den kommande SIA-grundskolan.

Då herr talmannen tittade strängt på mig för att jag överskred tiden i mitt förra anförande, glömde jag att framställa något yrkande och ber därför nu att få yrka bifall till reservationerna 13, 15, 17, 18, 22 och 24.

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Herr WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterade med ett leende att herr Nordstrandh skulle försöka segla i lugnt väder, men att han sedan ändå ville ha litet vind. Jag tror att vi är överens om att det skall vara lagom vind för att SIA-arbetet skall kunna fungera praktiskt i fortsättningen. Låt oss gemensamt stå bakom och blåsa på seglen för en seglats i rätt riktning.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Som västkustbo vill jag säga att det nog inte räcker med att herr Wiklund, jag och några till blåser på seglen.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Många förhoppningar har knutits till det arbete som i dag utmynnar i ett riksdagsbeslut i anslutning till den s. k. SIA-utredningen. Skolan har på senare år i ökande utsträckning haft svårigheter att fullgöra sin dubbla uppgift att meddela kunskaper och att ge social fostran. Elever har klagat, föräldrar har varit oroliga, ambitiösa lärare har misströstat om sina möjligheter att sköta sitt arbete och skolmyndigheterna har haft ständiga bekymmer för att få fram resurser till skolans behov. Förslag till förbättringar har duggat tätt och i utbildningsutskott och riksdag har vi med varm hand överlämnat åt SIA-utredningen att försöka klara upp de problem som buntar av motioner aktualiserat. Det har inneburit en lättnad för dagen, men vi har varit väl medvetna om att en dag skulle komma då problemen måste lösas. Och nu är vi där.

Vad jag särskilt vill visa på är att ett SIA-beslut här i riksdagen i sig självt inte löser några problem. Lika väl som många krafter i samhället har varit delaktiga i kritiken av skolan under år som gått, lika väl måste alla dessa krafter nu vara med om att skapa förhållanden i skolan som gör det möjligt att förverkliga de mål vi ställt upp för den.

Den största förändringen av nuvarande förhållanden föreslås bli att en del av statsanslaget till skolan, den s. k. förstärkningsresursen, överförs till kommunerna. Meningen är att man lokalt på ett smidigare sätt skall kunna anpassa användningen av dessa medel till det verkliga behovet. Den förändringen har man varit ense om i utredning, proposition och utskott. Dessa medel kan givetvis användas för att stimulera engagemanget från olika berörda parter. Men aldrig så mycket pengar räcker inte till för att locka fram engagemang, om inte viljan till en insats finns. Det är här som SIA-skolan blir en utmaning till elever och skolpersonal, till föräldrar och organisationer att tillsammans med skolmyndigheterna försöka göra skolan till den "positivt skapande kraft i samhällsutvecklingen" som mål och riktlinjer talar om. Det är mycket möjligt, t. o. m. troligt, att de resurser utskottet i dag föreslår skall ställas till förfogande visar sig otillräckliga. Framtiden får utvisa vilka initiativ som kan vara värda att satsa på. Där viljan och engagemanget finns, där bör också ekonomiska resurser ställas till förfogande.

När det gäller frågan om stöd till aktiviteter av olika slag är det för

mig angeläget att betona vikten av att ge föreningar och organisationer, som enligt SIA-förslaget skall medverka inom den samlade skoldagens ram, den ekonomiska hjälp de behöver för att klara den uppgiften. Ett lämpligt sätt för den hjälpen är enligt min uppfattning att höja bidraget till det lokala aktivitetsstödet. Jag vill därför yrka bifall till reservationen nr 11 liksom till övriga reservationer där mitt namn förekommer.

När det gäller reservationen 15 anser jag att frågan om bl. a. huvudlärare har att göra med en strävan att så långt möjligt trygga samma pedagogiska kvalitet i landets alla skolor. Vi har från folkpartiets sida med tillfredsställelse hälsat den decentralisering av beslutsfattandet som SIA-förslaget innebär. Men på den här punkten menar vi att de pedagogiska fördelarna av det nuvarande centralt reglerade systemet är så väsentliga att de bör bevaras i SIA-skolan.

Det förslag till skolreform som vi i dag behandlar i kammaren löser inte alla problem. Det syftar huvudsakligen till yttre administrativt-organisatoriska förändringar, har man sagt. I varje fall är det sant så till vida att den delen av de yttre formernas innehåll som läroplanerna utgör ännu inte bearbetats. En översyn av läroplanerna har emellertid aviserats för både grundskolan och gymnasieskolan.

Från folkpartiets sida har vi föreslagit att denna översyn skall bli förutsättningslös och därom har utskottet blivit ense. Utskottet har också enats om att föreslå att företrädare för de partier som är representerade i riksdagen skall medverka i skolöverstyrelsens översynsarbete. Det är angeläget med avseende på alla de många förändringar av läroplanen som föreslagits i motionerna eller som läroplansöversynen kan finna anledning att göra. Särskilt viktigt tror jag emellertid detta är i fråga om samlevnadsundervisningen som måste ge sig in på områden där kontroversiella värderingar råder.

Tillsammans med herr Wikström väckte jag i början av året en motion som till sitt innehåll i stort sett bygger på de synpunkter som Samkristna skolnämnden framfört i sitt remissvar på betänkandet Sexual- och samlevnadsundervisning. Även om vår motion formellt inte bifallits, kan jag dock med tillfredsställelse konstatera, att utskottet biträtt själva huvudtanken i motionen. Utskottet föreslår nämligen att fastställande av lärarhandledning m. m. i sexual- och samlevnadsundervisning inom skolöverstyrelsen bör ske efter hörande av företrädare för de politiska partierna. Dessa skall knytas till arbetet med läroplansöversynen. Av allt att döma blir detta också riksdagens beslut. Bl. a. till följd härav har jag anledning att räkna med att de i vår motion framförda synpunkterna kommer att beaktas i det kommande läroplansarbetet.

Till sist vill jag, herr talman, ta upp en detalj som inte berörts vare sig i propositionen eller i någon motion. Sedan utskottet justerade SIA-betänkandet, har jag fått ta del av ett brev från Svensk sjuksköterskeförenings rikssektion för skolsköterskor. I det brevet heter det bl. a.:

”I propositionen – sid. 325 – förordar föredragande statsråd, att elevvårdskonferensen bör vara obligatorisk såväl i grund- som gymnasie-

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

skolan.

Konferensen består av rektor eller studierektor, berörd klassföreståndare, kurator och/eller psykolog vid skolan samt den eller de personer i rektorsområdet, vars närvaro anses påkallad för ärendets behandling.

Utan att vara obligatorisk i dag ingår elevvårdskonferensen som ett naturligt moment i skolans arbete. Skolsköterskan har alltid haft sin givna plats i elevvårdskonferensen.

Skolsköterskan är den elevvårdsfunktionär som varit etablerad i skolan längst.

Vi anser att det i elevvårdskonferensen *alltid* bör ingå pedagogisk, psyko-social samt medicinsk expertis; detta för att få den *enskilde* elevens hela situation belyst. Vi finner det därför ytterst anmärkningsvärt, att skolsköterskan ej särskilt omnämns bland de funktionärer som ska ingå i elevvårdskonferensen."

Då jag förmodar att det är ett rent förbiseende att skolsköterskorna inte särskilt nämns i detta sammanhang, ber jag statsrådet, som ju är närvarande i kammaren, att bekräfta att så är fallet. Varje tillfälle att undanröja missförstånd bör utnyttjas.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp).

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Låt mig göra ett förtydligande beträffande elevvårdskonferenserna. Uppgiften för dessa konferenser är inte bara elevvårdande, utan de har även rent sociala och pedagogiska uppgifter. Vi har då i propositionen valt att göra en "minimireglering" av vilka som alltid bör vara med i konferenserna med hänsyn till de utökade uppgifter som elevvårdskonferenserna kommer att få. För att undvika missförstånd vill jag säga att självfallet skall skolhälsovårdspersonalen vara med i konferensen när denna handlägger frågor som berör skolhälsovårdspersonalens område. Jag anser att detta täcks av propositionens skrivning.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag skall beröra ett enda avsnitt som behandlats i samband med betänkandet om skolans inre arbete, könsrollsfrågan.

I motionen 2152 kräver vi från vänsterpartiet kommunisterna dels att kvinnornas situation och deras insatser beaktas inom varje ämne, dels att ett särskilt ämne om kvinnans ställning och kvinnofrågas utveckling införs i grundskolans och gymnasieskolans läroplaner. Dessutom kräver vi att fortbildning i s. k. kvinnofrågor ordnas för lärare främst i samhällsvetenskapliga ämnen, att yrkesvägledningen får målsättningen att bryta könssegregering i linjeval och på arbetsmarknad samt att yrkesvägledare ges en härför avsedd utbildning.

Kvinnodiskrimineringen har sin grund ute i samhällslivet och inte i skolan. Diskrimineringen av kvinnan kan inte heller avskaffas bara genom undervisning. Därtill krävs förändringar i samhällslivet och på

arbetsplatserna, i hela den härskande ideologin och de attityder och handlingar som denna ger upphov till. Men skolan kan förhålla sig på två sätt till kvinnodiskrimineringen – ett är att passivt bara återspegla den och därmed förstärka den, ett annat är att aktivt angripa kvinnodiskriminerande föreställningar och därmed fostra eleverna så att de kommer att ställa krav på förändringar i samhället utanför skolan.

Skolämnena har hittills behandlat kvinnorna på ett diskriminerande sätt. Endast undantagsvis bärs kvinnornas insatser fram. Detta kan sägas återspegla en mansdominerad värld, men förklaringen till denna mansdominans och kvinnans undanträngda plats ges mycket sällan eller diskuteras inte alls: Vi anser att detta gör ett särskilt ämne som tar upp kvinnofrågan i historia och nutid angeläget. Det skulle göra eleverna uppmärksamma på frågan och underlätta för dem att kritiskt granska såväl lärostoffet i andra ämnen som förhållandena i samhället över huvud taget. Detta måste enligt vår mening beaktas när nya läroplaner utarbetas för grundskola och gymnasieskola.

Självfallet måste lärarna i enlighet härmed ges utbildning i "kvinnofrågan". Detta gäller inte bara lärare som undervisar i ämnet utan alla lärare. Det är viktigt att de som handhar en så stor del av barnens och ungdomens fostran själva bibringas medvetenhet om de fördomar och traditioner som ligger till grund för kvinnodiskrimineringen och att de aktivt motverkar dessa företeelser.

Det är vidare av särskilt stor vikt att yrkesvägledarna får utbildning för att kunna hålla sig aktiva när det gäller segregeringen i yrkesvalet. All tillgänglig statistik visar att de förändringar som skett på det här området är så små att de knappt märks. Under höstterminen 1975 läste 46,5 % av pojkarna i årskurs nio teknik, medan bara en halv procent av flickorna gjorde det. 95 % av pojkarna i samma årskurs deltog i träslöjd eller metallslöjd, medan 90 % av flickorna deltog i textilslöjd. Yrkesvalen längre fram följer samma mönster. Herr Nordstrandhs anmärkning härvidlag är naturligtvis viktig; vi vill inte ha en omvänd könsroll inom lärarkåren och inte heller inom arbetslivet i övrigt.

Självfallet kan inte enbart yrkesvägledningen i skolan göra underverk. Även ute i arbetslivet är kvinnorna diskriminerade. De som arbetar i de s. k. kvinnoyrkena får sämre betalt än de som arbetar i manligt dominerade yrken. För att en könsutjämning ute i arbetslivet skall ske krävs en lönemässig utjämning mellan könen. Kvinnolönerna måste höjas och kvinnornas befordringsmöjligheter förbättras, samtidigt som en rad andra åtgärder måste vidtas: förbättrad barnomsorg och kamp mot den kvinnoförtryckande ideologi som myntsås i samhället som helhet.

Men detta kan ju inte få bli argument för att man skall avstå från att göra någonting beträffande de ämnen som läses i skolan eller i skolans yrkesvägledning. Jag vill i detta sammanhang säga att det könsrollsprojekt som bedrivs av skolöverstyrelsen är ett tecken på att problematiken har uppmärksamats på det hållet. Det är ett steg i rätt riktning. Den rapport som SÖ publicerade 1975 innehåller också förslag som ligger

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

i linje med vad vi kräver.

Förslaget i propositionen om fortbildning i tre olika steg i könsrollsfrågor kan vi också stödja, även om vi tycker att det är en tämligen blygsam satsning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 21 i av mig berörda delar och till reservationen 25 vid utbildningsutskottets betänkande.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Det har fallit på min lott att på utbildningsutskottets vägnar kommentera en del av de reservationer som fogats till utbildningsutskottets betänkande nr 30. Med hänsyn till tidspresen kan det bara bli ytterligt korta kommentarer. Jag tar reservationerna i nummerordning.

Reservationen 12 av vpk behandlar företagsskolorna. Utskottet avstyrker reservanternas förslag, och jag hänvisar till motiveringen i trycket. Låt mig emellertid lägga till ett par ord. Man får förutsätta att den aviserade gymnasieutredningen knappast kan undgå att belysa frågan om samspelet mellan utbildning och arbetsliv. I det sammanhanget blir det enligt min mening naturligt att diskutera även företagsskolornas ställning och funktion. Gymnasieutredningen har förutskickats ske under parlamentarisk medverkan. Där kan då partierna göra bedömningar i ett större sammanhang och inte som vpk nu bryta ut bara företagsskolorna ur ungdomsutbildningssammanhanget.

Reservationen 13 av moderaterna andas oro för att den del av förstärkningsresursen, som är avsedd för undervisningsändamål, skall minskas. Reservanterna önskar nu ett uttalande om att en minskning inte får göras. Utskottet avstyrker detta och hänvisar till att regeringen skall återkomma till riksdagen senare i den här frågan. Vi behöver alltså inte ta ställning i sakfrågan nu.

Reservationen 14 av vpk om statsfinansiering av all skolverksamhet avstyrker utskottet. Vi hänvisar här självfallet till SSK-utredningen som behandlar bl. a. statsbidragsfrågan. Att nu ta ställning i sakfrågan måste anses förhastat.

Reservationen 21 av vpk, rubricerad utbildningspolitikens målsättning-
ar m. m., tar upp en rad frågor som direkt eller indirekt är läroplansfrågor. Utskottet avstyrker reservantens förslag med hänvisning till sitt tillkännagivande om parlamentarisk medverkan i SÖ:s läroplansöversyn för grundskolan.

Också här är det alltså procedurskäl för avstyrkan. Vi anser nämligen att förslagen bör sakprövas i det samlade perspektiv som en läroplansöversyn ger.

Reservationen 22 av moderaterna begär ett uttalande att frågor om basfärdigheterna bör få hög prioritet i läroplansöversynen för grundskolan. I propositionen på s. 225 sägs "att ökad tonvikt måste läggas på basfärdigheter". Man kan därför utgå från att frågan om basfärdigheter kom-

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

mer att tillmätas stor vikt i det kommande läroplansarbetet och utskottet anser att det inte behöver göras något särskilt uttalande nu.

I läroplansarbetet kommer dessutom parlamentariker att medverka från alla partier i riksdagen. Man kan förutsätta att partiernas representanter då får tillfälle att föra fram och verka för sina ståndpunkter också i fråga om basfärdigheternas omfattning.

Reservationen 23 av centern påyrkar att i direktiven till den kommande gymnasieutredningen skall slås fast att utredningen skall pröva, om det är möjligt att i ungdomsskolan genomföra ett treterminssystem med en obligatorisk praktiktermin. Reservanterna avser att praktiken skall syfta till allmänna kunskaper om och upplevelser av arbetslivet.

Utskottet avstyrker förslaget om att det i direktiven till gymnasieutredningen skrivs in att utredningen ovillkorligen skall pröva treterminssystemet med praktiktermin. Utskottet anser för sin del det inte önskvärt att binda utredningen att till varje pris pröva just treterminsalternativet. Detta innebär ju betydande förändringar inte bara för skolan, utan också för arbetsliv och fritid, bl. a. semestrarna. Kanske man kan nå reservanternas syften med praktiken genom mindre omvälvande metoder inom ramen för det system vi har nu. Utskottet nöjer sig därför med att säga, att gymnasieutredningen kan komma att överväga frågan.

Reservationen 24 är den enda samlade borgerliga reservationen och den gäller statsbidrag till studie- och yrkesorientering vid vissa privatskolor. Ordföranden i utskottet har redan berört detta i en tidigare polemik med herr Larsson i Staffanstorp. Jag vill bara säga att eftersom SSK skall se över formerna för statsbidrag till enskild utbildning, ter det sig naturligt för utskottet att avstyrka reservanternas förslag. Herr Larsson i Staffanstorp sade i sitt inlägg att eftersom det är så få privatskolor kan det inte skada att lämna dem ett stöd. Utskottet ger sig dock inte in i en diskussion om privatskolornas omfång och om det är nyttigt eller skadligt att stödja dem, utan vi hänvisar bara till SSK.

Reservationen 25 av vpk behandlar fortbildning av yrkesvägledare beträffande könsroller. Då propositionen tar upp fortbildning bl. a. just i könsrollsfrågor behöver motionen 2152 yrkandet 3, som ligger bakom reservationen, inte föranleda någon åtgärd.

Herr talman! Med vad jag anfört yrkar jag avslag på reservationerna 12, 13, 14, 21, 22, 23, 24 och 25.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande reservationen 13 om grundskolans resurser för undervisningsändamål vill jag understryka vad som är huvudyrkandet, nämligen att riksdagen bör beträffande det fortsatta statsbidraget uttala att någon minskning i förhållande till nuläget i den del av resurserna som är avsedd för undervisningsändamål inte får ske. En minskande lärartäthet i grundskolan bör inte bli propositionens slutresultat. Vi menar alltså att det icke är vare sig förhastat eller för tidigt att göra detta uttalande. I motsats till herr Gustafsson i Barkaby menar vi att riksdagen

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

*Om ökade möjlig-
heter för skolelever
att få praktisk yrkes-
erfarenhet*

redan nu kunde ha tagit ställning i sakfrågan såsom ett direktiv för den kommande fördelningen av resurserna.

Beträffande reservationen 22 om basfärdigheterna är det riktigt att utskottet gör ett uttalande som kan uppfattas av mottagaren som att basfärdigheterna skall ha hög prioritet i den kommande läroplansöversynen. Vi är dock inte lika övertygade om att det är tillräckligt, utan vill klart säga ifrån att dessa basfärdigheter *bör* få hög prioritet.

Det är klart, som herr Gustafsson framhöll, att partiernas representanter i läroplansöversynen kan ta upp saken om den inte skulle bli behandlad. Det är dock icke samma garanti för resultat som om riksdagen gjorde ett klart uttalande redan i dag.

Vad beträffar reservationen 24 om statsbidrag till studie- och yrkesorienteringen vid vissa privatskolor, där också vi moderater återfinns som bärare av reservationen, vill jag säga att ingenting hindrar ju att SSK-utredningen gör bedömningar om den saken även om vi nu ur rättvisesynpunkt omedelbart beslutar om ett uttalande och en beställning att privatskolorna i detta avseende skall bli likställda med de kommunala skolorna i vårt land.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordstrandh sade att han inte var lika övertygad om att utskottets uttalande skulle göra någon nytta. Nej, jag vet att herr Nordstrandh är ytterligt misstänksam mot de uttalanden utskottet gör vid olika tillfällen. Han vill ha ytterligare förtydliganden nästan ständigt. Men i detta fall får herr Nordstrandh nöja sig med vad utskottet sagt. Jag tycker faktiskt att det borde vara till fyllest även för honom i det här sammanhanget.

När det gäller reservationen 24 och SSK brukar det vara så, att när en utredning har ett ärende för hantering, undviker utskottet att ta ställning. Det har givits exempel på den saken förut i debatten, och då hade herr Nordstrandh såvitt jag vet inte någon erinran mot metoden.

Jag påminner om att detta är ett proceduryrkande som utskottet har och inget sakyrkande.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga herr Gustafsson i Barkarby att man inte kan uttrycka sig tillräckligt tydligt för att bli åtlydd.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN, som meddelat att hon i samband med behandlingen av detta betänkande ämnade besvara herr Wikströms (fp) den 30 april anmälda interpellation, 1975/76:177, om ökade möjligheter för skolelever att få praktisk yrkeserfarenhet, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Wikström har frågat mig om jag är villig att initiera en omfattande försöksverksamhet med sikte på att öka elevernas möjligheter att under sin utbildning på grundskolans högstadium och i gym-

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

*Om ökade möjlig-
heter för skolelever
att få praktisk yrkes-
erfarenhet*

nasieskolan få praktisk yrkeserfarenhet.

På flera områden pågår ett omfattande arbete med att undersöka förutsättningarna för att elever i grundskola och gymnasieskola i ökad utsträckning skall få möjlighet att erhålla erfarenheter från arbetslivet.

En vidgad praktisk yrkesorientering bör enligt min mening ses som ett led i skolans totala strävan att öka den praktiska inriktningen av skolans verksamhet. En ökad praktisk inriktning kan åstadkommas genom att eleverna i högre grad får möta ett verklighetsnära innehåll i undervisningen, får lära känna verkligheten utanför skolan genom studiebesök etc. och får möjlighet att i skolan träffa personer från det övriga samhället. En fortlöpande orientering om arbetslivet liksom praktisk erfarenhet utgör också viktiga inslag i strävan att öka den praktiska inriktningen. I skolöverstyrelsens pågående arbete med översyn av olika läroplaner är detta en väsentlig strävan.

I propositionen om skolans inre arbete (propositionen 1975/76:39) framhålls att den praktiska arbetslivsorienteringen i grundskolan bör förstärkas för att ge alla elever kunskaper om och insikter i arbetslivets villkor. Enligt uttalanden i nämnda proposition bör arbetslivskontakterna vidgas i jämförelse med dagsläget. Ett uppdrag åt skolöverstyrelsen aviseras i propositionen, varvid den praktiska arbetslivsorienteringens längd, former, innehåll och förläggning bör behandlas.

Jag har i annat sammanhang aviserat en översyn av utbildningen på gymnasial nivå. Det torde i detta sammanhang vara lämpligt att överväga formerna för ökad yrkeserfarenhet också för studerande på detta stadium.

Som resultat av det pågående översynsarbetet och det uppdrag som senare kommer att lämnas, förväntar jag mig ett heltäckande program för kontakter mellan skolan och arbetslivet. Kontakterna med arbetslivet kan avse såväl den arbetsplats som skolan själv utgör som arbetsplatser utanför skolan. Möjligheterna bör undersökas att utnyttja varje tillfälle i undervisningen till kontakter med arbetslivet genom t. ex. medverkan av representanter för arbetslivet, fackliga representanter osv.

Utöver denna obligatoriska verksamhet måste möjligheter finnas fr. o. m. högstadiet att öka arbetslivskontakterna för enskilda elever både i form av studiebesök och under längre perioder.

Självfallet är det betydelsefullt med försöksverksamhet under arbetet med att ange ramar och innehåll i ett utökat program för arbetslivskontakter. Skolöverstyrelsen planerar enligt vad jag erfarit försöksverksamhet i ett antal kommuner fr. o. m. läsåret 1977/78 på grundval av vad som anges i propositionen om skolans inre arbete och vad som framkommer i läroplansarbetet. Verksamheten bör knytas till de lokala och regionala råden för samverkan skola-arbetsliv.

Som framgår av denna redovisning pågår ett utvecklingsarbete på flera områden för att öka elevernas möjligheter att erhålla praktisk yrkeserfarenhet under studietiden. Jag fäster personligen stor vikt vid att dessa intentioner förverkligas.

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

*Om ökade möjlig-
heter för skolelever
att få praktisk yrkes-
erfarenhet*

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! En strävan i reformarbetet inom skolan måste vara att ge eleverna en rikare erfarenhetsbakgrund och möjlighet att mer allsidigt utveckla sina anlag.

Jag tror det var Torsten Husén som för några år sedan ganska träffande karakteriserade den svenska skolan som rik på information men fattig på aktivitet. Vad han menade var att undervisningen ger eleverna teoretiska kunskaper men begränsade möjligheter att ta ansvar och utveckla en skapande aktivitet.

Mot denna bakgrund är ett av de mest glädjande inslagen i de senaste årens skoldebatt det starka intresset för att öka kontakterna mellan skola och arbetsliv, inte bara som ett led i att ge eleverna ökad arbetslivsorientering eller bättre yrkeskunskaper utan också därför att yrkesverksamhet har ett självständigt värde för individens utveckling.

Det är nu snart fem år sedan folkpartiet förde fram de här synpunkterna. Det skedde i en liten programskrift, där vi också skisserade hur yrkesverksamhet skulle kunna bli ett led i utbildningen, framför allt inom gymnasieskolan.

Det är bra att uppdraget till den nya gymnasieutredningen kommer att omfatta också den här frågan. Men en utredning kommer att ta tid. Skall vi gissa att det i bästa fall kommer att ta tre till fyra år innan vi kan skönja de första resultaten? Under den tiden tycker jag att man skall samla erfarenhet av hur yrkesverksamhet och praktik bäst skall kunna föras in som ett led i utbildningen.

Jag tror nämligen, att det är svårt att gå fram på en enda väg. Formerna för yrkesverksamhet och arbetslivskontakter måste säkert skifta från utbildning till utbildning och kanske från kommun till kommun, utifrån kommunernas olika villkor.

Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet anser det betydelsefullt att en försöksverksamhet kommer till stånd. Vi är också överens om att det bör ske tämligen omedelbart.

Får jag bara säga att jag utgår från att en sådan försöksverksamhet kommer att gälla inte bara grundskolan utan också gymnasieskolan. Det är ju främst för den senare skolformen som praktikinslagen i den reguljära utbildningen innebär något verkligt nytt.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag fäste mig särskilt vid följande uttalande av statsrådet i interpellationssvaret: "I skolöverstyrelsens pågående arbete med översyn av olika läroplaner är detta en väsentlig strävan."

Som herr Elmstedt nämnt begärde riksdagen för två år sedan i enlighet med förslag i en motion från oss att LUG skulle ta upp frågan om praktiken i grundskolan. Det har alltså tagit ganska lång tid innan man på departementshåll har påbörjat strävandena att få in mera praktik i skolan.

Låt mig i några korta satser nämna hur vi ser på detta.

1. Grundskolan – särskilt högstadiet – måste allmänt sett ges en mera

praktisk inriktning. Det gäller att skapa balans mellan teori och praktik. I alla ämnen måste möjligheterna till tillämpning på den praktiska verkligheten tas till vara.

2. Eleverna måste ges möjligheter att via tillval förstärka den praktiska profilen på sin utbildning väsentligt mera än vad som kan ske i dag.

3. Möjligheterna till verksamhet i arbetslivet, under längre sammanhängande perioder eller kontinuerligt någon dag per vecka, måste också utökas.

4. Gymnasieskolan måste utvecklas till en varvning mellan studier och arbetserfarenhet. Arbetslivserfarenhet måste bli ett väsentligt inslag i utbildningen för alla gymnasieelever.

Jag vill, herr talman, med detta bara konstatera att det är positivt att man nu från olika håll har slutit upp kring de tankegångar som vi har fört fram tidigare. Det var ganska länge sedan vi väckte vår första motion om detta.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är glädjande att fler partier än vpk har intresse av ett växelspel mellan teoretiskt och praktiskt arbete i skolan och att man förstår betydelsen av att praktikinslaget i skolarbetet vidgas. Både herr Wikström och herr Larsson i Staffanstorp betonar vikten av att man ökar detta både på grundskolan och på gymnasieskolan. Jag tycker, som jag sade i den tidigare debatten, att det är naturligt att man ser på denna fråga vid den läroplansrevision som skall företas.

Det är märkligt att man mot denna bakgrund inte har stött den vpk-reservation där vi har tagit upp detta. Man måste undersöka det i läroplansrevideringen. Jag förutsätter emellertid att herr Wikström med tanke på detta röstar för vpk-reservationen i denna fråga.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Det är av två skäl som jag på det här stadiet har ansett mig böra gå in i debatten om skolans inre arbete.

Det första motivet är de stora förändringar som har vidtagits i förhållande till det ursprungliga betänkandet från SIA-utredningen hösten 1974. Redan i propositionen har utredningens förslag omarbetats, och sedan har utskottet i sin tur vidtagit viktiga justeringar. Jag påminner om detta, herr talman, framför allt därför att jag i slutet av november 1974 gjorde ett uttalande om SIA-förslaget, som ledde till ett våldsamt rabalder bland socialdemokraterna. Man beskyllde mig för att ha läst SIA-betänkandet fel och för att ha kritiserat förslag som SIA-utredningen i själva verket inte hade ställt sig bakom. Andra kritiker gjorde gällande att jag läst utredningen rätt men att jag hävdade en reaktionär utbildningspolitik när jag kommenterade utredningens synpunkter.

Att denna kritik mot mig blev motsägelsefull beror naturligtvis i icke ringa grad på att betänkandet var svårläst och tvetydigt. Åtskilliga talare har varit inne på det i dag. Att bläddra i den tjocka lunta som pre-

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

*Om ökade möjlig-
heter för skolelever
att få praktisk yrkes-
erfarenhet*

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

senterades för oss var, sade jag då, som att titta ner i en burk med metmask. Och betänkandet utgjorde verkligen inte något lysande prov på god pedagogisk utformning.

Utgångspunkten för den kritik som jag då framförde var det från moderat håll medvetet underbyggda kravet på kvalitet i utbildningen. Om den nya generationen skall få en god start i livet måste den få gedigna kunskaper och färdigheter. Vårt samhälle blir som vi alla vet alltmer komplicerat, och för de enskilda elevernas egen skull och för hela vår samhällsgemenskap är naturligtvis utbildningssystemets effektivitet och kvalitet av nära nog avgörande betydelse.

I överensstämmelse härmed har vi lika konsekvent ställt kravet på objektivitet i kunskapsförmedlingen. Lärostoffet skall presenteras korrekt och allsidigt och produktionen av läromedel måste garantera mångsidighet och valmöjligheter.

Vi avvisar alltså bestämt den socialdemokratiska partikongressens beslut att socialisera all läromedelsproduktion. Industriminister Rune Johansson har visserligen jämfört den nyinförda programpunkten med programmets påstådda mer eller mindre "dekorativa" uttalande om införande av republik och vår skolminister har nöjt sig med att tala om en "kartläggning" av branschen, men vi hyser en stark skepsis mot sådana förklaringar, eller skall vi säga bortförklaringar. Och trovärdigheten förstärks ju inte mycket av skolministerns eget förflutna. Fru Hjelm-Wallén har själv en gång medverkat i en debattskrift som krävde socialisering av läromedlen, importmonopol på läromedel och mera marxism i våra läroböcker.

Att vi med särskild uppmärksamhet studerade SIA-utredningen var naturligt – det var ju bl. a. till följd av moderata riksdagsmotioner som den utredningen tillkom, och ett av motiven var, som åtskilliga talare har varit inne på, de växande disciplinproblemen och anpassningssvårigheterna i grundskolan. Skolfolk, föräldrar, elever och medborgare i allmänhet väntade sig väldigt mycket av det betänkande som så småningom kom på hösten 1974.

Men det var, som jag redan har sagt, svårt att få grepp om betänkandet. Det var så oklart och så motsägelsefullt att man inte kunde dra några säkra slutsatser om vad utredningen stod för och inte stod för och hur dess förslag sedan skulle behandlas. Inte minst blev många oroade av att både betänkandet och vissa uttalanden av utredningens ordförande, vilka sedan mer eller mindre dementerades, kunde tolkas så, att en förutsättningslös och allsidig bedömning av de olika förslagen inte skulle kunna göras; förslaget skulle antingen antas eller också förkastas i sin helhet. Det var det som vissa uttalanden gick ut på.

Detta var en av de punkter som jag kritiserade i uttalandet 1974, och jag kan nu, herr talman, med stor tillfredsställelse konstatera att den omstöpning av utredningens förslag som sedan skett har följt de principer om en allsidig bedömning av utredningsmaterialet som har varit en tradition i vårt land men som inte alltid har iakttagits under senare år.

Här har den alltså iakttagits.

Jag vill liksom mina partivänner i utbildningsutskottet uttrycka min glädje över att klassen allttjämt skall utgöra basgrupp för undervisningen. Därmed skapas, som utskottet framhåller, bättre möjligheter än enligt SIA-förslaget för trygghet och stabilitet i skolmiljön.

Utskottet har gått längre än departementschefen då det gällt att vidga möjligheterna för den enskilda skolenheten eller det enskilda rektorsområdet att avgöra undervisningsgruppernas storlek och att bedöma vilka åtgärder som bäst svarar mot elevernas behov. Om riksdagen följer utskottets rekommendationer kommer alltså framdeles en del av förstärkningsresursen att få användas för att generellt minska klasstorleken.

Även i ett annat hänseende har utskottet tillgodosett våra motionsvis framhållna önskemål. Vi har hävdat att ett eget klassrum bidrar till att ge eleverna en bättre och tryggare arbetsmiljö och att så långt möjligt klassrumssystem bör eftersträvas i grundskolan, särskilt på dess låg- och mellanstadier. Utskottet har nu uttryckligen framhållit att det är viktigt att eleverna känner sig hemma i skolan och har även tillagt att skolor byggda enligt hemrumsprincipen kan vara en väg att skapa skolmiljöer som ger trygghet och trivsel. Att klassföreståndarfunktionen bibehålls utgör ytterligare en trygghetsfaktor.

En genomgående linje i vår skolpolitiska grundsyn har varit kravet på en individualiserad undervisning, dvs. ett konsekvent hänsynstagande till skilda elevers olika förutsättningar och egenskaper.

Även om det förelåg viss meningsskiljaktighet mellan fru Sundberg och utbildningsutskottets ordförande i deras debatt för en stund sedan fick jag en känsla av att de var ense om själva grundsynen i det här hänseendet, vilket jag tycker är bra.

Utbildningen måste ägna stor uppmärksamhet åt elever med särskilda svårigheter. Det är en självklarhet. Men för den skull får inte de högrepresterande elevernas behov av stimulans och motivation åsidosättas. Jag drog den slutsatsen av herr Alemyrs anförande att han hade samma allmänna grundsyn i det hänseendet. Därför är det glädjande att utskottet har understrukit att särskilt begåvade elever kan behöva speciellt uppmärksammas. De skall inte i brist på uppmuntran, sägs det, behöva uppleva skolgången som meningslös och genom slarv eller andra protestformer reagera mot sin skoltillvaro.

De senaste årens analyser av utbildningsresultat har klarlagt stora brister i elevernas kunskaper. Det är därför bra att utskottet stryker under att en huvuduppgift för arbetet i skolan är inhämtande av kunskaper och färdigheter. Det är också bra att utskottet t. v. avvisat en minskning av timantalet på mellanstadiet, som propositionen föreslagit för att ge utrymme åt annan verksamhet än undervisning. Det är likaledes tillfredsställande att en utlovad översyn av läroplanen för grundskolan skall vara förutsättningslös.

Herr talman! För att fullfölja denna positiva uppräknings vill jag påpeka att det är glädjande att utskottet accepterat kraven på att läroplansre-

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

visionen skall ske under medverkan av företrädare för de politiska partierna här i riksdagen.

För åtskilliga önskemål har vi emellertid inte fått gehör, inte minst våra bestämda krav på att med olika medel garantera kvaliteten på undervisningen. Men dessa frågor skall jag inte gå in på. Våra representanter i utskottet har redovisat våra synpunkter, och det har redan förts en debatt om detta.

Vad som emellertid nu framstår som det allra mest väsentliga är att alla visar sig beredda att medverka till att vår skola – elever, lärare och övrig personal – får det lugn och den arbetsro som behövs för att den nya SIA-skolan skall kunna motsvara de förväntningar som vi alla ställer på den.

Jag fäste mig särskilt vid att statsrådet Hjelm-Wallén i sitt inledningsanförande återgav ett uttalande av dåvarande statsrådet i en proposition 1950 om att "framstegen i skolans inre arbete i stor utsträckning är det samlade resultatet av intresserade och framsynta lärares insatser". Det uttalandet har även utskottet hänvisat till. Jag tycker att uttalandet är bra. Med det borde hon en gång för alla ha dementerat Alva Myrdals famösa påstående vid ett tillfälle att den gamla lärargenerationen måste dö ut innan vi kan få den skola som vi, dvs. socialdemokraterna, vill ha. Det är verkligen på tiden att det misstänkliggörande av lärarnas goda vilja och ambitioner som låg i det uttalandet på den tiden nu förvisas till den skräpkammare där det rätteligen hör hemma.

Mot bakgrund av allas vårt intresse av lugn och samverkan kring SIA:s förverkligande vill jag i sammanhanget bestämt reagera mot de uttalanden från Landsorganisationens sida som framförts i tidningspressen om att tiden nu är inne för nya genomgripande förändringar av skolan. Sådana förslag förs alltså fram innan man ens hunnit förverkliga de intentioner på vilka SIA-skolan bygger och som vi alla är överens om här i kammaren.

Herr talman! Innan jag övergår till det andra motivet för detta inlägg kan jag inte underlåta att föra fram en allmän reservation beträffande kostnadsutvecklingen för hela SIA-projektet. Jag tror att det kommer att bli betydligt dyrare än vad man har räknat med. Jag vill påminna om att riksrevisionsverket i sitt remissyttrande också framfört reservationer i det här hänseendet och gjort gällande att resultatet av dess granskning pekar på väsentligt större statliga kostnader än vad SIA redovisade och också påvisar att mycket av det som nu skall förverkligas över huvud taget inte då var föremål för någon kostnadsanalys. Inte minst kostnaderna på den kommunala sidan kan bli mycket betydande. Jag vill ha gjort den här reservationen men skall inte ytterligare gå in på själva kostnadsfrågan.

Det andra motivet, herr talman, till detta inlägg är det uttalande som statsrådet Hjelm-Wallén gjort i propositionen i betygsfrågan. Jag anser mig inte vara bunden av den underhandsuppgörelse som har skett inom utskottet att i dag inte diskutera betygsfrågan, utan jag tar mig friheten

att göra det trots den uppgörelsen.

Som bekant har flera remissinstanser kritiserat SIA-utredningen för att betygsfrågan inte behandlats, och man har påvisat hur starkt beroende skolans inre arbete är av betygen. Statsrådet instämmer i bedömningen men påminner om att SIA inte hade till uppdrag att syssla med betygsproblemen; de bereds i 1973 års betygsutredning, vars förslag väntas föreligga under innevarande år. Men samtidigt som statsrådet gör detta konstaterande tillägger statsrådet att reformarbetet enligt hennes mening "bör inriktas på att avskaffa den skriftliga betygsättningen i grundskolan och ersätta den med andra kontakter mellan lärare, elever och föräldrar". Dessutom bör, säger hon, "betygens betydelse i gymnasieskolan minska".

Jag tycker att detta uttalande är anmärkningsvärt, eftersom det innebär att statsrådet binder sig i stor utsträckning, samtidigt som statsrådet hänvisar de frågvisa remissinstanserna, som vill veta hur hon ser på detta, till den pågående utredningsverksamheten. Hur skall under sådana omständigheter en förutsättningslös bedömning kunna ske från statsrådets sida när utredningen så småningom redovisat sitt resultat?

Utskottet har, helt följdriktigt men hövligt och diskret, reagerat mot det här uttalandet. Riksdagens ställningstagande i betygsfrågan, heter det, måste anstå tills betygsutredningen lagt fram sina förslag och riksdagsbehandling av desamma ägt rum.

I och för sig, herr talman, skulle jag kunna nöja mig med detta. Att jag inte gör det beror framför allt på att bland de skolproblem som i dag diskuteras i vårt samhälle med starkt engagemang just betygsfrågan tilldrar sig rent av det största intresset. Det är lätt att ha en mening i den frågan, och det är kanske ett skäl till att den debatteras så intensivt som fallet är. Vi moderater har redan tagit ställning. I våra motioner har vi uttalat oss för bibehållna betyg. Görs skolan betygslös måste, har vi framhållit, information om individen sökas på annat håll. Från synpunkten att den enskilda eleven bör veta vad som sägs om honom eller henne är rättvisande betyg ett rättssäkerhetskrav. Vår medverkan i betygsutredningen är alltså inriktad på att skapa garantier för att det betygssystem, som det är vår förhoppning att utredningen så småningom skall rekommendera, blir så rättvisande som över huvud taget är möjligt.

Den öppna och ibland mycket hårda kritik som har riktats mot skolbetygen beror, såvitt jag förstår, i stor utsträckning på de påfallande svagheter som det nuvarande betygssystemet är behäftat med. De relativa betygen har blivit ett stort misslyckande. Själva idén är felaktig, och dess tillämpning har många gånger gått längre än vad som ursprungligen förutsatts. Konstruktionen har skapat otrivsel i klasserna och lett till ovilja till samarbete bland eleverna. Vi moderater har, som enda parti såvitt jag minns, tagit avstånd från det relativa betygssystemet alltsedan det på sin tid infördes.

Kritiken mot betygen som sådana bottnar enligt min mening i en felaktig föreställning om vad jämlikheten mellan eleverna kräver. Jag hävdar att betyg i själva verket kan vara ett stöd för elever som från början

har sämre studieförutsättningar – på grund av förhållandena i hemmet och även av andra skäl – än andra har. Genom prov och betyg ges eleverna möjlighet att få sina kunskaper bekräftade, och de ges också tillfälle att hävda sig i den konkurrens som under alla omständigheter kommer att möta dem efter skolans slut ute i livet. Och där ute i livet kan konkurrensmoment aldrig avskaffas. Självfallet får och skall inte konkurrensen vare sig i detta eller i andra hänseenden betraktas som något slags självändamål. Vad det i det här fallet är fråga om är att såvitt möjligt få – något tillspetsat – rätt person på rätt plats ute i livet.

Betygens syfte är ju inte att skapa förutsättningar för konkurrens *mellan* eleverna. Vad det mera är fråga om är att låta eleven konkurrera med sig själv, att ge honom eller henne ett mått på sina kunskaper. Och betygen skall hjälpa och stödja eleverna vid deras vägval inför högstadium och gymnasieskola och även tjäna som urvalsunderlag vid tillträde till den högre utbildningen.

Jag är självfallet, herr talman, medveten om att det knappast står i mänsklig förmåga att skapa ett helt rättvist, ett helt objektivt betygs-system. Vad man då måste sträva efter är att åstadkomma så sakliga och så rättvisande betyg som möjligt för att därmed ge elever, föräldrar och blivande arbetsgivare möjlighet att bedöma vilka kunskaper och färdigheter som den enskilda eleven har förvärvat under sin skolgång. En betygslös skola skulle – som jag nyss nämnde – leda till att den information som betygen skall ge måste sökas på andra vägar, och då öppnas väldigt lätt fältet för påverkan av ovidkommande faktorer. Kunskaps-nivån skjuts lätt i bakgrunden. Tillbakadragna och blyga elever får svårare att hävda sig än mera utåtriktade och mera aktiva. Personliga förhållanden och rent subjektiva värderingar kan göra sig gällande i betydligt större utsträckning än om elevernas egna prestationer värderats i en objektiv betygsättning, där betygen ställts i relation till vissa från början angivna kunskapsmål.

Skriftliga betyg är också ett rättssäkerhetskrav. Den enskilda eleven får en öppen och hederlig redovisning från skolan och läraren om vad han eller hon har åstadkommit under sina studier.

Jag har, herr talman, ansett mig böra, med anledning av skolministerns uttalande i propositionen och de opinionsyttringar som förekommit, klart deklarera vår mening att skriftliga betyg skall förekomma i skolan – på grundskolans alla stadier och dessutom i gymnasieskolans alla årskurser. Men det skall vara betyg som informerar om verkliga kunskaper och färdigheter och inte ställs i relation till andras kunskaper, andras färdigheter och andras prestationer.

Självfallet finns det ingenting som hindrar – tvärtom – att sådana här betyg kompletteras med direkta kontakter och samtal mellan lärare, föräldrar och elever. Men bakom konferenser av det slaget skall ligga vetenskapen om att man arbetar gemensamt för att åstadkomma en objektiv och rättvisande betygsättning av eleverna.

Herr talman! Det är alltså de här två motiven som har föranlett mitt

inlägg:

För det första är det tillfredsställelsen över att de farhågor, som framfördes från min sida när SIA-betänkandet presenterades och för vilka jag då väldigt hårt kritiserades, i stor utsträckning har kunnat undanröjas vid ärendets fortsatta behandling. Jag tycker att statsrådet har heder av det jobb hon har utfört här.

För det andra är det behovet av att klart och principiellt deklarera vår inställning till betygsfrågan. Och jag vill sluta med att uttrycka den förhoppningen att statsrådet Hjelm-Wallén, som har medverkat så skickligt till omtänkandet beträffande SIA-förslaget, skall visa motsvarande beredvillighet att tänka om även i betygsfrågan.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i utbildningsutskottet gjort upp om att i avvaktan på betygsutredningens betänkande icke nu ta en betygsdebatt. Jag beklagar att moderata samlingspartiets representanter i utskottet och deras uppgörelse med oss här inte innefattar partiledaren. Uppgörelser av detta slag kan då bli ganska meningslösa, och jag beklagar det.

Det brukar vara vanligt att partiernas representanter i utskotten har stöd hos partiledningarna. Moderata samlingspartiets representanter i utbildningsutskottet har på ett genant sätt nu blivit överkörda av sin partiledare, men jag kommer för min del icke att bryta den träffade uppgörelsen.

Fröken HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan nöja mig med att hänvisa till det uttalande som herr ordföranden i utskottet har gjort. Vi har träffat denna överenskomst, och vi från folkpartiet avser inte heller att i det här sammanhanget bryta den.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Först kritiserade herr Bohman att betygsfrågan inte har diskuterats i samband med SIA-betänkandet, och sedan kritiserade han att statsrådet har tagit upp frågan i propositionen. Men då kan man ju i alla fall säga bättre sent än aldrig.

Jag kan instämma i att det hade varit bra om SIA-diskussionen hade innefattat betygsfrågan. Vpk uttalar emellertid tillfredsställelse med propositionens skrivning. Vpk har också motionerat i denna fråga och konstaterar i motionen att systemet med en individuell gradering av olika studerande är en av hörnstenarna i det svenska skolsystemet och att det förhållandet bidrar till att förstärka och bevara en auktoritär skola, som bygger på individuell konkurrens i stället för på solidaritet, samarbete och kollektivitet.

Flera statliga utredningar har ägnat sig åt betygsfrågan och har då diskuterat tekniska förändringar i betygssystemet. Men betygsfrågan är inte ett tekniskt problem, utan det är det förhållandet att betygen över huvud

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

taget finns som gör att det uppstår negativa effekter. Och, herr Bohman, inga betyg är rättvisa. Betygen bygger på en individuell, subjektiv bedömning. Vpk menar att det fortsatta arbetet med betygsfrågan därför måste bedrivas utifrån grundförutsättningen att de graderade betygen ovillkorligen avskaffas. Och i det arbetet skall tonvikten ligga på att lösa de urvalsproblem till den högre utbildningen som ett avskaffande av de graderade betygen medför.

Herr ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman sade att uppgiften för moderaternas ledamot i betygsutredningen är att se till att vi får ha kvar ett betygssystem av nuvarande omfattning. Som ledamot av betygsutredningen vill jag säga att jag för min del aldrig har känt det som att jag sitter där med något bundet mandat. Av den anledningen hade jag heller ingen svårighet att delta i den överenskommelse som träffades i utbildningsutskottet att avvakta vad utredningen kommer fram till. När utredningens betänkande är remissbehandlat och ett förslag ligger på bordet kommer vårt parti att ta ställning i sedvanlig ordning.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste bestämt reagera mot de inlägg som här har gjorts. Det är ett besynnerligt och anmärkningsvärt krav som en del av utskottets ledamöter här framfört.

Det förhållandet att utskottets ledamöter har kommit överens om att inte ta upp betygsfrågan till debatt skulle alltså förhindra en partiledare eller en representant för ett parti att gå ut och redovisa partiets principiella grundsyn i den här frågan, en grundsyn som under årens lopp har kommit till uttryck i alla motioner som väckts på detta område och som dessutom är inskriven i partiets program. Det är ett anmärkningsvärt krav på enhetlighet och konformism som damerna och herrarna här har framfört.

Jag skall nu inte gå in i själva betygsfrågan ytterligare, men jag tycker att kravet är utomordentligt anspråksfullt.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har utgått ifrån att om ett partis representanter gör upp med de andra i en sådan här fråga, så har vederbörande täckning bakåt i sin partiledning, för annars blir varje uppgörelse av detta slag meningslös.

Det är självklart ingen som hävdar att herr Bohman inte har rätt att yttra sig i debatten, men här har vi tydligen vilselett av representanterna för moderata samlingspartiet, när vi har utgått ifrån att vi genom den uppgörelse som träffats skulle slippa en betygsdebatt i dag.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag hälsar herr Bohman välkommen in i skoldebatten, även om han i dag fann ett fält som kanske inte var det mest passande.

Herr Bohman började med att åter rikta kritik mot utredningen, men den kritiken skall inte riktas mot regeringen. Herr Bohman kunde ha vänt sig med den kritiken till sin partivän i utredningen, fru Mogård.

Sedan vill jag påpeka en felaktighet som herr Bohman gjorde sig skyldig till. Jag har också hört den framföras av någon annan. Jag tänker då på påståendet att utskottet har avvisat en sänkning av undervisningstiden i årskurserna 4–6. Så är det ju inte. Vad utskottet sagt är att man inte vill ta ställning i den frågan före den aviserade läroplansöversynen.

Eftersom herr Bohman nu tagit upp betygsfrågan kan jag inte underlåta att kommentera den något. Bakgrunden till mitt uttalande i betygsfrågan i propositionen var att många remissinstanser uppmärksammade att skolans arbetssätt och arbetsformer inte kunde ändras om man inte samtidigt förändrade betygssystemet eller helst avskaffade betygen. Det var då naturligt för mig att i propositionsarbetet markera en principiell inställning i betygsfrågan.

Jag förväntade mig inte att riksdagen nu skulle ta ställning till betygsfrågan. Jag hänvisar i propositionen också till betygsutredningen. Man får alltså se mitt uttalande i betygsfrågan i propositionen som en riktningssangivelse mot bakgrund av vad vi socialdemokrater står för.

Att betygsutredningen f. n. arbetar har inte heller hindrat herr Bohman och hans parti att lägga fram sin syn i betygsfrågan i en motion till årets riksdag under den allmänna motionstiden. I den motionen framgår att moderaterna inte kommer att ställa upp bakom en betygsreform där de skriftliga betygens betydelse tonas ned eller helt försvinner. I motionen står bl. a.: "Vi kan inte acceptera en betygslös skola. -- Vi anser att skriftliga betyg skall ges på grundskolans alla stadier och i gymnasieskolan." Vad är då detta, herr Bohman, om inte en riktningssangivelse om betygens roll i den framtida skolan? Herr Bohman utgår från sin skolsyn, jag utgår från min, och jag konstaterar att det skiljer avsevärt.

Vad är det för skola vi vill ha? Är det en som präglas av betygsstress och konkurrens, eller är det en skola som bygger på elevernas naturliga motivation och som präglas av samarbete? För min del menar jag det senare. Jag menar att de förbättringar som vi nu gör genom reformen av skolans inre arbete går i riktning mot samarbete, omtanke, uppmuntran och anpassning till elevernas intresse och verklighet i det dagliga skolarbetet. Betygskonkurrensen motverkar allt detta. Det är det väsentliga i sammanhanget.

Skolan måste alltså på ett helt annat sätt ta till vara elevernas inreboende verksamhetslust, lusten att lära och öva, deras nyfikenhet och glädje att upptäcka omvärlden. Var och en som varit i kontakt med barn vet hur den här lusten finns, men vi vet också dess värre att det är väldigt lätt att trycka ned den och även att i värsta fall utsläcka den. Det måste vara allas uppgift som umgås med barn att se till att så icke sker. Eftersom betygen har den effekten, måste man noga överväga om de verkligen måste finnas kvar i skolan.

I debatten om betygen framförs ofta känslorna av stress och miss-

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

lyckande. Det är omvittnat av många elever, lärare och föräldrar.

Nu är det också dess bättre så att i en obligatorisk skola borde det inte finnas anledning att rangordna eleverna. Det är ju inte så som herr Bohman säger, att eleverna inte skall konkurrera med varandra, utan endast med sig själva, och att rätt person skall komma på rätt plats.

Vad är det betygen används till? Vid urvalet till gymnasieskolan är betygen viktiga. Det är ofta därför konkurrensen redan i grundskolan blir så hård. Eleverna är medvetna om detta. Men inte är betygen det bästa urvalsinstrumentet för att få rätt person på rätt plats. Hur vet man att en pojke eller flicka som vill utbildas till undersköterska blir en bättre undersköterska och alltså skall få komma in på utbildningen för att han eller hon har betyget 3 i historia i stället för 2? Betygen är alltså inte ett bra mått på vad den unga människan passar för eller vilket studie- och yrkesval han eller hon bör göra. Det har kanske undgått herr Bohman att tillströmningen är störst just till de yrkesinriktade linjerna i gymnasieskolan. Betygskonkurrensen blir alltså allra störst där.

Betygen ger eleverna uppmuntran i skolarbetet, sägs det, man måste tala om för dem hurdan deras situation i skolan är. är. Det är alldeles riktigt, men det behöver inte ske via skriftliga besked till elev och föräldrar. Vi har ett mycket bättre instrument i de samtal som skall föras mellan lärare, elev och föräldrar, där elevens hela situation kan belysas – elevens hela utveckling, kunskapsinhämtande, färdighetsträning och situation i skolan i övrigt.

Vad moderaterna vill göra är inte bara att stå stilla där vi i dag är utan föra debatten tillbaka en avsevärd bit, eftersom de vill ta bort de möjligheter som i dag finns att ersätta betygen med andra kontakter – de säger att betyg skall sättas på alla stadier. I årskurserna 1–6 finns i dag nämligen möjlighet att inte sätta betyg. Det finns också en omfattande försöksverksamhet på detta område. Erfarenheterna från den är att på de stadier där betygen har slopats har man fått en skola som bättre präglas av samarbete och trivsel.

Jag har i dag inga lösningar på betygsfrågan. Vi har också en utredning som arbetar med den, och jag hoppas att den under hösten blir klar med sina förslag. Men jag vill ändå markera denna min principiella inställning. Jag beklagar att moderaterna redan nu säger nej till en skola utan betygshets.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av att statsrådet avvisade min tolkning beträffande timantalet vill jag först påminna om att utskottet säger att den översyn som nu skall äga rum skall vara förutsättningslös. Riksdagen skall inte binda sig. Därmed har man alltså f. n. avvisat den av er föreslagna tanken på en minskning av timantalet.

I själva betygsfrågan är skillnaden mellan oss och er den att vi har tagit ställning. Vi anser att betygen är nödvändiga, medan ni i regeringen inte har tagit ställning utan uttryckligen har förklarat att den här debatten

skall vara levande och obunden och att utredningen skall vara förut-sättningslös. I direktiven, skrivna av statsrådets företträdare, sägs uttryck-ligen ifrån att man utgår från att betygsättning t. v. skall bibehållas men att principerna för den skall förändras. Innan statsmakterna tar slut-lig ställning till betygssystemets utformning, heter det, skall de sakkun-niga arbeta och till grund för sitt arbete lägga skolöverstyrelsens förslag som innebar att betygen skulle bibehållas.

Vad jag har kritiserat statsrådet för är att ni i strid med direktiven, som säger att regeringen inte skall ta ställning förrän utredningen är färdig, gör ett uttalande som måste binda statsrådet personligen. Ni uttalar er alltså mot betygen innan utredningen är färdig. Och det är skillnaden mellan oss och er. Vi har vår ståndpunkt klar. Vad vi strävar efter är att få ett så bra betygssystem som möjligt, medan ni uppenbarligen – det framgick ju av statsrådets anförande – anser att betyg är någonting som man skall sträva efter att avskaffa.

Själva sakfrågan utvecklade jag i mitt förra anförande, och jag skall därför inte fördjupa mig i den nu. Man måste emellertid skilja mellan å ena sidan elevens motivation, för att använda det här fula ordet, för sitt arbete – arbetslust, den naturliga strävan att åstadkomma någonting, att förvärva så mycket kunskaper som möjligt; den strävan finns hos de flesta människor men tyvärr inte hos alla, i varje fall inte i alla åldrar – och å andra sidan det mått på kunskaperna som betygen skall ge, den information som betygen syftar till, den dokumentation som betygen ger av vederbörandes förmåga att förvärva de uppställda kunskapsmåten. Det är vad det är fråga om. Det innebär ju inte att man inte skall kunna ha andra källor vid sidan av betygen, men eftersom betygens syfte är att vara rättvisande, objektiva och sakliga, såvitt det går, kommer de att vara ett nödvändigt komplement till ett mera subjektivt informa-tionsmaterial. Det ligger i elevernas intresse, framför allt de elevers som har det svårt, att få klart dokumenterat för sig själva då det gäller vägvalet i livet vad de har förvärvat för kunskaper under sin skolutbildning. Men skilj på arbetslusten, initiativförmågan och motivationen å ena sidan och måtten på vad man har åstadkommit å den andra sidan, annars blir debatten väldigt svår!

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det är riktigt som herr Bohman säger att utvecklingen icke har avstannat sedan direktiven till betygsutredningen gavs. Att vi nu har flyttat fram positionerna har två skäl.

För det första har kritiken mot betygssystemet ökat avsevärt. Jag upp-lever ständigt vid besök ute i skolorna hur elever och lärare och också föräldrar är oroadе över betygshetsen. Då tycker jag att det är alltför lättvindigt att bara säga att vi skall göra betygssystemet bättre. Det är något fel i grunden.

För det andra skall vi i dag besluta om en ny stor skolreform. Att den inte skulle ha någon som helst inverkan på betygen kan jag inte

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

förstå. Det var därför naturligt för mig att göra denna principiella markering i betygsfrågan. Däremot har jag för dagen ingen lösning på den frågan. Man får alltså fortsätta att arbeta med att finna andra former för kontakt med hem och elever om elevens situation i skolan, och det är en uppgift för betygsutredningen.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet säger själv att hon har flyttat fram sina positioner i frågan, och det innebär precis vad jag säger, nämligen att statsrådet därmed, i viss utsträckning i varje fall, har desavouerat den utredning som nu sitter och som har till uppdrag inte att förutsättningslöst enbart undersöka denna fråga, utan att grunda utredningen på skolöverstyrelsens rekommendationer. Statsrådet har alltså desavouerat utredningen och desavouerat direktiven, och statsrådet har därmed bundit sig inför den framtida förutsättningslösa bedömningen av frågan när det så småningom kommer fram ett resultat och det är remissbehandlat. Det är just det som jag åberopade i SIA-fallet, när jag sade att man gudskelov då det gäller SIA-utredningen hade frångått en del uttalanden, som vi kritiserade när SIA-betänkandet framlades, och gjort en väldigt förutsättningslös och allsidig bedömning av SIA-betänkandet, som har lett till att vi i dag kan stå i stort sett enade kring SIA. Men statsrådet försämrar möjligheterna att ha samma obundenhet, i varje fall för sig själv, när så småningom betygsutredningens förslag skall diskuteras. Det är det jag har reagerat emot, och det är det som föranlett mig att gå upp i denna debatt.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Vi har inom vårt parti en levande debatt om skolfrågor där bl. a. betygsfrågan har diskuterats mycket, och där har vi flyttat fram positionerna. Vi lyssnar också på debatten ute i samhället och vi tar intryck. Vi måste då konstatera att det här är en fråga som måste få en lösning. Moderaterna står helt isolerade fast vid sin gamla inställning, de kan inte på något sätt rucka på den. En framflyttning av positioner tror jag förekommer också inom de andra partierna, och jag har vissa förhoppningar om både folkpartiet och centerpartiet; senast var det herr Johansson i Skärstad som i en debatt talade om att han inte heller gillade det skriftliga betygssystemet.

Jag har inte bundit mig för någon lösning. Jag säger helt öppet att jag inte har någon lösning. När förslagen från betygsutredningen kommer skall jag därför naturligtvis nog gå igenom dem.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Skolmiljön upplevs i dag av många såsom alltför isolerad från samhället i övrigt. En bidragande orsak till detta är de stora mas-

todontskolor som vuxit fram under senare år med tusentalet elever eller mer, där skolsamhället blir en värld för sig. Skolornas fysiska miljöer måste bli bättre. Jag vill gärna understryka detta i denna debatt, som handlar om skolans arbetsmiljö i stort. Kraven på mänskliga proportioner, gemenskap, närhet och kontakt med omgivningen samt trivsamma arbetslokaler måste tillgodoses. Men framför allt krävs radikala förändringar i undervisningens innehåll och organisation för att skolans arbetsmiljö skall bli stimulerande och meningsfull för alla elever.

Jag tänker något uppehålla mig vid skolans kontakt med arbetsliv och föreningsliv. Låt mig först säga att jag finner det mycket glädjande att vi i dag har en bred, engagerad debatt om kraven på ökad kontakt mellan skola och arbetsliv. Allt fler hävdar att vi måste få en ordning, där man systematiskt kan varva praktik och teori i hela gymnasieskolan. Här rör det sig om en strömkantring. Det var inte länge sedan tongångarna t. ex. här i riksdagen var ganska dämpade och avvaktande. En debatt om hur ungdomsutbildningen skall göras bättre pågår nu ute bland människorna i landet, ute i skolorna, i arbetslivet och i en rad på det här området betydelsefulla organisationer. I den debatten har Centerns ungdomsförbunds förslag till ett treterminssystem i gymnasieskolan, med två terminer undervisning i skolan och en termin praktik, väckt stort intresse. Det förslaget presenterade Centerns ungdomsförbund hösten 1975. Det har mött ett starkt positivt gensvar, som jag själv har haft tillfälle att uppleva både bland elever i skolor och i andra sammanhang.

Herr Elmstedt har tidigare i debatten redovisat några slutsatser från Centerns ungdomsförbunds enkät i ett antal gymnasieskolor i höstas. Den enkäten och en rad undersökningar visar att gymnasieeleverna i allmänhet är missnöjda med utbildningens teoretiska slagsida. Det yttrar sig bl. a. i många studieavbrott.

När den nya gymnasieskolan infördes, var målsättningen att 90 % av grundskoleeleverna skulle gå vidare till gymnasiet. Nu inriktas utbyggnaden på att bereda 97 % av alla 16-åringar tillträde till gymnasial utbildning. I dag fullgör dock inte mer än ca 65 % av eleverna gymnasial utbildning. Närmare 25 000 ungdomar lämnar varje år skolan med enbart grundskolcutbildning eller avbrutna gymnasiestudier bakom sig.

Från elevernas och skolans synpunkter behövs det alltså snara förändringar till det bättre. De måste gälla gymnasieskolans alla linjer och alla elever. Men snara förändringar är också nödvändiga för att klara de svårigheter som övergången från skola till arbetsliv innebär och de stora bekymmer som vi har med ungdomsarbetslösheten. Detta har understrukits av bl. a. sysselsättningsutredningen.

I motionen 1403 har vi, några centerledamöter, följt upp det initiativ som Centerns ungdomsförbund har tagit. I motionen finns närmare utvecklat hur vi tänker oss att det nya treterminssystemet skall fungera, vilka de praktiska svårigheterna är och vilka fördelar som är knutna till en sådan genomgripande förändring av gymnasieskolan. På grund av tidspressen skall jag dock inte gå närmare in här på detta. Det är

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

emellertid absolut nödvändigt att den nya gymnasieskoleutredningen uttryckligen får i uppdrag att med det snaraste pröva möjligheterna att införa ett treterminssystem med varvad teori och praktik.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 23.

Så några ord om skolans kontakter med föreningslivet. Här kan man lätt konstatera att det är skolans synsätt som dominerar i propositionen. Såsom påpekas i centerns partimotion nr 2215 öppnar propositionen formella möjligheter till ett aktivt förenings- och ungdomsarbete inom skolan, men däremot framläggs inga förslag för att skapa praktiska förutsättningar för ett mångsidigt och aktivt engagemang från föreningarna i skolan.

Flera motioner tar därför upp dessa frågor och det är bra att man nu i utbildningsutskottets betänkande kan utläsa att det finns en förståelse för att det krävs särskilda insatser från föreningarna för att dessa på ett stimulerande sätt skall komma in i skolarbetet och att detta i sin tur kräver personella och andra resurser. Från centerns sida har vi i motionen 2215 understrukit att organisationerna behöver stöd för att klara av den nödvändiga ledarutbildningen och metodutvecklingen. Det är viktigt att mångsidigheten kan garanteras. Det får inte bli så att föreningar av resursskäl helt uteslås från möjligheter att medverka i skolan.

SIA-utredningen föreslog en lagfäst rätt till tjänstledighet för att ungdomsorganisationerna skulle kunna ställa ledare till förfogande under arbetstid. Utskottet hävdar för sin del att detta är en angelägen fråga, men hänvisar på den här punkten till propositionen om medbestämmande i arbetslivet. I sammanhanget nämner utskottet att det bland eleverna i tonåren och bland hemarbetande föräldrar och pensionärer finns en ledarreserv. Det är riktigt. Det är naturligt att eleverna också i skolan får tillfälle att möta andra generationer. Jag vill fästa uppmärksamheten på denna skrivning, för hela tanken med skolans kontakt med föreningslivet skulle onekligen förfelas om ungdomsorganisationerna hänvisades till att rekrytera ledare för skolverksamheten antingen från skolan själv eller från grupper som normalt inte deltar i de olika föreningarnas verksamhet. Det är viktigt att föreningarna ges reella förutsättningar att anlita ledare ur sina egna led med praktiska erfarenheter och nära personlig kontakt med föreningarnas idéer och verksamhet. De här frågorna måste lösas.

Helt kort vill jag beröra reservationen 11 och det lokala aktivitetsstödet. Herr Wiklund har tidigare i debatten argumenterat mot reservationen och hävdar att det gäller att inte låsa budgetarbetet och ge pekpinnar. Vi har nyligen haft en debatt här i kammaren om det lokala aktivitetsstödet. Jag skall inte ta upp hela den debatten igen. Låt mig bara säga att bakgrunden självklart är den målsättning som riksdagen slog fast 1971 för det lokala aktivitetsstödet, nämligen 10 kr. per sammankomst. Den målsättningen har ännu inte förverkligats. En majoritet i riksdagen har nyligen än en gång förhindrat att det målet kommer att nås ens nästa budgetår. Reservanterna står däremot fast vid sin upp-

fattning om att detta mål måste nås med det snaraste. Det är en självklarhet och inte några oförsynta pekpinnar eller oberättigade låsningar av budgetarbetet i departementet.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 11.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Den del av SIA-propositionen som handlar om fritidsverksamheten skall ses i samband med den proposition om barnomsorgen, som riksdagen behandlade den 1 april. Ett underlag för båda propositionerna är barnstugeutredningens betänkande om barns fritid. När man i riksdagen diskuterar frågan om barnomsorgen och frågan om SIA-propositionen skall de ses som en enhet. När man sedan ute i kommunerna skall förverkliga detta gäller det att man också där skall se det som en enhet.

Grundtanken är ju att man i kommunerna bör inventera, ta vara på och samordna alla de olika fritidsresurser som finns i ett bostadsområde, så att man verkligen kan ge bättre möjligheter för barnen att delta i en fritidsaktivitet som är både varierande och utvecklande.

Det gäller att prioritera resurserna för barnens och ungdomarnas egna föreningar, det gäller resurserna för idrott och friluftsliv, barnomsorgen och inte minst skolan. I dag finns alltför mycket av vattentäta skott mellan olika samhällsinsatser och mellan olika frivilliga insatser och samhällets insatser.

Detta gäller inte minst fritidshemmen, som är kärnan i den del som avser barnomsorgen. Vpk har här, i reservationen 10, till skillnad från de andra partierna, intagit en negativ ståndpunkt, som jag skulle vilja säga några ord om. Man kritiserar den uppläggning som propositionerna har och menar att man i stället skall ha vad man kallar en reguljär fritidshemsutbyggnad av traditionellt slag.

Vad gäller frågan egentligen? Det handlar om att öppna och utvidga fritidshemmet mot närsamhället. I de traditionella fritidshem vi har i dag finns det ibland en risk för isolering av barn och personal. Det är svårt för barnen och personalen att komma ut utanför fritidshemmets väggar. Genom att knyta samman fritidshemmets verksamhet med andra resurser, med barn- och ungdomsföreningarna, med idrott och friluftsliv, med skolan och med fritidsnämndens arbete, och genom de ökade statsbidrag propositionerna innehåller förslag om kan man skapa en rikare och mer varierad fritidsaktivitet i bostadsområdet. Detta innebär en mångsidighet som är till fördel för barnen. Det är viktigt att slå fast att detta är utgångspunkten för detta reformarbete. Man måste ha klart för sig att barn i skolåldern, också barn i lågstadiet, har mycket olika behov av omsorg. För en del barn är omsorgsbehovet lika stort och av ungefär samma slag som under de tidigare förskoleåren i daghemmen. Men andra barn, också i lågstadiet, har större behov av en mer självständig, utåtriktad aktivitet. Därför behövs det flexibla lösningar i varje bostadsområde som tar hänsyn just till barnens skiftande behov – alltså

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

både fritidshem i aktivitetscentrum i LM-skolorna och mindre hemvist ute i bostadsområdena – men inte, som vpk yrkar i reservationen 10, bara så att man bygger ut små fritidshem ute i bostadsområdena. Därigenom riskerar man ju att skapa en segregation som gör att fritidshemsbarnen inte blir delaktiga av den allmänna fritidsverksamhet, föreningsverksamhet och annat som kommer de andra barnen till del.

Vpk har naturligtvis ett gott motiv för sina förslag, och det är, om jag förstått dem rätt, att slå vakt om en hög utbyggnadstakt för fritidshemmen och en bra kvalitet på dessa. Men man motverkar sitt eget syfte, om man tror sig uppnå detta genom att inte göra några förändringar, trots att det finns brister i funktionen hos dagens fritidshem.

Jag menar att vpk egentligen intar en konservativ ståndpunkt, när de säger: Inga förändringar. Locket på. Vi skall köra precis som tidigare. Det är ju tvärtom genom att vidareutveckla fritidshemmen så att de bättre svarar mot behoven hos barnen och hos föräldrarna som man bäst når det gemensamma syftet – att slå vakt om fritidshemmen för framtiden. Det är bara om vi förändrar fritidshemmen, så att de svarar mot behoven, som vi effektivt kan slå vakt om dem.

En siffra här kan kanske vara en tankeställare. Ännu för något år sedan fanns drygt 60 % av alla fritidshem i Storstockholmsområdet. Dessutom hade det skett en bra utbyggnad i några större kommuner som Västerås och Örebro. Göteborg och Malmö har de senaste åren satt i gång en ganska omfattande utbyggnad. Och det finns naturligtvis fritidshem på andra håll i landet. Men denna siffra visar att mycket stora delar av landet utgör vita fläckar på kartan när det gäller fritidshemmen. Man har över huvud taget inte startat denna utbyggnad.

I det läget gäller det att finna lösningar som passar skiftande förhållanden i landet och som verkligen gör det praktiskt möjligt att på ett vettigt sätt bygga ut fritidshemmen i landet. Ett problem som nämns både i propositionen och i utredningarna – vilket hämmat utbyggnaden men som kan lösas genom utvidgade fritidshem i skolan, där just integrationen blir till fördel både för barnen och från ekonomisk synpunkt för samhället – är att dagens fritidshem har den största belastningen tidigt på morgonen och under eftermiddagen. Personalen går i skift. Det kan då hända att det finns mest personal när det finns minst barn. Redan detta faktum talar för att en integrering med skolans verksamhet, där fritidshemspersonalen kan vara med på rasterna i skolan och följa barnen när de är i skolan, är en vinning både för barnens fritidsverksamhet i skolan och för personalens arbete samt ekonomiskt från samhällets synpunkt.

Slutligen: Barnstugeutredningen, propositionen och utskottet understryker att vikten av att man inventerar fritidsresurserna i varje bostadsområde. Man måste samordna resurserna. Man måste gemensamt avväga resurserna mellan olika bostadsområden, och man får i samråd mellan kommun, personal och föreningsliv diskutera fördelningen av nya pengar, både på den kommunala och på den statliga sidan. Dvs.

man måste göra upp en praktisk *fritidsplan* utgående från problemen i varje enskilt bostadsområde och ta till vara alla resurser. Det är en stark rekommendation om detta som ligger i propositionen och i utskottets skrivning. och jag menar att det är nödvändigt att alla kommuner tar fasta på denna rekommendation, om det program för fritidsverksamheten som vi diskuterar i dag i praktiken skall lyckas.

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Fru ÅSBRINK (s):

Herr talman! Det är en stor konst att kunna gå vidare, kunna förändra och förnya utan att uppträda som belackare av det hittills gällande systemet, överlägsen mot allt det gamla. Det är också en svår konst. Det framgår av att man så sällan lyckas, så sällan äger vidsynthet, perspektiv och kunskap nog för att bedöma i stället för att döma och att göra varje skede den rättvisan att mäta det efter dess egna mått och villkor.

Debatten om nya former för dagens skola har tyvärr erbjudit alltför många prov på den övermaga omognad som mäter allt efter sitt eget mått. De många överdrifterna har tyvärr ofta hårt drabbat den nu verk-samma lärarkåren, som känt sig orättvist nedvärderad, åsidosatt och ut-satt för ett ibland helt i system satt misstänkliggörande. Jag inte bara tror utan vet, herr talman, att situationen inte är så enkel. att om man kunde "utrota" alla äldre lärare och sätta in nyexaminerade skulle vi med ett språng nå fram till den så gott som idealiska skolan.

Herr talman! Genom tiderna har det funnits – förr lika väl som i dag – personer med både håg och fallenhet för läraruppgiften. Vid sidan av dem finns också i dag de som har hamnat helt i fel yrke och de som har likgiltigt valt yrket för brödfödans och feriernas skull. Det finns ungdomar som kommer ut som lärare i dag med inställningen: Jag gör mina timmar, sedan skiter jag i resten. – Det är deras vokabulär.

Det är den typ som inte ens upplever ett krav att läraren kunskaps-mässigt skall vara bäst i klassen. En sådan kan lämna ett svar som det en målsman nyligen återgav för mig. Hans dotter, som går tredje året i skolan, fick på en fråga svaret från en ung lärare: Ja, vet du, det där har jag aldrig begripit. – Där måste det röra sig om ett missförstått jäm-likhetsbegrepp.

Här skulle man vilja betona nödvändigheten av en skärpt uppmärksamhet från våra lärarutbildningsanstalter på lärarkandidaternas yrkes-lämplighet och behovet av fostran i något som jag vill kalla – jag vet att många stöter sig på ordet, men begreppet finns i alla fall – lärareetik. Jag vet att det på detta område finns ett stort motstånd vid vissa lä-roanstalter. Man tar direkt avstånd från varje tanke på att försöka lära ut normal hyfs och hållning. Enligt SIA-utredningen och propositionen skall ändå lärarrollen alltmör "innefatta en allmän omsorg om barns ut-veckling".

I debatten i dag har flera gånger den s. k. dialogpedagogiken omnämnts. Herr talman! Den är utomordentligt väsentlig och värdefull, men den är inte ny. Den har – vill jag påstå – i alla tider brukats av de lärare

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

som ägt lämplighet för sitt yrke. Vad det rör sig om är ju helt enkelt ett samarbete mellan två parter, som båda har intresse och respekt för varandra som individer.

Utbildningsutskottet föreslår – i strid mot propositionens förslag – att den nuvarande huvudregeln för behörighet till tjänst som skolledare bibehålles. Man kan inte förvåna sig nog över propositionens inställning på denna punkt. Där är man beredd att slopa krav på pedagogisk sakkunskap hos skolledningen. Det innebär en klar nedvärdering, herr talman, av såväl elever som lärare, eftersom man därmed visar likgiltighet för hela den pedagogiska och psykologiska sidan av skolans dagliga gärning.

Det är förståelse som behövs, och för den fordras den inlevelse som i regel endast egen erfarenhet kan ge. Därför är det med glädje man konstaterar att utskottet delar denna syn. Man kan ju för att klarlägga situationen jämföra med andra områden av livet. Vem vill bli opererad av en som saknar läkarutbildning? Vem skulle inte vara rädd att flyga, om föraren skulle sakna flygutbildning? Sakkunskap fordras mer och mer i vårt samhälle. Hur skulle man kunna undvara den i skolans ledning?

Skolledningen! Jag konstaterar, herr talman, med förfäran att utskottet finner att "synnerliga skäl" talar för anordnande av speciella kurser för kvinnliga aspiranter till skolledarbefattningen. Därmed gör man, anser jag, hela jämställdhetsfrågan en verklig björntjänst.

Häromdagen gästades riksdagshuset av en grupp franska affärskvinnor på studieresa i Sverige. Dagen innan hade de besökt SÖ och uttryckte nu en viss häpnad över den solida maskulina överlägsenhet – eller skall vi mildra det till aningslöshet – de där mött i fråga om jämlikhetskraven på denna punkt.

Herr talman! Det bör inte ordnas kurser av nu föreslagen art. Ordna i stället kurser i könsrollsfrågor för beslutande myndigheter med eventuell kvotering eller prioritering för folk från SÖ och varför inte också från utbildningsdepartementet! Då skulle vi ha en chans att rätta till nu rådande missförhållanden.

Herr talman! Jag ansluter mig på denna punkt till reservationen 17.

I en motion har jag och några medmotionärer påyrkat en markering av skolpsykologernas stora betydelse genom att understryka att sådana tjänster borde inrättas i alla skolor, detta med hänsyn till skolpsykologens viktiga roll redan på ett förebyggande stadium bland såväl elever som skolpersonal.

Jag önskar ivrigt, herr talman, att jag kunde dela utskottets underbara tillitsfullhet till kommunernas allvishet och skolstyrelsernas energiska entusiasm för människovården i skolan. Utskottet lämnar med varm hand ärendet till lokala beslut och hänvisar också till pågående utredningar. Jag hoppas att frågan om skolpsykologerna kommer att lösas på ett sådant sätt att ingen elev i vårt land skall bli beroende av i vilken kommun skolan ligger, utan kommer att tillförsäkras samma personliga omvårdnad var än skolgången sker. Samhällets resurser skall sättas in

för att förebygga – inte för att i efterhand reparera.

Skolan är till hela sin karaktär dynamisk, men den bör också vara, som Johannes Edfelt uttrycker det, "för mänsklig värdighet en hamn". Och Edfelt slutar sin skolkantat med orden "Vi samlas kring vad här består, rätt, sanning, frihet, heder." Det är detsamma anser jag, som det man i dagens debatt kallar en solidaritetens skola. Vi måste komma ihåg att omtanke, uppmuntran och omsorg inte utesluter fasthet, att solidaritet innebär krav på självdisciplin till förmån för medmänniskorna och att solidaritet innebär respekt för just de värden hela vårt samhälle bygger på: rätt, sanning, frihet och heder.

Vi är många inom skolvärlden, tror jag, som med glädje hälsar ett fortsatt konstruktivt arbete på att anpassa vår skola till tidens krav. Vi önskar minst av allt leva i någon *museal* institution. Vi vill få vara med och satsa vårt intresse, vår erfarenhet och vårt arbete på att förnya och förbättra vår skola, men vi vill att detta arbete skall ske utan slängar åt lärarkåren och utan förakt och överlägsenhet mot den skola som har varit och nu är.

Herr WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord med anledning av fru Åsbrinks synpunkter på rekryteringen till skolledarutbildningen.

Jag sade att utskottet allmänt sett ställer sig tveksamt till kurser som är öppna enbart för ett kön men att vi har accepterat tanken på en introduktionskurs i detta fall, eftersom den kunde motiveras med att det kan finnas många grunder för att försöka öka rekryteringen av kvinnor till skolledarbefattningarna.

I vad gäller lärarnas roll i skolan vill jag säga att jag i mitt replikskifte med fru Lantz – jag vet inte om fru Åsbrink hörde det – betygade att jag är övertygad om att de grupper som finns i skolan kan klara dessa frågor på ett riktigt sätt och på det sätt som avses i propositionen och i förslaget om skolans inre arbete. Jag tror alltså på de grupperna i skolan, och jag kommer också att understödja dem helt och fullt när det gäller för dem att söka sig fortbildning och fördjupningsutbildning för att kunna lösa de uppgifterna i framtiden.

Fru ÅSBRINK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för herr Wiklunds positiva syn och för att han anser att också skolpersonalen kan tänkas vara verkligen intresserad av skolans utveckling. Jag finner dock inte den synen byggd på annat än ytterst allmänna grunder i vad gällde den här gruppen kvinnliga aspiranter som ville utbilda sig till skolledare. Att det står att det är "särskilda grunder" visar ju bara den manliga aningslösheten som det är svårt att ge några hållbara logiska argument för. Men man bara konsoliderar den i och med att man gör det till ett undantagsfall att kvinnorna skall inbjudas till en viss kurs. Det är ungefär som frågan om att stifta lagar för jämlikhet osv. – det innebär helt enkelt att konservera den form

som är, eller som i alla fall borde vara, onaturlig. Vi bör i stället gå fram efter linjen att hos både män och kvinnor söka skapa medvetandet att det är lika naturligt att ha samma uppgifter för båda könen.

Herr WIKLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande det som fru Åsbrink senast sade råder det naturligtvis inga delade meningar oss emellan, men jag har ju förklarat varför vi hade accepterat den tvåveckors introduktionskurs som föreslagits. Det är väl i dag så, att det är en dålig rekrytering från kvinnosidan till skollärbefattningar. Jag upplever i arbetet inom länsskolnämnden att det är nästan bara undantagsvis som det kommer några kvinnliga skollärare, och därför kan väl en introduktionskurs även medverka till att det blir en jämnare rekrytering. Det är ingenting annat vi avsett när vi har slutit upp bakom det förslaget.

Fru ÅSBRINK (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Wiklund har möjlighet att påverka en länsskolnämnd föreslår jag att han lägger om kurs – vi har ju talat om segling och skepp och kurser av olika slag här – och inriktar sig på de manliga representanterna för de högre myndigheterna.

Jag vidhåller att en kurs som skulle lära skolmyndigheter att tänka om redan från början skulle vara nyttig.

Herr SIGNELL (s):

Herr talman! Utskottets betänkande nr 20 behandlar bl. a. två motioner, 272 och 2217, där jag står som första namn.

Som motionär anser jag naturligtvis att utskottets betänkande behandlar dessa båda motioner i knappaste laget. Jag kan inte heller känna tillfredsställelse över utskottets avslagsyrkande beträffande dem. Jag vill dock framhålla att jag har en viss förståelse för utskottets handlande eftersom det haft att behandla inte bara dessa båda motioner utan också omkring femtio andra motioner samt propositionen om skolans inre arbete i ett och samma betänkande.

Men även om jag har denna förståelse för utskottet kan jag inte underlåta att göra några kommentarer.

I motionen 272 har vi tagit upp frågan om önskemålet att få till stånd en utredning om ändring av skolstarten från nuvarande en till två gånger per år. Vi har sagt i vår motion att det inte behövs några vetenskapliga undersökningar för att konstatera att barn utvecklas olika. Det är ett känt faktum för alla som har eller haft med barns fostran att göra.

Under de första levnadsåren är varje månad en markering av stora förändringar i ett barns utveckling. Trots detta gör vi alla uppdelningar av barn efter födelseår. Vi tar ingen hänsyn till att barn som är födda i slutet av ett år inte haft samma tid att utvecklas på som barn födda i början av ett år. I många fall blir skillnaden över elva månader i levnadsålder mellan barn i samma årsgrupp. Denna grova uppdelning blir

mycket markant vid inskrivningen till förskolor. Trots denna åldersskillnad görs alla jämförelser mellan barns anpassningsförmåga, motorik m. m. efter födelseåret.

När barnen sedan börjar grundskolans lågstadium framträder denna stora åldersskillnad på ett ännu mer negativt sätt. För första gången i livet ställs nu barnen på prov när det gäller att lära sig skriva, läsa, räkna m. m. De barn som då är födda i början av året har av naturliga skäl – som tidigare berörts – större möjligheter att hävda sig gentemot de barn som är födda i slutet av året trots att deras livsutveckling i stort sett har varit likartad.

Det har framkommit klart att barn som är födda i slutet av ett år i större utsträckning än barn som är födda i början av året har behov av stödundervisning.

Vi tror att ett radikalt grepp för att komma till rätta med de olägenheter som här har framhållits när det gäller skillnaden i barns levnadsålder i förskola och grundskola är att frånga nuvarande system med årsklasser. I stället för att som nu göra intagningar endast en gång per år borde man gå över till ett system med inskrivningar två gånger per år.

Fördelarna är att man inte får så stora åldersskillnader mellan eleverna i en och samma klass. Vidare skulle de barn som vid skolmognadsproven av en eller annan orsak inte då anses skolmogna inte behöva uppskjuta sin skolgång mer än kanske ett halvår mot f. n. oftast ett helt år. Förhållandet blir detsamma när det gäller barn med tidigare utvecklad skolmognad.

Vi är även övertygade om att fördelarna med en inskrivning två gånger per år inte är begränsade till barnens första skolar utan kommer att fortsätta hela skoltiden ut. Den kanske allra största vinsten erhåller man vid skoltidens slut, eftersom inte en hel årskull kommer att söka sig ut på arbetsmarknaden på en och samma gång. Spridningen gör att arbetsmarknaden kommer att vara bättre rustad att ta emot de arbetsökande ungdomarna.

Mot denna bakgrund är jag något förvånad över att utskottet på endast fyra kortfattade rader avstyrker motionen "med erinran om de organisatoriska och ekonomiska konsekvenser som en *intagning varje termin* skulle få för skolväsendet i dess helhet".

Hur kan man komma fram till detta utan att frågan över huvud taget fått utredas? Jag har tillsammans med mina medmotionärer en helt annan uppfattning, och av den anledningen vill vi att en utredning skall få se över denna för barn så viktiga fråga.

I motionen 2217 har vi framfört önskemål om en försöksverksamhet för att samordna musikundervisningen i kommunal regi för barn och ungdomar. Nu framhåller utskottet att man anser att riksdagen inte behöver vidta några åtgärder, och man hänvisar till en nyligen publicerad vägledning för kommunernas planering av den frivilliga musikundervisningen. Vi är dock inte lika övertygade som utskottet om att det kommer att bli den effektiva samordning som vi har efterlyst i vår motion.

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

Vi kommer trots vår tveksamhet inte att yrka bifall till vår motion i dag, utan vi avvaktar och ser om någon förbättring kommer att ske. Om så ej blir fallet har vi för avsikt att återkomma med våra motionskrav.

Med detta anförande, i vilket herrar Jansson (s) och Östrand (s) instämde, var överläggningen slutad.

Mom. 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 15

Mom. 8-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 47
Avstår - 2

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 3 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258
Nej - 45
Avstår - 1

Mom 14

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 4 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 255
Nej - 48
Avstår - 2

Mom. 16-19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 20 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 286
Nej - 17

Mom. 21-23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 24 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 29 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	258
Nej	-	46
Avstår	-	1

Mom. 30

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 31 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	253
Nej	-	48
Avstår	-	5

Fredagen den
21 maj 1976

*Skolans inre arbete
m. m.*

Mom. 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 47
Avstår - 2

Mom. 33-38

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 39

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 39 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 40 och 41

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 42

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 42 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 11 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 184
Nej - 123

Mom. 43-57

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 58

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 58 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 12 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 14
Avstår - 1

Mom. 59 och 60

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Mom. 61

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 61. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. 62-68

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 69

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 69 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 15

Mom. 70 och 71

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 72

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 72 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 15 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 223
Nej - 82
Avstår - 1

Mom. 73

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 73 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 16 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 74 och 75

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 76

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 76 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 17 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 245
Nej - 59
Avstår - 3

Mom. 77 och 78

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 79

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 79 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 18 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 259
Nej - 47
Avstår - 1

Mom. 80

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 81

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

reservationen nr 19 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Den som vill att kammarkaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 81 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 19 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292

Nej - 15

Mom. 82

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 83

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 83 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 20 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289

Nej - 16

Avstår - 1

Mom. 84-89

Kammarkaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 90-93

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Skolans inre arbete
m. m.

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 90–93 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 293

Nej – 15

Mom. 94

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 22 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 94 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 22 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 259

Nej – 46

Avstår – 1

Mom. 95–116

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 117

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 23 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 117 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 23 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 221
Nej - 85
Avstår - 2

Mom. 118-121

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 122 och 123

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 24 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 122 och 123 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 24 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 153
Avstår - 2

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr förste vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr förste vice talmannens anmodan herr Jonsson i Alingsås (fp) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Mom. 124 och 125

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 126

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Forskningsrådsor- ganisationen inom utbildningsdeparte- mentet

servationen nr 25 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 126 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 25 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	287
Nej	–	15
Avstår	–	2

Mom. 127

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 Forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementet

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:32 med anledning av propositionen 1975/76:129 om forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

I propositionen 1975/76:129 (utbildningsdepartementet) hade regeringen – efter föredragning av statsrådet Zachrisson – föreslagit riksdagen

1. att godkänna de riktlinjer för forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets område som angetts i propositionen.

2. bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som erfordrades för att genomföra denna organisation.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositioner läggs på grundval av forskningsrådsutredningens betänkande (SOU 1975:26) Forskningsråd fram förslag rörande forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Nuvarande fem forskningsråd inom utbildningsdepartementets område föreslås ersättas av tre: ett humanistisk-samhällsvetenskapligt forskningsråd, som ersätter statens humanistiska forskningsråd och statens råd för samhällsforskning, ett medicinskt forskningsråd samt ett naturvetenskapligt forskningsråd, som ersätter statens naturvetenskapliga forskningsråd och statens råd för atomforskning. Forskningsråden skall ge stöd till och

initiera forskning inom sina resp. områden samt informera om sådan forskning.

Vid sidan av de tre nya forskningsråden skall inrättas en forskningsrådsnämnd med uppgift bl. a. att finansiera forskning med stort samhällligt intresse, att svara för allmän, övergripande information om forskning samt att vara ett samarbetsorgan för forskningsråden inom utbildningsdepartementets område, statens råd för skogs- och jordbruksforskning samt styrelsen för teknisk utveckling.

Av ledamöterna i forskningsråden skall majoriteten utses av elektorsförsamlingar valda av aktiva forskare vid universitet och högskolor. Ett mindre antal ledamöter, som skall företräda myndigheter eller andra organ inom olika samhällssektorer, utses av regeringen.

Merparten av ledamöterna i forskningsrådsnämnden skall utgöras av representanter för allmänintressen, däribland riksdagsledamöter, företrädare för löntagarorganisationerna samt kommuner och landsting. De tre nya forskningsråden inom utbildningsdepartementets område, statens råd för skogs- och jordbruksforskning samt styrelsen för teknisk utveckling skall vardera utse en ledamot i nämnden.

Den nya rådsorganisationen skall avse forskningsverksamhet fr. o. m. budgetåret 1977/78. Rådets arbete inför detta budgetår bör dock kunna inledas våren 1977. Ledamöterna i de nya forskningsråden och i forskningsrådsnämnden bör därför utses redan i början av år 1977. De nya organen skall därefter inrättas den 1 mars 1977."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:228 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att varje år som särskild punkt på sin arbetsordning uppta en allmän debatt om och beslut kring forskningspolitikens huvudlinjer,

2. hos regeringen begära en årlig redovisning av de samlade statliga forskningsanslagen,

3. hos regeringen begära lagstiftning, syftande till att principiellt förbjuda sammanblandning mellan offentlig forskartjänst och bedrivande av privat uppdragsforskning,

1975/76:366 av herr Nygren m. fl. (s),

1975/76:1402 av herr Bergqvist (s),

1975/76:1497 av herrar Sörenson (s) och Bergqvist (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag i syfte att bereda de stora löntagarorganisationerna inflytande i de statliga forskningsbeslutande organen samt att skärpa kontrollen av den privata uppdragsforskningen vid universitet, högskolor och övriga statliga institutioner.

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

dels de med anledning av propositionen 1975/76:129 väckta motionerna 1975/76:2456 av herr Nordstrandh m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala att forskningsrådsnämndens stödjande av samhällsrelevant forskning borde ske under avgörande hänsynstagande också till ifrågasvarande forsknings inomvetenskapliga betydelse,

2. hos regeringen begära att delegationen för s. k. folkrörelseforskning endast skulle ha funktion och ställning som granskningsgrupp åt forskningsrådsnämnden,

3. hos regeringen begära att minst två riksdagsledamöter skulle ingå i forskningsråden och utses direkt av riksdagen,

4. hos regeringen begära att de tekniska högskolorna fick utökad representation i elektorsförsamlingen för naturvetenskapliga forskningsrådet,

5. hos regeringen begära att antalet riksdagsledamöter i forskningsrådsnämnden skulle vara minst fyra, representerande olika partier, och att de skulle utses direkt av riksdagen,

6. hos regeringen begära att den nuvarande ordningen för sammansättningen av granskningsgrupperna borde gälla även i fortsättningen,

7. hos regeringen begära att mandattiden för ledamotskap i granskningsgrupp skulle vara högst tre år, att omedelbart omval ej borde förekomma och att mandattiderna borde löpa växelvis inom respektive grupper,

8. hos regeringen begära att naturvetenskapliga forskningsrådet temporärt ålades ansvaret för teknisk grundforskning,

9. hos regeringen begära att medel för finansieringen av internationella forskningsprojekt anvisades direkt av riksdagen och icke över en rådsbudget,

1975/76:2457 av herr Nyquist (fp), vari hemställts att riksdagen uttalade

1. att rådets merkostnader, föranledda av löneförhöjningar till följd av löneavtal, borde kunna täckas med medel från anslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. efter samma regler som gällde för programanslagen och driftkostnadsanslagen till universiteten,

2. att ett särskilt reservationsanslag, efter mönster av vad som tillämpades för styrelsen för teknisk utveckling, ställdes till forskningsrådsnämndens förfogande för finansiering av dyrbar utrustning,

3. att forskningsråden och forskningsrådsnämnden av de anvisade reservationsanslagen efter egen bedömning kunde avsätta de medel som ansågs behövliga för förvaltningsändamål,

4. att forskningsrådsnämndens anslag skulle byggas upp successivt under en treårsperiod så att nämnden under budgetåret 1979/80 kunde disponera 30 milj. kr.,

1975/76:2504 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. (c).

1975/76:2505 av herr Svensson i Malmö m. fl. (vpk), vari hemställdt att riksdagen med godkännande av propositionen 1975/76:129 i övrigt uttalade

1. att den nya forskningsrådsorganisationen borde ges en utformning som på ett bättre sätt tillgodosåg riksdagens behov av en allsidig information om forskningsresultaten.

2. att de forskarstuderande borde ges möjlighet att delta i valen av forskarrådsledamöter, och

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

1975/76:2506 av herr Träff m. fl. (m, c, fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande uttalande i fråga om forskningsrådsnämndens stödande av forskning skulle avslå motionen 1975/76:2456 yrkandet 1,

2. att riksdagen beträffande folkrörelseforskning med avslag på motionen 1975/76:2456 yrkandet 2 biföll vad som förordats i propositionen 1975/76:129,

3. att riksdagen beträffande teknisk grundforskning skulle avslå motionen 1975/76:2456 yrkandet 8,

4. att riksdagen beträffande forskningsrådsnämndens sammansättning med avslag på motionerna 1975/76:1497, 1975/76:2456 yrkandet 5, 1975/76:2504 och 1975/76:2506 godkände i propositionen 1975/76:129 förordade riktlinjer,

5. att riksdagen beträffande forskningsrådets sammansättning med avslag på motionen 1975/76:2456 yrkandet 3 godkände i propositionen 1975/76:129 förordade riktlinjer,

6. att riksdagen beträffande forskarstuderandes medverkan i val av elektorsförsamlingar skulle avslå motionen 1975/76:2505 yrkandet 2,

7. att riksdagen beträffande mandatfördelningen inom elektorsförsamlingarna skulle avslå motionen 1975/76:2456 yrkandet 4,

8. att riksdagen beträffande granskningsgruppernas sammansättning skulle avslå motionen 1975/76:2456 yrkandet 6,

9. att riksdagen beträffande mandattid för ledamotskap i granskningsgrupp m. m. skulle avslå motionen 1975/76:2456 yrkandet 7,

10. att riksdagen beträffande riksdagens information om forskning skulle avslå motionerna 1975/76:228 yrkandena 1 och 2 samt 1975/76:2505 yrkandet 1,

11. att riksdagen beträffande anslagsfrågor med anledning av propositionen 1975/76:129 och motionen 1975/76:2457 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

12. att riksdagen beträffande finansieringen av internationella forskningsprojekt skulle avslå motionen 1975/76:2456 yrkandet 9,

13. att riksdagen beträffande uppdragsforskning skulle avslå motionerna 1975/76:228 yrkandet 3 och 1975/76:1497,

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdepar-
tementet*

14. att riksdagen beträffande forskares bisysslor skulle avslå motionen 1975/76:1402.

15. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets område som angetts i propositionen 1975/76:129.

16. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de åtgärder som erfordrades för att genomföra denna organisation.

17. att riksdagen beträffande tjänster som docent och forskarassistent vid universitetet i Umeå skulle avslå motionen 1975/76:366.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande folkrörelseforskning av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1975/76:129 och med bifall till motionen 1975/76:2456 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande forskningsrådets sammansättning av herrar Larsson i Staffanstorps (c), Nordstrandh (m) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herrar Karlsson i Mariefred (c) och Nordin (c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:129 och motionen 1975/76:2456 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

3. beträffande forskarstuderandes medverkan i val av elektorsförsamlingar av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2505 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

4. beträffande mandatfördelningen inom elektorsförsamlingarna av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av yrkandet 4 i motionen 1975/76:2456.

5. beträffande granskningsgruppernas sammansättning av herrar Larsson i Staffanstorps (c), Nordstrandh (m) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herrar Karlsson i Mariefred (c) och Nordin (c) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2456 yrkandet 6 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande mandattid för ledamotskap i granskningsgrupp m. m. av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2456 yrkandet 7 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

7. beträffande riksdagens information om forskning av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1975/76:228 yrkandet 1 besluta att varje år som särskild punkt på sin arbetsordning ta upp en allmän debatt om och beslut kring forskningspolitikens huvudlinjer,

b. med bifall till motionen 1975/76:228 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1975/76:2505 yrkandet 1 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anförde om årlig redovisning av de samlade statliga forskningsanslagen.

8. beträffande uppdragsforskning av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:228 yrkandet 3 och med anledning av motionen 1975/76:1497 uttalade att regeringen borde förelägga riksdagen förslag till lag om förbud att förena statlig forskartjänst med privat uppdragsforskning.

Herr KARLSSON i Mariefred (c):

Herr talman! All forskning kan bedömas med hänsyn till både sin inomvetenskapliga betydelse och sin samhällsrelevans, säger departementschefen i propositionen om den nya forskningsrådsorganisationen. Han understryker också samhällets behov av inflytande på och insyn i de forskningsprioriterande organens arbete med hänsyn till förhoppningen att forskningen skall bidra till att lösa samhällsproblem. Utskottet har ingen annan mening, inte heller om forskarnas frihet att inom givna ekonomiska ramar fritt välja problem och metoder.

Mot bakgrund av detta är det viktigt att organisationen får en uppbyggnad som tar till vara både samhällets intressen och forskningens frihet. Det betyder att kontaktytorna mellan forskning och samhälle måste bli så breda som möjligt. Utskottet har gett uttryck för detta genom vad utskottet säger om sammansättningen av den nya forskningsrådsnämnden – och därigenom, som jag tycker, botat en påtaglig brist i propositionen. I anslutning till motioner, bl. a. från centerhåll, säger utskottet att det bör vara möjligt att tillgodose önskemål om representation också för näringslivet inom ramen för allmänrepresentationen. Jag understryker vikten av insyn och översyn också från riksdagens sida. Jag behöver knappast erinra om att detta behov kommit fram allt tydligare.

På två punkter har centerns representanter i utskottet funnit anledning att reservera sig. Det gäller sammansättningen av dels de enskilda forskningsråden, dels rådens granskningsgrupper. Där sammanfaller vår uppfattning med moderaternas.

Vi menar att allmänintresset – liksom riksdagens behov av information

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

och kontakt – måste leda till att i råden liksom i forskningsrådsnämnden ingår riksdagsledamöter – minst två i varje. Det har betydelse för forskningens förankring i riksdagen.

Utskottet säger att hela den nya forskningsorganisationen måste ses som en helhet. Detta är utgångspunkten också för oss reservanter. Därför är det inkonsekvent att allmänintresset i den form det representeras av parlamentariker är begränsat till forskningsrådsnämnden. Låt mig erinra om att forskningsrådsnämnden visserligen skall svara för allmän övergripande information och vara ett samarbetsorgan, men att den också har ett eget fält – att finansiera forskning av stort samhällsligt intresse. På det fältet bör det också finnas kontakter, och det finns där.

Men sådana kontakter finns inte i råden. Där finns ingen sådan representation som utskottet har kommit fram till när det gäller nämnden. Där begränsas kontakten högst avsevärt. Men samtidigt är det så att den samhällsrelevanta betydelsen också skall uppmärksammas inom de enskilda forskningsråden. Jag citerar propositionen s. 53: "Rådsorganisationens – – – som bedöms ha stor inomvetenskaplig betydelse och samhällsrelevans."

Det betyder att forskningsrådsnämnden inte är överordnad råden. Si-doordningen understryks på flera ställen. Jag kan fortsätta citatet ur propositionen med att erinra om följande: Vid sidan av de insatser som de enskilda råden gör skall nämnden initiera och stödja forskning.

Den andra reservationen gäller sammansättningen av granskningsgrupperna. Jag beklagar att den av oss anmälda anslutningen till reservationen 5 inte kommit med i den ursprungliga utgåvan av betänkandet. Jag hoppas att ändringstryck utdelats eller håller på att utdelas just nu.

I propositionen uttalas att det är värdefullt att synpunkter också från bedömare utanför kretsen av vetenskapsmän får komma fram redan i granskningsgrupperna. Utskottet erinrar om att dessa i dag så gott som uteslutande består av personer utsedda på grund av vetenskapliga meriter. Jag håller med om att rent inomvetenskapliga synpunkter måste kompletteras med synpunkter i fråga om den samhällsrelevansen. Det förekommer redan i dag. Jag erinrar om att utredningen, som propositionen är baserad på, säger att det finns blandade grupper och specialgrupper för prioritering utifrån samhällssynpunkter redan i dag. Det förekommer alltså i viss mån en sådan bedömning, men den bör enligt vår uppfattning främst vara knuten till råden och hör naturligt hemma där med den sammansättning vi föreslagit. Det är utgångspunkten för vårt uttalande om att granskningsgrupperna i huvudsak bör ha samma sammansättning som nu.

Det betyder inte alls att bedömare med förankring inom t. ex. folk-rörelser och intresseorganisationer inte skulle kunna ingå. Även där finns tillgång till vetenskap.

Såvitt jag kan förstå är det risk för misstolkning av statsrådets uttalande om att det icke-vetenskapliga inslaget i granskningsgrupperna blir så utbrett som möjligt.

Jag yrkar därför bifall till reservationerna 2 och 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! I propositionen föreslås nuvarande fem forskningsråd inom utbildningsdepartementets område bli ersatta av tre. Vid sidan av de tre nya forskningsråden skall inrättas en forskningsrådsnämnd med vissa speciella uppgifter. Av ledamöterna i forskningsråden skall majoriteten utses av elektorsförsamlingar, valda av aktiva forskare vid universitet och högskolor. Merparten av ledamöterna i forskningsrådsnämnden skall utgöras av representanter för allmänintressen, däribland riksdagsledamöter. Den nya riksorganisationen skall avse forskningsverksamhet fr. o. m. budgetåret 1977/78.

Utbildningsutskottet har i stort godtagit propositionen i dess helhet. Med undantag av förslaget om sammanslagning av statens humanistiska forskningsråd och statens råd för samhällsforskning, om vars framgångsrika genomförbarhet i dagsläget vi är tveksamma, har vi från moderat håll kunnat ansluta oss till huvuddragen i den nya rådsorganisationen. I fråga om åtskilliga större och mindre detaljspörsmål har vi haft synpunkter och också framlagt förslag, några resulterande i reservationer till utskottets betänkande. Den föreslagna forskningsrådsnämndens främsta uppgift bör enligt utbildningsministern vara att "vid sidan av de insatser som de enskilda råden gör initiera och stödja forskning främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt".

Då emellertid all forskning – det framhåller också utbildningsministern och uttrycker det på sitt sätt – kan bedömas med hänsyn till både sin inomvetenskapliga betydelse och sin samhällsrelevans, bör det i fråga om forskningsrådsnämndens uppgift att stödja från samhällets synpunkt angelägna forskningsprojekt understrykas, och det vill jag göra nu, att vid stimulerandet av samhällsrelevant forskning och vid bedömandet av sådana projekt avgörande hänsyn också skall tas till dessas inomvetenskapliga betydelse. Det synes oss vara så att den inomvetenskapliga betydelsen inte tillräckligt betonas. Det är alltså angeläget att tillse att forskningens inomvetenskapliga betydelse i alla lägen tillmätas tillräcklig vikt.

Under anslaget till samhällsforskning är f. n. uppförd en anslagspost till s. k. folkrörelseforskning, som utgörs av 500 000 kr. för budgetåret 1976/77. Posten disponeras av en särskild delegation som är helt självständig i sin medelsförvaltning. Medel för ändamålet bör enligt propositionen och utskottet fortsättningsvis – alltså fr. o. m. nu – anvisas under anslaget till forskningsrådsnämnden. Därmed blir det emellertid, som vi ser det, naturligt och följdriktigt att medlen, liksom anslaget till långtidsmotiverad forskning, också disponeras av forskningsrådsnämnden

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

och icke självständigt av delegationen för folkrörelseforskning. Delegationen bör alltså enligt vår mening närmast ha ställning och funktion endast som granskningsgrupp. Till frågan om granskningsgruppens funktion återkommer jag.

De nuvarande fem forskningsråden inom utbildningsdepartementets område föreslås ersättas av tre, nämligen ett humanistiskt-samhällsvetenskapligt, ett medicinskt och ett naturvetenskapligt. Medan ingen remissinstans motsätter sig en sammanslagning av statens naturvetenskapliga forskningsråd och statens råd för atomforskning till ett enda naturvetenskapligt forskningsråd, så är i fråga om sammanslagningen av de nuvarande statens humanistiska forskningsråd och statens råd för samhällsforskning till ett gemensamt humanistiskt-samhällsvetenskapligt forskningsråd åtskilliga remissinstanser avvisande eller tveksamma. Statens råd för samhällsforskning och samtliga samhällsvetenskapliga fakulteter uttalar sig mot en sammanslagning av det humanistiska forskningsrådet och statens råd för samhällsforskning. Statens humanistiska forskningsråd ansluter sig till förslaget endast om detta inte "väcker häftigt motstånd på den samhällsvetenskapliga sidan". Och det är just precis vad det gör. Det humanistiska forskningsrådet anser sig i stillsamma ordalag "under årens lopp ha visat att det kan fungera bra som enbart ett humanistiskt forskningsråd". Vi delar – och det har vi gett uttryck åt i vår motion, även om vi på den punkten inte har något yrkande – den tveksamhet som kommit till uttryck inför förslaget om sammanslagning av det humanistiska forskningsrådet och det samhällsvetenskapliga. Men vi vill alltså inte direkt motsätta oss att en sammanslagning kommer till stånd. Vi kan dock inte låta bli att uttala att en förutsättning då för oss är att den humanistiska forskningen, om vars främjande riksdagen tidigare vid flera tillfällen har uttalat sig klart och tydligt, inte kommer att bli eftersatt på grund av sammanslagningen. Risk härför kan föreligga.

Vad beträffar rådsorganens sammansättning biträder vi förslaget att majoriteten av ledamöterna i ett forskningsråd skall utgöras av företrädare för vetenskapen, alltså rena vetenskapsmän. Flera remissinstanser – ganska tunga sådana – har förordat att bland de icke-vetenskapliga ledamöterna bör ingå också riksdagsledamöter. Vi har många gånger tidigare i både utbildningsutskottet och riksdagen diskuterat betydelsen av att riksdagens möjligheter till information om, insyn i och möjligheter att inverka på forskningens inriktning och forskningsplaneringen i väsentlig grad ökas. En väg att gå fram på kan vara att riksdagsledamöter får ingå i forskningsråden, förslagsvis minst två i vardera. I forskningsrådsnämnden skall, som herr Karlsson i Mariefred nyss har utlagt, ingå riksdagsmän. Frågan om att sammankoppla företrädare för riksdagen med forskningen är mycket besvärlig, och man vill gärna försöka så många vägar som möjligt. Här är sålunda en väg.

Val av företrädare för vetenskapen i de nya forskningsråden föreslås ske genom ett system av elektorsförsamlingar. Det bör enligt proposi-

tionen och utskottet ankomma på regeringen att fastställa sammansättningen av dessa. Man utgår från att den principiella uppläggningsen inte bör innefatta några större avvikelser från vad forskningsrådsutredningen föreslagit. Enligt flera remissinstanser är emellertid i forskningsrådsutredningens förslag ämnesområdet teknik underrepresenterat i elektorsförsamlingen för det naturvetenskapliga rådet. Enligt atomforskningsrådet vore sammanlagt tio elektorer i stället för föreslagna fem rimligare med tanke på den ämnesmässiga spännvidden vid de tekniska fakulteterna. För Göteborgs del – det är ju inte så underligt att jag tar det som exempel – borde, som konsistoriet vid Chalmers tekniska högskola säger, representationen snarare vara tre plus tre än den föreslagna fem plus en. Man kan väl misstänka att liknande förhållanden gäller för andra tekniska högskolor. Därför förordar vi för vår del en sammansättning av elektorsförsamlingarna enligt de synpunkter jag nu refererat.

Forskningsrådets och forskningsrådsnämndens beslut om beviljande av anslag skall, som tidigare inom rådsorganisationen, förbereda sig genom att granskningsgrupper, som de kallas, bedömer forskningsprojekten. De nuvarande granskningsgrupperna består så gott som uteslutande – det finns dock andra inslag – av personer utsedda på grundval av vetenskapliga meriter. I likhet med forskningsrådsutredningen anser propositionen och utskottet att det i granskningsgrupperna bör ingå representanter för folkrörelser, intresseorganisationer, arbetsmarknadens parter och sektoriella organ. Vi för vår del anser emellertid – då bedömare av kretsen utanför vetenskapsmännen, däribland alltså enligt vårt förslag riksdagsmän, i viss mån kommer att ingå i såväl forskningsrådsnämnden som forskningsråden – att den nuvarande ordningen för sammansättning av granskningsgrupperna bör gälla även i fortsättningen. Vi anser att man bör ha klart för sig att granskningsgruppernas uppgift är att göra rent vetenskapliga bedömningar. Därav alltså den sammansättning som vi rekommenderar.

Granskningsgrupperna avses få ett mycket stort inflytande på handläggning och beslut i anslagsfrågor. I många remissyttranden framförs farhågor för att granskningsorganisationen kan bli alltför mäktig och i realiteten överta forskningsrådets och forskningsrådsnämndens styrande roll. Det är kanske litet överdrivet att uttrycka det så, men en risk föreligger alltid – det har man sett på andra områden av liknande karaktär. Frågan om hur ledamöterna i dessa grupper skall utses och hur lång deras mandattid skall vara är därför av mycket stor betydelse. Det är i princip angeläget att tillförsäkra ett brett antal forskningsdiscipliner inflytande när det gäller sammansättningen av granskningsgrupperna. Rörligheten eller omsättningen i grupperna är därför mycket viktig, bl. a. därför att udda forskningsdiscipliner – sådana finns en hel del vid våra universitet och högskolor – kan löpa risken att, om man inte har stor rörlighet, bli blockerade under en längre tidsperiod, genom att de inte kommer att företrädas av någon i deras forskningsproblematik insatt.

Mandattiden för ledamötskap i granskningsgrupperna bör därför vara

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

relativt starkt begränsad. Vi har motionsledes skisserat några begränsningsprinciper, men de tål väl att diskutera. Vad vi nu uttrycker i reservationen är närmast direktiv för hur man skall åstadkomma en sådan begränsning.

Till sist: Varken forskningsrådsutredningen eller propositionen diskuterar nu frågan om den svenska finansieringen av internationella forskningsorganisationer och forskningsprojekt. Anledningen till det är kanske att forskningsrådsutredningen, som fortsätter att arbeta och dessutom har förstärkts, skall ta upp det här problemet. Men vi skulle redan på det här stadiet vilja säga ungefär följande: Sådana här internationella projekt grundar sig ofta på internationella konventioner, som för Sveriges del beslutas av regering och riksdag. Kostnadsutvecklingen skiljer sig inte sällan från de ursprungliga kalkylerna, och Sveriges möjligheter att påverka kostnadsutvecklingen synes vara praktiskt taget obefintliga. Det har vi upplevt i utbildningsutskottet flera gånger. Råden kan komma att binda alltför mycket pengar i internationella projekt till förfång för den svenska forskningen. Vi hoppas därför att man i den fortsatta utredningen skall komma fram till att medel för internationella åtaganden av detta slag bör anvisas direkt av riksdagen och avföras från rådsbudgeterna. Vi tror att det är en riktig väg att gå.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5 och 6.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vpk har i tre reservationer framlagt olika förslag rörande forskningspolitiken. Det första förslaget rör riksdagens – de politiskt förtroendevaldas – allmänna makt över forskningen och forskningspolitiken i stort. Vad vi begär är kort sagt att riksdagen skall, varje år, kunna ta ställning till den huvudsakliga inriktningen, de stora och grundläggande prioriteringarna, värdesättningen av olika slags forskning. Man skall kunna distribuera medel till forskning som bedöms som socialt angelägen. Man skall kunna göra en bedömning av medelsströmningarnas prioritetsgrad. Det sker f. n. inte enligt den svenska ordningen. Följden är också att det saknas varje form av offentlig forskningspolitik i Sverige. Den forskningspolitik som blir det faktiska resultatet är följdens dels av mäktiga privatintressens manövrer och försök att uppköpa och styra forskningen, dels av ett ofta mycket osystematiskt och ur samlad synpunkt föga genomdiskuterat statligt handlande.

Inte vid något tillfälle får riksdagen möjlighet att ta ställning till hela det forskningspolitiska perspektivet. Vi menar att riksdagen som den högsta politiska instansen i landet absolut skall ha denna möjlighet, lika väl som i viktiga sociala prioriteringsfrågor och i andra väsentliga politiska sammanhang. Det kan riksdagen naturligtvis bara få, om den varje år får sig förelagd en särskild forskningsbudget med en total översikt över hela den statliga forskningspolitiken och de statliga forskningsanslagen och dessutom kompletterande information om vad som pågår på den

icke offentliga sidan av forskningsområdet.

Jag har blivit något konfunderad vid genomläsningen av utbildningsutskottets betänkande. När jag läser betänkanden från det utskottet blir jag ofta konfunderad. Det beror i många stycken ingalunda på att man där har en annan uppfattning än vi – politiska åsiktsfrågor kan man alltid diskutera – utan på att utskottet ofta inte ens förstått vad frågeställningen gäller och dessutom ibland, vilket jag senare skall återkomma till, anför från rent logisk synpunkt usla argument.

När det gäller riksdagens makt över forskningspolitiken svarar utskottet typiskt nog goddag yxskaft. Utskottet talar i största allmänhet om behovet av information om forskning och hänvisar till att forskningsrådsutredningen skall syssla med det spörsmålet. Men det var inte den frågan vi tog upp. Vi ställde frågan om ett beslutsunderlag för riksdagen för att ge den möjlighet att ta ställning till forskningspolitiken i stort, och det är något helt annat än informationsproblem för medborgarna i största allmänhet. Utskottet ger inte besked i den viktiga maktfrågan om vem som skall ha det övergripande ansvaret för forskningspolitiken, fatta de övergripande besluten och dra upp de stora riktlinjerna.

Vi menar att det med hänsyn till byråkratins ständigt ökade makt och till teknokratiseringen i samhället är av väsentlig betydelse, att prioritering inom och stora riktlinjer för forskningspolitiken kan handhas i görligaste utsträckning på så bra informationsunderlag som möjligt av den högsta konstitutionella politiska instansen i landet. Vi tycker att det är en självklarhet. Forskningspolitiken skall inte spaltas upp så att den blir det mer eller mindre slumpartade utfallet av en mängd separata organs agerande och av mäktiga privatintressens handlande. Det är självklart för oss att riksdagen skall vara den ledande instansen på detta område. Så skall det vara i ett demokratiskt samhälle.

Vårt andra förslag är av mera begränsad natur. Det gäller rösträtten vid val till de elektorfsörsamlingar, som i sin tur skall utse forskningsråden. Utskottet har där som i så många andra frågor ingen egen mening utan faller tillbaka på en mening som hyses av en teknokratisk instans. Utskottet anför i stort sett bara att det finner dennas skäl övertygande, utan några som helst sakmotiveringar.

Vi menar däremot att forskningens inriktning och forskningsarbetet över huvud taget blir lidande på att man har en så stark centrerung av beslut och inflytande till professorsmakten. Det är en liten grupp av professorer som är auktoriteter när det gäller forskning och som i väldigt hög grad har yngre forskare under sitt maktpolitiska inflytande, inte sällan på ett sätt som allvarligt hämmar deras självständighet och därmed vetenskapens och forskningens förnyelse.

Vi menar att man bör främja forskningens förnyelse genom att ge de yngre forskarna och alla arbetande forskare större inflytande. Om jag skall vara litet elak kan jag säga, att det inte alltid är professorerna som är de mest aktiva forskarna här i landet. De har ofta gjort sitt och fortsätter med en betydligt mindre aktivitet än de yngre forskarna, som får slåss

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

för sina resultat.

Vi menar att alla arbetande forskare skall vara med på så många plan som möjligt och att det därför logiskt sett också är självklart att de skall få rösta vid utseendet av församlingar som sedan i sin tur skall välja ledamöter i forskningsråden. F. n. är denna rösträtt begränsad till forskare som har vissa typer av tjänster, och det är då professorerna obetaget att själva kontrollera den kategori som skall kunna utöva rösträtt.

Nu har utskottet ett antal argument – säregna sådana – för att avvisa denna, som vi menar, betydelsefulla demokratisering av rösträtten.

Det sägs först och främst att det är besvärligt att kontrollera närvaron av forskare och att man inte vet vem av de vid institutionen inskrivna forskarna som skall betraktas som arbetande forskare. Det där har jag svårt att förstå. I praktiken är det ju så att antingen har man en tjänst som forskare vid institutionen eller också har man en lärartjänst och bedriver forskning vid sidan av denna tjänst – och då måste man ju ha anknytning nog till institutionen för att kunna ha rösträtt – eller också har man ett stipendium, och då är man knuten till institutionen.

Sedan finns det en restkategori som inte tillhör vare sig den första eller den andra eller den tredje gruppen, men professorerna måste väl ändå själva ha någorlunda reda på vem som bedriver forskningsarbete. Man behöver inte utesluta människor från rösträtt därför att de händelsvis inte dagligen är verksamma vid institutionen. De kan stå ute i arbetslivet och sedan på ledig tid bedriva forskning. Skulle dessa forskare med sin arbetslivsbakgrund vara någon sorts sämre människor, som inte skulle ha rösträtt? Det argument som utskottet använder är som de obotfärdigas förhinder; det har ingen som helst praktisk relevans. Det visar väl bara att utskottet i stort sett inte vet hur det fungerar vid institutionen.

Sedan säger utskottet någonting ännu egendomligare, nämligen att om man utvidgade rösträtten skulle man riskera att få med människor vilkas vetenskapliga kompetens kunde vara tvivelaktig – det är väl ungefär så tanken är. Det resonemanget är mycket märkligt. Den som har ett forskarstipendium skulle då enligt utskottet inte ha vetenskaplig kompetens, men om han bara råkar vara forskare skulle han plötsligt ha sådan kompetens! Det stämmer inte alls. I mitt eget fall har det gällt – och ofta är det så – att jag under en del av min forskartid innehade en tjänst, som i det fallet skulle ha gett mig rösträtt, men under en annan tid innehade jag ett stipendium, som inte skulle ha gett mig rösträtt. Min kompetens skulle alltså ha ändrats från den ena dagen till den andra, beroende på vilken typ av ekonomisk förmån som jag åtnjöt. Det där stämmer givetvis inte alls med verkligheten.

Vidare är argumentet om den bristande vetenskapliga kompetensen hos vissa av de arbetande forskarna, som utskottet åberopar, inte bara en obevisad beskyllning mot denna kategori. Resonemanget hänger inte heller på något sätt ihop logiskt med förhållandena i övrigt på det här området. Det kan ju vara så att man vid en viss institution har många forskare i förhållande till de tjänster vid institutionen som kan ge rösträtt

och att alltså en stor kategori arbetande forskare enligt bestämmelserna kommer att sakna rösträtt. Vid en annan institution kan det finnas relativt få forskare, som lättare kan få en tjänst vid institutionen. Om jag är vid ena institutionen och inte får någon av de rösträttsgivande tjänsterna där skall jag betraktas som vetenskapligt inkompetent, men är jag vid en institution där det är bättre plats för tjänster, så att jag har lättare att få en tjänst, blir jag plötsligt kompetent att utöva min rösträtt. Detta är ju fullständigt orimligt. Det kan ju medföra att människor med samma vetenskapliga kompetens i det ena fallet har rösträtt och i det andra fallet saknar rösträtt. Detta hänger som sagt inte alls ihop.

Vi menar på vpk:s sida – som vi alltid har hävdat – att demokratiseringen skall hjälpa oss på alla nivåer och så långt det över huvud taget praktiskt går att förverkliga den i alla sammanhang i samhällslivet, också inom universitetssektorn. För att åstadkomma förnyelse och demokratisering och för att stimulera djärvheten i forskningen bör man ge de yngre forskarna och alla arbetande forskare samma inflytande.

Vårt tredje förslag gäller åtgärder för kontroll av privat uppdragsforskning som bedrivs av folk som har tjänster inom universitetssektorn.

Jag har tidigare i många sammanhang påtalat de oerhörda risker som har uppstått under de senaste åren på grund av att mäktiga privatintressen – det har då huvudsakligen varit fråga om stora privata finansintressen och stora koncerner – kunnat köpa upp forskning och styra forskning genom sina pengar. De har kunnat utnyttja forskare i offentlig tjänst för sina uppdrag och sina syften. Det finns exempel på att hela universitetsinstitutioner har köpts upp, och det finns exempel på att människor som stått i privata bolags tjänst har fått sitta och arbeta på universitetsinstitutioner och utnyttja deras material. Det är naturligtvis någonting som om det fortsätter att utbreda sig helt kommer att hota varje möjlighet att få någon som helst rimlig styrning av forskningspolitiken. Det kommer att göra forskningen till ett bihang till mäktiga finansintressen. Speciellt läkemedelsindustrin har här agerat med en hänsynslöshet och konsekvens som är helt förbluffande. Vi har också den stora Metallformskandalen, som visar hur långt rättsligt tvivelaktig praxis har trängt in även i högskolor som brukar berömma sig av ett förnämligt rykte.

Vi menar för den skull inte att uppdragsforskning för privata uppdragsgivare är någonting alltigenom förkastligt och att den inte skulle vara försvarlig i och för sig. Det finns många former av uppdragsforskning som är helt all right. Det är inte det saken gäller egentligen. Det gäller den sammanblandning mellan privat och offentligt som inte får förekomma i någon annan del av förvaltningen, men som i en förskräckande och för rättssamhället föga gynnsam grad tillåts inom just universitetssektorn, där man tydligen inte håller vare sig på jävsregler eller på andra kriterier som brukar gälla för förvaltningsmänniskor.

Det är alltså inte fråga om ett förbud mot privat uppdragsforskning i största allmänhet utan fråga om huruvida man får förena en offentlig

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

tjänst med en massiv uppbinding till någon form av privatintresse. Vad som är viktigt för de politiska instanserna i samhället är för det första att veta något om vilken sorts uppdragsforskning som släppts fram och som forskarna får tillstånd att syssla med om de innehar en offentlig tjänst och för det andra att kunna kontrollera vad man kan kalla den rättsliga renheten, den rättsliga opartiskheten hos de forskare som har statliga tjänster.

Vi har vid konstitutionsutskottets granskning av statsrådets ämbetsutövning och vid granskningen av JO-berättelsen tagit upp att det kan uppstå sådana situationer att en människa utövat offentligt ämbete med de beslutsfunktioner som är förenade med detta samtidigt som vederbörande i massiv grad är uppbunden och har stora inkomster av forskning för en privat instans med mycket specifika intressen.

Vi anser att sådant inte skall förekomma inom förvaltningen. Det skall göras klar boskillnad mellan vad som är uppdragsforskning och vad som är offentlig tjänst. I princip bör det ena skiljas från det andra. Den som har en offentlig tjänst bör i princip inte syssla med uppdragsforskning. Vill man då syssla med uppdragsforskning skall man antingen ha särskilt tillstånd att förena tjänsten med detta eller också temporärt avgå från tjänsten och ägna sig åt det privata uppdraget så att boskillnaden upprätthålls och rättsförhållandena garanteras.

Herr talman! Med denna argumentering yrkar jag bifall till vpk-reservationerna 3, 7 och 8.

Herr SUNDGREN (s):

Herr talman! Regeringens förslag till ny forskningsrådsorganisation grundar sig på forskningsrådsutredningens betänkande. Det var en enig utredning som stod bakom förslaget, och flertalet remissinstanser har i stort anslutit sig till utredningens förslag. Även om det finns åtta reservationer till utbildningsutskottets betänkande 1975/76:32 så har enigheten varit stor även i utskottet. Endast två reservationer har mer än ett parti ställt sig bakom, nämligen reservationerna 2 och 5 som tar upp forskningsrådets och granskningsrådets sammansättning och bakom vilka centerpartiet och moderaterna står.

Men om de stora organisatoriska förändringarna råder det enighet. De nuvarande fem forskningsråden inom utbildningsdepartementets område skall ersättas av tre. Det blir ett humanistiskt-samhällsvetenskapligt forskningsråd. Beträffande detta anmälde herr Nordstrandh vissa betänkligheter i sitt anförande, men han har inte motsatt sig förslaget och inte skrivit någon reservation. Vidare blir det ett medicinskt forskningsråd samt en sammanslagning av atomforskningsrådet och naturvetenskapliga forskningsrådet till ett naturvetenskapligt forskningsråd.

Enighet råder också om det som väl är det mest intressanta i förslaget, nämligen inrättandet av en forskningsrådsnämnd. Forskningsrådsnämnden blir ett organ vid sidan av de tre forskningsråden med uppgift bl. a. att ta initiativ till och finansiera forskning av stort samhällseligt intresse.

att underlätta mång- och tvärvetenskaplig forskning, att svara för allmän övergripande information om forskning, att vara ett samarbetsorgan för forskningen samt att bli något av ett policyorgan och en koordinator i forskningsfrågor med särskilt ansvar för den långsiktiga forskningen.

En viktig fråga har varit i vilka former företrädare för allmänintresset skulle medverka vid rådens avvägningar. Eftersom forskningsråden har ett speciellt ansvar för grundforskningen, dvs. det fria sökandet efter ny kunskap, så är frågan om hur företrädare för allmänna intressen skall medverka i rådsorganisationens arbete en fråga om relationerna mellan vetenskap och politik, och den rör mångtydiga och värdeladdade begrepp som forskningens frihet, politisk styrning av det fria kunskapssökandet, forskningens samhällskritiska roll osv.

Det har därför varit angeläget att bygga upp en organisation med hänsyn tagen till dessa viktiga forskningspolitiska utgångspunkter – en organisation som främjar forskning av betydelse för såväl samhällets som vetenskapens utveckling.

Därför har forskningsrådsutredningen, vilken jag tillhört, haft omfattande kontakter med både forskare och icke forskare, bl. a. riksdagsledamöter i riksbanksfondens styrelse och nuvarande rådsorgan, för att få en bild av hur de upplever sin situation och hur samverkan fungerar. Utredningen har också studerat forskningsrådsorganisationen i andra länder samt i ett antal organisationsspel prövat olika organisationsmodeller, där man tagit upp tänkta samordningsproblem som berört såväl starkt kontroversiell forskning som mångvetenskapliga forskningsprojekt av stort samhälleligt intresse.

Efter allt detta har en organisationsmodell växt fram med tre självständiga forskningsråd med speciellt ansvar för den inomvetenskapliga utvecklingen, och vid sidan av dessa en forskningsrådsnämnd med egna medel och med samhällsintresset i klar majoritet. Därmed har det skapats en organisation som slår vakt om forskningens traditionella frihet att inom givna ekonomiska ramar fritt få välja problem och metod, samtidigt som samhället har möjlighet att utöva inflytande på prioriteringarna i stort och genom forskningsrådsnämnden får ökade möjligheter att satsa på ur samhällets synpunkt angelägen forskning. Utredningen har kallat denna modell för Självständighet under samverkan. – En principmodell som flera remissorgan framhållit som en fin avvägning, vilken bör kunna leda fram till ett stimulerande och fruktbarande växelspel mellan forskning och samhälle.

Det är mot denna bakgrund som vi skulle finna det vara olyckligt att, som centern och moderaterna föreslagit i sin reservation nr 2, två riksdagsledamöter skulle ingå i vart och ett av de tre forskningsråden. Efter omfattande kontakter och prov med olika organisationsmodeller stod det ganska klart att om samhällsintresset skall få ett ordentligt genomslag i ett forskningsråd, så bör det komma till ett klart markerat uttryck, och inte med en eller två ledamöter instuckna här och där. Därför växt förslaget om forskningsrådsnämnden fram med allmänintresset i

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

klar majoritet, men utan direkta partipolitiska bindningar till de tre forskningsråden, som har att självständigt svara för forskningens inomvetenskapliga kvalitet och innehåll. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 2, som skulle bryta sönder denna principmodell.

I reservation nr 5 har moderaterna – och nu instämmer även centerpartiet – anmält att de motsätter sig en utökning av allmänintresset i de s. k. granskningsgrupperna. Det är tvärt emot de önskemål som förmedlats till utredningen av de icke-forskare som nu är verksamma i olika forskningsorgan. De har uttryckt önskemål om att få vara med i beredningen av ärenden på ett tidigt stadium, speciellt inom områden som de har kunskap och erfarenhet av. Och nog borde det kunna vara av värde för en löntagarorganisation att delta i en granskningsgrupp som har med arbetshygienisk forskning att göra och kanske för en nykterhetsorganisation eller ett studieförbund att delta i en granskningsgrupp för socialpsykologisk resp. experimentell pedagogik osv.

Liksom forskningsrådsutredningen och regeringen anser utskottsmajoriteten det vara värdefullt om representanter för folkrörelser, intresseorganisationer, arbetsmarknadens parter m. fl. får ökade möjligheter att delta i granskningsgruppernas arbete, varför jag yrkar avslag på reservationen 5.

I reservationen 1 vill moderaterna att delegationen för folkrörelseforskning icke själv skall få disponera egna medel för folkrörelseforskning och går därmed på ytterligare en punkt emot folkrörelsernas egna önskemål. Folkrörelsedelegationen anser det nämligen befogat att ett särskilt anslag behålls under ett antal år, eftersom innevarande budgetår är det första budgetår som en särskild anslagspost ställts till delegationens förfogande. Men efter några år bör en utvärdering av verksamheten och av den här formen för dispositionen av anslaget ske.

Jag avstyrker därför också bifall till moderaternas reservation nr 1.

Moderaterna har ytterligare två reservationer, nämligen reservationerna 4 och 6. Båda rör detaljer som det icke kan vara riksdagens uppgift att besluta om. Inom hela samhällslivet pågår en demokratisering, och även här föreslås att företrädare för vetenskapen själva skall få utse sina ledamöter i forskningsråden. Detta skall ske genom att man på högskolorna väljer elektorsförsamlingar som i sin tur väljer ledamöter i forskningsråden. Hur dessa elektorsförsamlingar i detalj bör vara sammansatta måste vara en sak för regeringen och forskarsamhället att ta ställning till. Detta liksom mandattider för ledamöter i granskningsgrupperna måste också vara en sak som forskarsamhället självt har att besluta om.

Jag yrkar avslag på reservationerna 4 och 6.

De övriga tre reservationerna – 3, 7 och 8 – är samtliga vpk-reservationer. Nu beskylldes Jörn Svensson utskottet för att vara oklart, men jag fann att Jörn Svensson var synnerligen oklar, för han talade egentligen om någonting annat än vad som står i reservationerna. Han talade om att vi avvisade inflytande från icke arbetande yngre forskare. Så är ju icke fallet, för enligt förslaget får de yngre forskarna rösträtt och ett

helt annat inflytande över valen till elektorsförsamlingarna och därmed också över valen av ledamöter till forskningsråden än vad de nu har.

Vad man ställer sig tveksam till i utskottets betänkande är detta med att forskarstuderande blir röstberättigade. Det hänger samman med syftet med valet och de rent praktiska förhållandena, att gruppen röstberättigade måste kunna definieras så entydigt som möjligt. Det är svårt att säkert fastställa vilka forskarstuderande som är närvarande och bedriver aktiva studier.

I utredningen var vi väl också tveksamma till om lektorerna skulle få rösträtt i dessa sammanhang. Här har regeringen gått litet längre än utredningen och anser att även lektorerna, som i den nya högskoleorganisationen skall ha en fastare anknytning till forskningen, skall få rösträtt. Att vi i utredningen var tveksamma berodde på att vi ansåg att det skulle bli stora administrativa och praktiska problem. Innan man tar ställning till om detta kan utvidgas till att även forskarsidan kommer med bör man nog pröva denna valorganisation. Den bör inte ställas på alltför svåra prov dessförinnan.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationen 3, som tar upp frågan om de forskarstuderandes rösträtt.

Reservationerna 7 och 8 har kanske inte någon direkt anknytning till den nya forskningsrådsorganisationen. Reservationerna utgår huvudsakligen från de motioner som väckts under den allmänna motionstiden. Vad beträffar riksdagens information om forskning och möjligheterna till överblick, bättre prioritering och sådana saker, som tas upp i reservationen 7, så utreds de frågorna f. n. av forskningsrådsutredningen i utredningens andra etapp, efter de tilläggsdirektiv som utredningen fått och som grundar sig på ett riksdagsbeslut i december 1974.

Vad sedan gäller uppdragsforskning fann jag också där att herr Svensson i Malmö var litet oklar. Han sade att av princip skall man inte godta uppdragsforskning. I reservationen kräver man helt enkelt ett förbud mot sådan forskning när det gäller statligt anställda. Universitetskanslersämbetet har sett över reglerna för uppdragsforskning och avlämnat en rapport, 1975:8. Riksdagen har tidigare beslutat att inte föregripa regeringens behandling av UKÄ:s förslag, eftersom beredningen av detta ärende ännu inte är avslutad. Därför finns det ingen anledning att i dag fatta något som helst beslut om uppdragsforskningen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett säregit intryck man fick av det anförande som utskottets talesman här höll. Det var fullt av teknokratiska detaljer, och följdriktigt andades det också teknokratens stora skräck för att alltför många människor skall få inflytande och rösträtt i forskningssammanhang. Det kunde medföra att en yngre, kritisk forskare, som inte föll professorerna på läppen, kom med – och det skulle vara förskräckligt!

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Det måste vi alla värja oss för, vi samhällsbevarare.

Vad jag tycker är särskilt allvarligt med herr Sundgrens resonemang är den totala frånvaron av politisk problematik och blick för det makt-politiska perspektiv som ligger bakom forskningspolitiken i stort. För det är ju frågor om det som vi här måste ställa. Är det teknokraterna och specialisterna som skall styra forskningen? Vad vill vi med forskningen? Vem skall styra den? Skall riksdagen styra och besluta? Skall riksdagen göra de stora prioriteringarna och ha underlag för det? Eller skall vi ha en offentlig forskningsdebatt som kritiskt prövar vad det som herr Sundgren av någon egendomlig anledning kallar för forskarsamhället – detta elfenbenstorn – skall forska i? Skall man där sitta och så att säga ha ensamrätt på diskussionen om vad som är angelägen forskning och angelägen vetenskaplig problematik? Skall hela forskningen vara en intern historia?

Herr Sundgren talade om något så absurt som det fria sökandet efter ny kunskap. Vi vet väl alla att i ett samhälle byggt på klasser och konkurrerande fackgrupper finns det inget fritt sökande efter ny kunskap. Sökandet efter kunskap är i högsta grad styrt, och det som skall avgöras är bara vem som skall styra det. Och då föreställer man sig ju att herr Sundgren som socialdemokrat väl kunde vara litet intresserad av om det skall vara de breda folkliga intressena, de viktiga sociala behoven, arbetarrörelsens, fackföreningsrörelsens och alla folkliga organisationers intressen som skall vara med, eller om det skall vara en intern professorshistoria – eller om man skall släppa lös de stora finansintressena att med sina överlägsna resurser köpa upp forskning och knyta forskare till sig genom privata uppdrag.

Det är just denna totala frånvaro av politisk ideologi som är så skrämmande i utskottsmajoritetens sätt att se på denna fråga. Det visar att man fortfarande inte har förstått kärnpunkten. Man tror att samhället är neutralt, forskningen neutral och opolitiserad och svävar runt i rymden ovanför allas våra huvuden. Men detta är inte fallet. Den är en del av den maktkamp som pågår i samhället, och en politisk instans har skyldighet att sätta den i centrum för denna maktkamp och se saker och ting som de är i stället för att skapa sig teknokratiska illusioner.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Den nya forskningsrådsorganisationen måste ses som en helhet, där forskningsrådsnämnden och de tre forskningsråden skall vara sidoordnade organ med såväl lika ansvar för forskningens främjande och traditionella frihet som – och det är viktigt – samma öppenhet mot och anknytning till samhället och dess företrädare. Av det följer riksdagsrepresentation också i de tre forskningsråden. Att man sedan i forskningsrådsnämnden har en majoritet av samhällsintressen, däribland riksdagsmän, sammanhänger med att forskningsrådsnämnden, utöver att vara ett sidoordnat organ till de tre forskningsråden, också har speciella uppgifter att främja direkt samhällsinriktad forskning.

Med forskningsrådets sammansättning sammanhänger granskningsgruppernas sammansättning. Dessa har att göra de rent vetenskapliga bedömningarna av projekt som man söker anslag till. De bör vara sammansatta på samma sätt som nu, nämligen i det närmaste uteslutande av personer som är utsedda på grundval av sina vetenskapliga meriter.

Vad beträffar mandatfördelningen inom elektorsförsamlingarna skall givetvis inte riksdagen fatta beslut. Det är ju en administrativ åtgärd. Men när det nu är helt uppenbart att den tekniska sidan är underrepresenterad med det förslag som ligger och som utskottet ansluter sig till, är det rimligt att påpeka att detta har upptäckts och att begära åtgärder vid den slutliga sammansättningen av elektorsförsamlingarna, som skall ta hänsyn till denna miss i den föreslagna konstruktionen.

Vi menar att mandattiden för ledamotskap i granskningsgrupp skall vara ganska begränsad. Det har sin grund i – som jag tidigare har framhållit – att vissa udda forskningsdiscipliner löper risk att blockeras under en längre tidsperiod om samma person får sitta år ut och år in. Det skall alltså ske en växling.

När det gäller delegationen för folkrörelseforskning så kan vi inte finna annat än att den redan nu är mogen att få ställning och funktion som granskningsgrupp. Det behöver man knappast vänta med. Dess betydelse blir ingalunda mindre för det.

Herr KARLSSON i Mariefred (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att dela herr Sundgrens uppfattning om det olyckliga med riksdagsledamöter i de enskilda forskningsråden. Jag har också svårt att se att två riksdagsledamöter i forskningsråden skulle kunna utgöra något hinder för forskningens kvalitet eller traditionella frihet. Jag erinrar om att remissopinionerna på denna punkt varit mycket delade. Stora, inflytelserika remissorgan har tillstyrkt att det också inom de enskilda forskningsråden skulle beredas plats för parlamentariker.

Det är ju inte bara inomvetenskapliga kvaliteter som skall avgöras inom de enskilda råden. De skall ägna sig åt områden som är angelägna från samhällets synpunkt.

Granskningsgruppernas sammansättning är givetvis beroende av ställningstagandet till de enskilda forskningsråden. Jag erinrar om att vårt yrkande i reservationen går ut på att de i huvudsak skall ha samma sammansättning som i dag. Det finns, som jag redan påtalat, exempel på att också samhällsintressena har fått delta i granskningsgruppernas arbete.

Herr SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att centern och moderaterna har förstått finessen i den föreslagna organisationsmodellen. Man skriver också i reservationen att FRN och de tre forskningsråden skall ha "lika ansvar för forskningens främjande och traditionella frihet". Men det som utmärker den här organisationen är ju att man lägger olika tyngdpunkter

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

inom organisationen. Forskningsrådsnämnden skall med stor tyngd företräda samhällsintresset, medan forskningsråden skall vara garantier för den inomvetenskapliga kvaliteten utan att ha några direkta partipolitiska bindningar exempelvis till forskningsrådsnämnden. De skall alltså självständigt göra sina avvägningar. Det är den här självständigheten som skall stimulera ett fruktbart växelspel mellan samhälle och vetenskap.

Herr Karlsson i Mariefred nämnde att remissopinionerna har varit delade. De remissinstanser som representerar fackmyndigheterna på detta område – universitetskanslersämbetet, FOA, STU, de flesta organ vid universitet och högskolor – tillstyrker emellertid förslaget.

Herr Svensson i Malmö sade att vi inte begrep att frågan här gällde vem som skall styra forskningen. Det är ju detta vi skall fatta beslut om – vi skall besluta att vi nu skall vara med. I forskningsrådsnämnden skall såväl löntagarorganisationer som riksdagsledamöter och eventuellt andra representanter för samhällsintresset vara med.

Herr Svensson efterlyser också underlag för att vi skall kunna fatta övergripande beslut i riksdagen i forskningsärenden. Vpk har ju varit med om att i ett betänkande i december 1974 begära att den frågan skall utredas. Den håller också på att utredas. Jag är själv positiv till åtgärder som förbättrar riksdagens möjlighet till överblickar i fråga om både resurser och organisation. Forskningsrådsutredningen kommer också med ett förslag på den punkten, troligen nästa år.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Skall inte forskningsrådsnämnden och de tre forskningsråden vara sidoordnade organ med lika ansvar för forskningens främjande och traditionella frihet, då medger jag att jag inte har förstått finessen i den konstruktion som utredningen har gjort. Jag trodde att det var fullständigt självklart att de skulle ha samma ansvar för forskningens främjande och traditionella frihet, och därav har jag dragit de slutsatser som jag tidigare har redogjort för.

Herr KARLSSON i Mariefred (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis möjligt att jag inte har förstått innebörden i det förslag som herr Sundgren och utskottsmajoriteten pläderar för. Men låt mig peka på vad departementschefen skriver på s. 54 i propositionen: "Jag vill således i likhet med FRU och flertalet remissinstanser framhålla att FRN bör vara sidoordnad och inte överordnad forskningsråden. FRN:s främsta uppgift bör vara att vid sidan av de insatser som de enskilda råden gör initiera och stödja forskning främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt."

Jag kan inte få det till någonting annat än att det är fråga om en sidoordning och inte en underordning. Därför bör det såvitt jag förstår vara logiskt att de samhällsrelevanta uppgifterna också blir tillgodosedda genom en representation i de enskilda forskningsråden.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundgren fortsätter i den oskuldsfulla stilen. Vi skall nu vara med och öva inflytande över forskningen. Vilka vi? Minoritetsrepresentanter för riksdagen, minoritetsrepresentanter för sackföreningsrörelsen, som då inte får något direkt grepp om vad som pågår inom institutionerna? De skall få vara med – men på vilken nivå? De skall få vara med på den nivå där man beslutar om redan en gång bestämd anslagsfördelning. Men det är ju inte om det den stora problematiken handlar, utan det handlar om vem som skall styra den stora inriktningen, vem som skall fatta de stora rambesluten. Skall det vara som nu, ett resultat av ett maktspel som riksdagen inte kontrollerar, en process som riksdagen aldrig någonsin ställs samlad inför och på ett samlat sätt kan kontrollera?

Herr Sundgrens hela ideologiska bild utesluter riksdagen, landets högsta politiska instans, den utesluter den folkliga diskussionen och även i stor utsträckning de kritiska forskarna. Det är detta som är så signifikativt och som jag fruktar tyvärr är en ideologisk bild av var den socialdemokratiska rörelsen har hamnat. Man är maktlös mot en borgerlig indoktrinering, man accepterar dess språk och då har man alltså inget alternativ eller motgift mot borgerliga propagandaattacker. Då segrar alltid de etablerade krafterna därför att de som en gång var kritiska mot dem villigt låter sig sugas upp. Detta är ju tragiken hos det socialdemokratiska partiet, att det i så hög grad låter sig sugas upp i de etablerades språk och i de etablerades maktstruktur och aldrig ställer de avgörande politiska frågorna till diskussion inom vetenskap och forskning.

Herr SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är helt riktigt som både Ove Nordstrandh och Gösta Karlsson framhåller. Jag har sagt i min inledning och jag vill understryka ytterligare att forskningsrådsnämnden är ett sidoordnat organ. Men man lägger olika tyngdpunkter inom organisationen på forskningsrådsnämnden som har att i första hand bevaka den samhällsrelevanta forskningen och forskningsråden som i första hand har att bevaka grundforskningsintressena. Man kan alltså öka samhällets möjligheter till ytterligare inflytande här genom att ge forskningsrådsnämnden ytterligare pengar, men fortfarande skall forskningsråden vara självständiga i sina bedömningar. De skall kunna låta bli att gå med i forskningsprojekt som de, från sina bedömningar, inte anser att de bör satsa på. Forskningsrådsnämnden kan då söka andra partner, exempelvis inom sektorforskningsorganen, som ju mer har att syssla med den samhällsinriktade, tillämpade forskningen, eller – som propositionen nu ger möjlighet till – att satsa på egna projekt med eventuella risker för bristande kvalitet, men då ligger ansvaret för detta hos FRN.

Jörn Svensson fortsätter att tala förbi mig, fortfarande hävdar han att det är en minoritetsrepresentation som vi föreslår. Nej, det är en majoritet av allmänt intresse i forskningsrådsnämnden. Riksdagen får inget in-

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

flytande, säger han. Vi betonar ju i betänkandet att minst fyra av nämndens ledamöter skall vara riksdagsledamöter och de övriga representanter för löntagarorganisationer, landsting osv.

Han säger sedan att vi utesluter de kritiska forskarna. Tvärtom är det så att förslaget när det gäller valorganisationen av elektorater ger de yngre forskarna en helt annan möjlighet, och där gör man ingen skillnad på om det är kritiska eller andra forskare. Detta skapar en helt annan demokratisering också när det gäller forskarsamhället.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! I motionen 1497 hemställer vi om att regeringen bereder de stora löntagarorganisationerna inflytande i de statliga forskningsbeslutandeorganen men också att samhället skärper kontrollen av den privata uppdragsforskningen vid universitet, högskolor och övriga forskningsinriktade statliga institutioner.

Erfarenhetsmässigt och genom utredningar vet vi att betydande samhällsinsatser inom området forskning och vetenskap på många sätt privatiserats genom kanaler mellan statliga institutioner och ett i huvudsak privatägt näringsliv. Vi påvisar i motionen att en sådan privatisering har många sidor. I ett fritt utbyte kommer det givetvis fram innovationer av betydelse för oss alla, men det är långt ifrån alltid sant att vad som är bra för företagsamheten också är bra för det allmänna. Stora grupper saknar inflytande över forskningsinriktningen och därmed över resurser som vi alla i egenskap av skattebetalare och lönarbetare är med om att skapa.

Detta läge måste brytas. Allt fler inser nödvändigheten av att vara med i beslutsprocesser, som ytterst gäller oss alla samhällsmedborgare och medproducenter i samhället. Näringslivet får inte ses som uttryck för en begränsad ägarelit med ensamrätt att styra ett närings- och arbetsliv, som ytterst ger oss alla vår bärning och som på många sätt bestämmer vårt andliga och materiella liv.

Både LO och TCO lägger nu stor vikt vid att vinna inflytande över den statliga forskningen. Deras intresseområde omfattar då inte bara krav på ökad belysning av de sociologiska och arbetsrättsliga kompetensområdena, utan den nya arbetsmiljölagstiftning som vi nu väntar på kommer också att kräva ökad ansvarighet från deras medlemmars sida, vilket tvingar dem att tränga fram till kunskaps- och forskningsområden som hittills dirigerats av helt andra och betydligt annorlunda inriktade intressegrupper. Det finns på arbetsmarknaden intresse motsättningar som rör produktion och arbetsliv, och detta måste erkännas även inom forskningsområdet.

Nu ser vi att LO och TCO får representanter i forskningsrådsnämnden. Vi hoppas att detta inflytande skall kompletteras genom möjlighet för dem att delta också inom andra statliga institutioner, vilket betyder att man kan gå vidare på den inslagna vägen. Begrepp såsom inomvetenskaplig och samhällsvetenskaplig relevans måste då ges en annan mening

än i dag. I den delen kan vi således – som utskottet också säger – konstatera att motionen håller på att tillgodoses. Men arbetet måste bedrivas vidare.

I motionens andra led, dvs. kravet på en ökad kontroll av den privata uppdragsforskningen, föreligger däremot inte samma klara inriktning. Nu säger utskottet emellertid att området är föremål för utredning och att man kan förvänta åtgärder. Vi hoppas att det väntade beslutsunderlaget blir sådant att en tidsenlig kontroll och samhällsstyrning kan etableras i den riktning motionen kräver.

Herr talman! I avvaktan på vad utskottet eftersträvar har vi nu inget yrkande, men vi avvaktar med intresse frågans vidare utveckling.

Med detta anförande, i vilket herr Bergqvist (s) instämde, var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 255
Nej – 44

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Larsson i Staffanstorps m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 2 av herr Larsson i Staffanstorps m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 176
Nej - 119
Avstår - 3

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 3 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 15

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 4 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 255

Nej - 44

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlsson i Mariefred begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlsson i Mariefred begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 180

Nej - 118

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254

Nej - 45

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Fredagen den
21 maj 1976

*Forskningsrådsor-
ganisationen inom
utbildningsdeparte-
mentet*

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 7 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde röstärkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 14
Avstår - 2

Mom. 11 och 12

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 8 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde röstärkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 14
Avstår - 1

Mom. 14-17

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 6 Uppskov med behandlingen av motion om avskaffande av skolbetyg

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande, 1975/76:34 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

*Uppskov med
behandlingen av
motion om
avskaffande av
skolbetyg*

I detta betänkande hemställde utskottet att riksdagen till riksmötet 1976/77 skulle uppskjuta behandlingen av i betänkandet under mom. 1–16 angivna ärenden. I mom. 8 hade upptagits motionen 1975/76:1420 av herr Hermansson m. fl. (vpk) om avskaffande av betyg inom skolväsendet såvitt gällde yrkandet 2.

Reservation hade avgivits av fru Lantz (vpk) som ansett att riksdagen borde behandla yrkandet 2 i motionen 1975/76:1420 under pågående riksmöte och att därför utskottets hemställan fr. o. m. mom. 8 bort erhålla i reservationen angiven lydelse.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Som jag sagt tidigare i debatten i dag har vpk utvecklat sin syn på betygsfrågan i en partimotion, som väcktes under den allmänna motionstiden. Vpk anser att betygen skall avskaffas på alla nivåer i utbildningssystemet.

Avskaffar man betygen betyder det att man måste lösa problemet med urvalsmetoderna till utbildningar med sökandeöverskott. Det är enligt vpk:s mening bråttom med att det här arbetet påbörjas. Det är kanske den mest komplicerade biten av hela betygsfrågan – att finna alternativa urvalsmetoder. Därför hade det varit meningsfullt, menar vpk, om riksdagen hade hunnit behandla den här frågan under innevarande riksmöte och uttala sig för hur det fortsatta arbetet med betygsfrågan skulle bedrivas.

Jag skall fatta mig kort, herr talman, och yrkar med det anförda bifall till reservationen vid utbildningsutskottets betänkande nr 34.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Den här frågan har i vanlig ordning behandlats i talmanskonferensen, som enhälligt har tillstyrkt bordläggning av de här ärendena till nästa riksmöte, i höst. Även vpk:s representant i talmanskonferensen har där biträtt utskottets hemställan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industri-
centeranläggningar,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 34 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till reservationen av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 278

Nej – 14

§ 7 Ytterligare industricenteranläggningar, m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande 1975/76:43 med anledning av propositionen 1975/76:185 om ytterligare industricenteranläggningar samt vissa andra regionalpolitiska frågor jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1975/76:185 efter föredragning av statsrådet Bengtsson,

dels föreslagit att riksdagen skulle

1. godkänna de grunder för regionalpolitiskt stöd vid marknadsföringsåtgärder som förordats att tillämpas under budgetåren 1976/77 och 1977/78,

2. bemyndiga regeringen att ta i anspråk medel från anslagen Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet och Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån för finansiering av industricenteranläggningar i Ljusdal och Haparanda enligt de grunder som förordats,

dels givit riksdagen till känna vad som anförts om beslutsordningen i fråga om regionalpolitiskt stöd.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att regeringen får besluta om att bygga industricenteranläggningar i Ljusdal och Haparanda. Beslut avses bli fattat när minst hälften av lokalerna i varje ort omedelbart kan hyras ut.

Vidare föreslås att regionalpolitiskt stöd i form av lånegaranti skall lämnas för att täcka marknadsföringskostnader vid introduktion av en ny eller väsentligt vidareutvecklad produkt hos industriföretag inom det allmänna stödområdet. Lånegarantin får uppgå till 80 % av marknadsföringskostnaderna, dock högst 500 000 kr.

Genom propositionen informeras vidare riksdagen om planerna på en decentralisering av beslutanderätten i vissa ärenden om regionalpolitiskt stöd till regional nivå.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:253 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen skulle besluta inrätta ett industricentrum i Ljusdals kommun samt hos regeringen anhålla att den vidtog därav föranledda åtgärder,

1975/76:284 av herr Olsson i Sundsvall (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag angående etablering av industricentrum i Ånge kommun,

1975/76:285 av herr Westberg i Ljusdal (fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att ett statligt industricentrum förlades till Ljusdal med beaktande av de i motionen framförda synpunkterna,

1975/76:379 av herr Nygren m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att Vilhelmina särskilt beaktades som lokaliseringsort i det förslag till fortsatt utbyggnad av industricentraanläggningar som aviserades i regeringens proposition 1975/76:87,

1975/76:380 av herr Winberg (m), vari – i yrkandet 3 såvitt nu var i fråga – hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarandet och tillskapandet av olika slag av verksamhet i Ånge,

1975/76:657 av herr Olsson i Timrå m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag dels om ett industricentrum i Ånge, dels om att medel ställdes till projekt Inland Y:s förfogande,

1975/76:659 av herr Persson i Karlstad m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att vid inrättande av ytterligare industricentra en lokalisering skedde till Torsby kommun i enlighet med vad i motionen anförts,

1975/76:661 av herr Ångström (fp), vari yrkats att riksdagen beslutade att Vilhelmina utsågs som lokaliseringsort vid den fortsatta etableringen av industricentra,

1975/76:855 av herr Hjorth m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening uttalade att industrilokaler borde kunna uppföras som kommunala beredskapsarbeten även på platser utanför det inre stödområdet med sysselsättningssvårigheter och behov av differentierat näringsliv efter prövning från fall till fall,

1975/76:859 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade att ett industricentrum borde byggas i Haparanda (yrkandet 1),

1975/76:862 av herr Rämgård m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade att statsbidrag skulle utgå med 50 % till kommuner i det inre stödområdet för uppförande av industrifastighet,

1975/76:1838 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c),

1975/76:1873 av herr Magnusson i Tanum m. fl. (s),

1975/76:1884 av herr Nordgren m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om uppförande av ett industricentrum i

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industri-
centeranläggningar,
m. m.*

Ljusdal, Arvidsjaur, Vilhelmina och Ånge,

1975/76:1908 av herrar Åsling (c) och Stjernström (c),

1975/76:2157 av herr Lorentzon (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade sig för ett åtgärdsprogram i syfte att till Väster-norrland förlägga industrier och åstadkomma sysselsättningstillfällen, varvid förutsattes inriktning på framtidsbetonade industrier med insät-tandet av medel ur AP-fonderna och att åtgärderna borde avse bl. a. att ett statligt industricentrum förlades till Ånge (yrkandet a),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2374 av herrar Rämgård (c) och Boo (c),

1975/76:2375 av herr Sellgren (fp), vari yrkats att riksdagen hos re-geringen skulle anhänga om förslag till etablering av ett industricentrum i Ånge kommun,

1975/76:2380 av herr Nilsson i Agnäs (m), vari yrkats att riksdagen vid behandling av propositionen 1975/76:185 uttalade att industricentrum borde byggas i Vilhelmina,

1975/76:2395 av herr Westberg i Ljusdal (fp), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade att formuleringen i propositionen: "Beslut avses bli fattat, när minst hälften av lokalerna omedelbart kan hyras ut" ej borde ha ett så bindande innehåll att anpassning till konjunkturläge och lokala förhållanden omöjliggjordes och att regeringen borde ha möj-lighet att fatta beslut vid lägre andel uthyrd yta om detta bedömdes lämpligt samt

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i mo-tionen anförts.

1975/76:2399 av herr Ekinge m. fl. (fp),

1975/76:2400 av herr Jonsson i Mora (fp),

1975/76:2401 av fru Marklund (vpk), vari yrkats att riksdagen med bifall i övrigt till propositionen 1975/76:185 uttalade att en industricent-romanläggning även borde uppföras i Vilhelmina kommun,

1975/76:2402 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen begära att Stiftelsen Industricentra fick i uppdrag att lämna förslag om riktlinjer för mindre industricenteranläggningar i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att bemyndiga regeringen att ta i anspråk medel från anslagen Re-gionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet och Regionalpolitiskt stöd: Lo-kaliseringslån för finansiering av industricentraanläggningar i Ljusdal,

Haparanda och Vilhelmina i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att med bifall till regeringens förslag uttala att regionalpolitiskt stöd för marknadsföringsåtgärder borde utgå enligt de riktlinjer som anförts i motionen,

4. att hos regeringen begära att statens industriverk gavs i uppdrag att ta initiativ för att i regionalpolitiskt syfte ge förutsättningar för en aktiv näringspolitisk planering i vissa kommuner enligt vad som anförts i motionen,

5. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande den fortsatta möjliga omfattningen av lokaliseringsbidrag och avskrivningslån, samt

1975/76:2403 av herrar Olsson i Järvsö (c) och Stridsman (c), vari yrkats att riksdagen uttalade att byggande av industricenteranläggningar kunde påbörjas, även om inte hälften av den totala ytan var uthyrd, enligt de riktlinjer som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande villkoret att före utbyggnad viss del av lokalerna skulle vara förhandstecknade att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1975/76:2395 och 1975/76:2403 godkände vad utskottet anförde,

2. beträffande förslaget till nya industricenteranläggningar att riksdagen med bifall till propositionen i denna del och med anledning av motionerna 1975/76:253, 1975/76:285, 1975/76:859, yrkandet 1, 1975/76:1884, i denna del, och 1975/76:2402, yrkandet 2 i denna del, bemyndigade regeringen att ta i anspråk medel från anslagen Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet och Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån för finansiering av industricenteranläggningar i Ljusdal och Haparanda enligt de grunder som förordats i propositionen,

3. beträffande framtida utbyggnad av industricentra

A. att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:284, 1975/76:379, 1975/76:380, yrkandet 3 i denna del, 1975/76:657, i denna del, 1975/76:661, 1975/76:1884, i denna del, 1975/76:2157, yrkandet a, 1975/76:2375, 1975/76:2380, 1975/76:2401 och 1975/76:2402, yrkandet 2 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde om Ånge och Vilhelmina,

B. att motionerna 1975/76:659, 1975/76:1838, 1975/76:1873, 1975/76:1884, i denna del, 1975/76:1908, i denna del, 1975/76:2374, 1975/76:2399 och 1975/76:2400 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

4. beträffande byggande av industrihus såsom beredskapsarbete m. m. att motionerna 1975/76:855, 1975/76:862 och 1975/76:2402, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

5. beträffande åtgärder i Ragunda kommun att motionen 1975/76:1908, i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

6. beträffande marknadsföringsåtgärder m. m. att riksdagen med av-

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Ytterligare industricenteranläggningar. m. m.

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industri-
centeranläggningar,
m. m.*

slag på motionen 1975/76:2402, yrkandena 3 och 4, godkände i propositionen förordade grunder för regionalpolitiskt stöd vid marknadsföringsåtgärder, att tillämpas under budgetåren 1976/77 och 1977/78,

7. beträffande decentralisering av beslut om regionalpolitiskt stöd

A. att riksdagen lämnade utan erinran vad som anförts i propositionen om beslutsordningen i fråga om regionalpolitiskt stöd,

B. att motionen 1975/76:2402, yrkandet 5, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande förslaget till nya industricenteranläggningar och framtida utbyggnad av sådana anläggningar av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa

2. beträffande förslaget till nya industricenteranläggningar att riksdagen med anledning av propositionen i denna del och motionerna 1975/76:253, 1975/76:284, 1975/76:285, 1975/76:380, yrkandet 3 i denna del, 1975/76:657, i denna del, 1975/76:859, yrkandet 1, 1975/76:1884, i denna del, 1975/76:2157, yrkandet a, 1975/76:2375 och 1975/76:2402, yrkandet 2 i denna del, bemyndigade regeringen att ta i anspråk medel från anslagen Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet och Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån för finansiering av industricenteranläggningar i Ånge, Ljusdal och Haparanda enligt de grunder som förordats i propositionen.

3. beträffande framtida utbyggnad av industricentra

A. att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:379, 1975/76:661, 1975/76:1884, i denna del, 1975/76:2380, 1975/76:2401, 1975/76:2402, yrkandet 2 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför om Vilhelmina,

B. att motionerna 1975/76:659, 1975/76:1838, 1975/76:1873, 1975/76:1884, i denna del, 1975/76:1908, i denna del, 1975/76:2374, 1975/76:2399, 1975/76:2400 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

beträffande framtida utbyggnad av industricentra

2. av herrar Nilsson i Tvärålund, Stridsman, Gustafsson i Säffle och Granstedt (samtliga c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. av herr Gustafsson i Säffle (c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

A. att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:284, 1975/76:380, yrkandet 3 i denna del, 1975/76:657, i denna del, 1975/76:659, 1975/76:1884, i denna del, 1975/76:2157, yrkandet a, och 1975/76:2375 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför om Torsby och Ånge,

B. att motionerna 1975/76:379, 1975/76:661, 1975/76:1838, 1975/76:1873, 1975/76:1884, i denna del, 1975/76:1908, i denna del,

1975/76:2374, 1975/76:2380, 1975/76:2399, 1975/76:2400, 1975/76:2401 och 1975/76:2402, yrkandet 2 i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

4. beträffande byggande av industrihus såsom beredskapsarbete m. m. av herrar Nilsson i Tvärålund, Stridsman, Gustafsson i Säfte och Granstedt (samtliga c) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:855, 1975/76:862 och 1975/76:2402, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande marknadsföringsåtgärder m. m. av herrar Nilsson i Tvärålund, Stridsman, Gustafsson i Säfte och Granstedt (samtliga c) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975/76:2402, yrkandena 3 och 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om de grunder för regionalpolitiskt stöd vid marknadsföringsåtgärder, som skulle tillämpas under budgetåren 1976/77 och 1977/78.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Resultatet av försöksverksamheten med industricentra i Lycksele och Strömsund har lett till att regeringen lagt fram förslag om en fortsatt utbyggnad i Haparanda och Ljusdal. Båda orterna har starkt behov av ytterligare regionalpolitiska insatser. Utskottet är enigt om att i detta avseende tillstyrka propositionen.

En värdefull markering gör utskottet i sitt betänkande när man framhåller att kravet, att minst hälften av den totala ytan skall vara uthyrd innan utförandet av nya anläggningar påbörjas, inte får uppfattas som en absolut gräns utan närmast skall ses som en riktpunkt för regeringens handlande.

Inrikesutskottet har under vintern på ort och ställe studerat verksamheten i Lycksele och Strömsund. Man har ju haft betydande startsvårigheter, vilka dock inte bör uppförstoras. En glädjande erfarenhet var emellertid att dessa industricentra kunde uppvisa ett flertal nyetableringar. Vissa av dem synes inte ha skolat komma till stånd om inte industricentra funnits. Den administrativa och ekonomiska servicen till företagen liksom viss ekonomisk rådgivning var av den arten att den borde ges också till företag som står utanför industricentra.

Av den redogörelse utskottet erhöll framkom inte heller att industricentra skulle ha negativa effekter på närliggande kommuners möjligheter till ökad sysselsättning.

Industricentra uppföres endast i regionala centra inom inre stödområdet. Kommuncentra eller andra mindre orter kommer inte i fråga. Vi i centern vill ha en ändring på detta förhållande, men det vill inte majoriteten i utskottet. Utskottsmajoriteten fullföljer därmed den centra-

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Ytterligare industricenteranläggningar, m. m.

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industri-
centeranläggningar,
m. m.*

liseringssträvan inom regionalpolitikens ram som man ställde sig bakom hösten 1972.

Enligt centerns mening bör de minsta arbetsmarknaderna, som oftast har svåra problem, bli föremål för större regionalpolitiska insatser. I linje med denna syn borde industricentra inte förbehållas endast några regionala centra. Det är med detta system i längden ofrånkomligt att de mindre orterna blir lidande. Det gagnar inte heller de större orterna inom ett län. Man uppnår då inte heller regional balans.

Det har uttalats av företrädare för Stiftelsen Industricentra att industricenteranläggningar mycket väl kan ligga i mindre orter. De bör då anpassas till ortens storlek. Men tydligt är att den beslutade ortsklassificeringen helt låst utskottsmajoriteten att inte satsa på mindre orter.

Våra förslag i denna fråga stämmer helt överens med erfarenheterna från det praktiska arbetet och bland de forskare som är engagerade i industricentrumverksamheten. Enligt vår mening borde stiftelsen Industricentra och industriverket var och en på sitt sätt närmare dra upp riktlinjer för industricenterutveckling i mindre orter.

Övriga frågor kommer andra talare från centern att beröra.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationerna 2, 4 och 5.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! I propositionen 1975/76:185, signerad av arbetsmarknadsminister Ingemund Bengtsson, föreslås att regeringen får besluta om att bygga industricenteranläggningar i Ljusdal och Haparanda. Inrikesutskottet har behandlat denna hemställan, och utskottets mening finns redovisad i betänkandet nr 43, som nu behandlas.

Då man tar del av propositionen undrar man givetvis varför arbetsmarknadsministern stannat inför just dessa två platser. Den enda motivering som jag har kunnat hitta i propositionen är att arbetsmarknadsministern anser att den ena av dessa två anläggningar skall ligga i Norrbotten och den andra längre söderut. Men varför just så? Det ges inget svar på den frågan i propositionen.

Det finns ju ändå en hel rad andra platser att välja mellan – jag tänker närmast på Ånge i Västernorrlands län, som också prioriterades av utredningsnämnden.

Landets arbetsmarknadsminister är mycket väl underrättad om de svåra sysselsättningsförhållanden som råder i Västernorrland och vet att det privata näringslivet varken kan eller vill klara sysselsättningen i detta län. Det betyder att samhälleliga insatser måste till och det antal arbetstillfällen skapas som behövs för att förhindra en ytterligare utflyttning från detta län. Men hur svårt det än må vara i länet i övrigt är sysselsättningssvårigheterna framför allt besvärande i länets inland, och där är Ånge kommun särskilt illa utsatt.

Det statistiska material som förelades ledamöterna i inrikesutskottet då propositionen nr 185 behandlades visade att Ånge hade högre ar-

betslöshet än de övriga föreslagna platserna och att den negativa befolkningsutvecklingen var ytterst markerad i Ånge kommun. Även den höga andelen åldringar där toppade statistiken. När det gällde yrkesverksamma kvinnor kunde Ånge och Ljusdal jämföras – de båda orterna låg i botten – men då det gällde nettoutflyttningen såväl under åren 1968–1970 som 1971–1974 hade Ånge återigen det sämsta läget.

Om sysselsättningsaspekter hade lagts på frågan, skulle alltså Ånge ha varit prioriterat denna gång då regeringen föreslog byggandet av nya industricenteranläggningar. Ånge hade också prioriterats av utredningsnämnden. Man ställer sig därför undrande varför Västernorrland, och särskilt då Ånge, ställts utan industricenteranläggningar även denna gång. Svaren kan givetvis vara flera.

Nu blir det alltså på det sättet att samtliga Norrlandslän utom Västernorrland får industricenteranläggningar. Norr om Västernorrland finns redan en industricenteranläggning i Lycksele i Västerbotten. Väster om Västernorrland ligger Jämtland, där det finns en industricenteranläggning i Strömsund. Söder om Västernorrland har föreslagits att en dylik anläggning skall placeras i Ljusdal, och vidare kommer Norrbotten att gynnas, då Haparanda utsetts som plats för en industricenteranläggning.

Mitt i detta område ligger alltså Västernorrland, som är helt utan sådan anläggning. Ändå är det – vilket torde vara bekant för samtliga som har sysslat med de här frågorna – så att Västernorrland från sysselsättningssynpunkt har de värsta problemen av samtliga dessa län, och där har Ånge, som jag tidigare framhållit, det särskilt bekymmersamt.

Men Ånge var inte endast ur sysselsättningssynpunkt den plats som borde ha ihågkommit i detta sammanhang. Ånge har som tidigare framhållits föreslagits av utredningsnämnden, och då kommer inte endast sysselsättningssvårigheterna in i bilden.

Då det gäller att anskaffa industrier till dessa industricentrer är det givetvis en fördel om orten som sådan är attraktiv. Det är Ånge bl. a. ur trafiksynpunkt då den är en stor järnvägsknutpunkt, belägen mitt i landet med direktförbindelser även med Norge.

Vid det besök som inrikesutskottet för en tid sedan gjorde vid industricentret i Strömsund frågade jag chefen för ett norskt företag som etablerat sig där om företaget hade sökt etablering på andra platser och om han i så fall hade varit i Ånge. Han förklarade att han hade varit där, och hade det funnits en industricenteranläggning i Ånge så hade företaget legat där med tanke på de transportförmåner som Ånge kan ge ett företag som är intresserat av att etablera sig norrut. Även i ett fall som detta är Ånge att föredra framför andra orter, och då borde det vara lättare att få företag till en industricenteranläggning där.

Men nu stannade arbetsmarknadsministern inför, som han säger i propositionen, en plats i norra Sverige och en söderut. Majoriteten i inrikesutskottet följer propositionens anvisningar, vilket också framgår av att det betänkande som vi behandlar nu har stannat inför en s. k. välvillig skrivning när det gäller Ånge och avför Ånge från dagordningen. Ar-

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industri-
centeranläggningar.
m. m.*

betsmarknadsministern menar att denna plats kan komma i fråga när det gäller ytterligare etableringar av industricentrer. Men hur långt in i framtiden det löftet kommer att sträcka sig kan givetvis inte utskotts-majoriteten uttala sig om. Jag är fullt medveten om att en industri-centeranläggning i Ånge inte löser de stora sysselsättningsproblem som råder på denna plats. Men de skulle ändå ha haft sin betydelse från sysselsättningssynpunkt och även sin stora psykologiska betydelse bland en befolkning som under årtionden fått bevittna en stadig utflyttning. Den eller de som har bott i ett dylikt område vet hur deprimerande dessa förhållanden verkar på befolkningen. Det är som om det inte fanns någon framtid. Ungdomen flyr och åldringarna blir kvar. Och detta är karakteristiskt för en plats som Ånge.

I detta sammanhang vill man gärna ställa sig frågan varför arbetsmarknadsminister Ingemund Bengtsson stannade inför exempelvis Ljusdal. Arbetsmarknadsministern är ju känd för att inte lova mer än han kan hålla, och vid en TV-debatt för en tid sedan om sysselsättningsförhållandena i Ljusdal utlovade arbetsmarknadsministern en industri-centeranläggning där. Hårt trängd som han var vid det tillfället så gav han detta löfte, och han har hållit det.

Någon dylik TV-debatt har de lokala myndigheterna i Ånge inte varit nog framsynta att ordna. Kanske hade det gått lika bra där. Ingemund Bengtsson är ju känd för att hålla sina löften. Jag tog vid ett annat tillfälle exempel på detta. Befolkningen i dessa områden menar att man numera kan betrakta vår arbetsmarknadsminister som "Ingemund den löftesrike." Han håller vad han lovar. Då är bara frågan: Vem eller vilka i Västernorrland skall kunna påverka vår arbetsmarknadsminister att avge löften om sysselsättning till Västernorrland? Kanske det skulle kunna gå lika bra där.

Självfallet har jag ingenting emot att industricenteranläggningar förläggs, som enligt förslaget, till Haparanda och Ljusdal – det framgår också av min reservation. Men jag anser att Ånge bör medtas i detta sammanhang. Befolkningen i Ånge kan knappast vara nöjd med att leva på en välvillig skrivning och en förhoppning om att ett industricenter skall komma till stånd en gång i framtiden.

Fru talmän! Jag yrkar alltså bifall till min reservation, nr 1, vilket också innebär bifall till en rad motioner och yrkanden i dem – motioner av riksdagsledamöter från samtliga i riksdagen representerade partier, framför allt från Västernorrlands län. Men den bänken tycks vara tom just nu. Inte en enda ledamot från Västernorrland är i kammaren just nu då frågan om Ånge behandlas, trots att samtliga motionerat i denna fråga.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Fru talman! Utskottet ställer sig mycket positivt till försöksverksamheten med industricentra. Erfarenheten visar dock att det har varit svårt att skaffa industriföretag till Strömsund och Lycksele. Därför menar utskottet att det finns skäl att iaktta en viss försiktighet när vi nu skall besluta om utbyggnad på några nya orter. Vi har funnit departementschefens förslag om utbyggnad på två orter väl avvägt och ansluter oss till detta.

Beträffande ortsvalen är det helt naturligt att det är många som har anmält sitt intresse för att komma i fråga för denna verksamhet. Jag kan betyga för kammaren att vi har gjort mycket noggranna avvägningar och att vi mycket ingående har studerat det bakgrundsmaterial som bl. a. geografiska institutionen vid universitetet i Umeå har lagt fram. Vi har stannat för Ljusdal och Haparanda som lämpliga orter för nya centra. Vi får då den geografiska spridning som Stiftelsen Industricentra vill ha. Haparanda ligger längst upp i norr med sina Tornedalsproblem, med sina speciella problem som en gränskommun – vid gränsen till Finland. Ljusdal ligger längst i söder, den stora skogskommunen i västra Hälsingland, som f. ö. är placerad i grupp 1 i utredningen, vilket betyder att Ljusdal står i den grupp som man betraktar som mest angelägen när det gäller att få ett statligt industricenter.

Utskottet tillstyrker alltså departementschefens förslag om Ljusdal och Haparanda, men vi gör ett mycket viktigt tillägg. Med hänsyn till problemen i Ånge och Vilhelmina uttalar utskottet att dessa två orter bör prioriteras i nästa utbyggnadsetapp. Jag skall villigt erkänna att det har varit väldigt svårt att göra detta urval. Men när vi har lyft fram dessa fyra kommuner i kön, har vi gjort ett val som helt överensstämmer med geografiska institutionens i Umeå angelägenhetsgradering.

Herr Lorentzon har på ett mycket värtaligt sätt utvecklat sina tankar i reservationen 1 om att Ånge borde ha fått vara med i första omgången. Jag har inte så mycket att invända emot den skildringen. Jag vill bara peka på att herr Lorentzon gör exakt samma bedömning som utskottsmajoriteten, nämligen att man bör gå ganska försiktigt fram i den fortsatta utbyggnaden. Men sedan föreslår herr Lorentzon att vi skall bygga ett centrum till – alltså ta tre centra i första etappen.

Det skiljer egentligen inte så mycket mellan herr Lorentzons reservation och utskottets betänkande genom att vi säger att Ånge bör komma i fråga i nästa utbyggnadsetapp. Vi har alltså prioriterat Ånge – Ånge är inte avfört från dagordningen, som herr Lorentzon sade.

I reservationen 2, som herr Stridsman har talat för, pläderas för mindre industricentra på mindre orter. Låt mig bara referera vad industricentrautredningen sade. Utredningen konstaterade bl. a. att de orter som kan bli aktuella för industricenteranläggningar bör ha en arbetsmarknad och ett serviceutbud som tillgodoser en större region än den egna kommunen. Jag kan också tillägga att centrumanläggningar av den här typen bör kunna ge en gemensam service åt företagen och följaktligen inte

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industricenteranläggningar.
m. m.*

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industri-
centeranläggningar,
m. m.*

behöver inrymma bara ett fåtal företag. Därför vidhåller utskottsmajoriteten sin tidigare uppfattning, som är konfirmerad av riksdagen, att industricentra bör förbehållas regionala centra i inre stödområdet.

Herr Gustafsson i Säfle har inte haft ordet ännu, men jag kanske får kommentera även hans reservation nr 3 med några ord. Han har f. ö. ångrat sig och det har delats ut ett nytt förslag när det gäller reservationen 3.

Herr Gustafsson ansluter sig i reservationen till förslaget om Ljusdal och Haparanda men vill ha med Torsby i en andra etapp. Jag skall bara på den punkten säga att i den mycket noggranna utredning som geografiska institutionen i Umeå gjort har man rangordnat Torsby i grupp 2 i samtliga alternativ, och i den gruppen ligger orter som man från det hållet inte betraktar som så angelägna när det gäller statliga industricentra som de orter vilka är placerade i grupp 1.

Jag vidhåller alltså utskottsmajoritetens uppfattning på denna punkt.

Fru talman! Jag skall bidra till att förkorta den här debatten och slutar med att yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på samtliga reservationer.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Fru talman! Efter vad som har sagts tidigare i den här debatten kan jag fatta mig kort – detta också med hänsyn till att vi har haft en lång debattdag. Jag förmodar att de flesta av kammarens ledamöter helst vill resa hem vid den här tidpunkten.

Utskottsbetänkandet behandlar frågan om att bygga ut ytterligare industricentra på ett par orter i landet. Utskottet förordar att så skall ske, och jag ber att få instämma i det förslag som utskottet framlagt med anledning av propositionen 1975/76:185.

Jag tror det är bra att dessa industricentra kommer till stånd och att det finns en möjlighet för Stiftelsen Industricentra att på det här sättet vidga sin verksamhet. Men det finns också, som här anförts, framställningar från många andra orter. Jag tror att det är rätt angeläget att man i framtiden prövar dessa. Utskottet har vidare funnit att man i en andra etapp vill förorda ytterligare ett par orter, nämligen Ånge och Vilhelmina, utöver vad man här föreslagit när det gäller Ljusdal och Haparanda.

Sedan är det problemet med möjligheterna att bygga ut industrier på andra orter än regionala centra. Det är en ganska viktig fråga och ett problem som bör lösas på något sätt. Många kommuner har själva fått ta initiativ till byggande av hantverks- och industrihus, och på många orter har man också löst problemet, men det har inte skett utan starka ekonomiska påfrestningar och stora satsningar från kommunernas sida. Därför är det angeläget att finna någon stödform för byggande av industriella anläggningar också på orter som inte är regionala centra och som därför inte uppfyller kraven för att få en industricenteranläggning. Utskottet har skrivit att det finns möjligheter att ge bidrag av bered-

skapsmedel, men jag tror ändå att det vore önskvärt att finna nya former som underlättar en satsning också på sådana orter som jag här har talat om. Utskottet skriver att denna fråga bör tas upp i ett större regionalpolitiskt sammanhang. Jag ber att få understryka den synpunkten, som jag tror är ganska viktig.

Vidare vill jag betona vad utskottet skriver om marknadsföringens betydelse. För många företag är det värdefullt att få ett stöd när det blir fråga om att föra ut nya produkter på marknaden. Det kräver nämligen stora ekonomiska insatser, och för många företag – inte minst för mindre och medelstora – är det svårt att genomföra sådana åtgärder.

Fru talman! Jag ber helt kort att få yrka bifall till vad utskottet hemställer i sitt betänkande nr 43.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Fru talman! Hösten 1972 fattade riksdagen ett principbeslut om att en försöksverksamhet med industricentra skulle påbörjas i regionala centra inom inre stödområdet. I en första etapp skulle industricenteranläggningar uppföras i Lycksele och Strömsund. Den fortsatta utbyggnaden borde enligt riksdagsbeslutet övervägas först sedan erfarenheter vunnits av den första etappen.

I dag skall vi fatta beslut om ytterligare industricenteranläggningar förlagda till Ljusdal och Haparanda. Därmed kommer Norrland att få fyra sådana anläggningar, och det är bra. När det gäller den fortsatta framtida utbyggnaden föreslår inrikesutskottet att i nästa etapp prioritet skall ges åt Ånge och Vilhelmina.

Herr Persson i Karlstad m. fl. har i motionen 1975/76:659 yrkat att industricenteranläggning skall uppföras i Torsby. Det torde inte råda några som helst tvivel om att behovet av statliga industricenteranläggningar i Värmland är lika stort som i Norrlandskommunerna. Torsby uppfyller också de krav som kan ställas på en lokaliseringsort för industricenteranläggning. När det gäller befolkningsutveckling ligger Torsby klart sämre till än Ljusdal, Haparanda och Vilhelmina. Det skulle få stor betydelse för Torsby och norra Värmland i övrigt, om en anläggning av det här slaget komme till stånd, eftersom stora sysselsättningsproblem råder inom regionen.

Det gäller också att slå vakt om befolkningsunderlaget i Torsby för att där kunna upprätthålla viktiga servicefunktioner. Industricentra har visat sig vara en form som i många avseenden ger en värdefull service och därmed stimulans för näringslivet, särskilt för de mindre företagen. Det är därför av vikt att en ort med de problem beträffande sysselsättning, befolkningsutveckling etc. som Torsby har kommer med bland de orter som skall prioriteras i en framtida utbyggnad av industricenteranläggningar.

Jag hemställer därför, fru talman, att riksdagen beträffande framtida utbyggnad av industricentra med anledning av motionen 659 beslutar uttala att Torsby bör prioriteras på samma sätt som utskottet har föreslagit

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Ytterligare industricenteranläggningar, m. m.

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industri-
centeranläggningar,
m. m.*

i fråga om Ånge och Vilhelmina.

I reservationen 5 tar vi upp frågan om marknadsföringsåtgärder m. m. Regeringens förslag om lånegaranti för marknadsföringsåtgärder är en direkt följd av riksdagens ställningstagande år 1974. Vi finner det vara värdefullt att möjligheter på detta sätt öppnas för ett bredare samhälleligt engagemang för näringslivsutvecklingen i sysselsättningssvaga regioner. För att stödet till marknadsföring skall bli verkningsfullt fordras att även kostnaderna för marknadsplanen får ingå i stödunderlaget. Vidare är det nödvändigt att skapa sådana regler, att företagen själva inte behöver stå hela risken för marknadsföringskostnaderna vid en misslyckad lansering av en produkt. Detta bör lösas på så sätt, att företagen erhåller lån med villkorlig återbetalning upp till 50 %, dvs. om lanseringen skulle misslyckas begränsas sårbarheten hos företaget. De företag det här är fråga om är i allmänhet små och har begränsade egna resurser för marknadsföringsåtgärder. Om flera småföretag gemensamt bildar ett försäljningsföretag, är detta från många utgångspunkter värdefullt. Regionalpolitiskt stöd för marknadsföring till ett sådant försäljningsföretag bör därför också utgå.

Fru talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2, 4 och 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort gehmäle:

Fru talman! Jag vill bara först säga att ingen tvivlar på att även Torsby har svårigheter när det gäller arbetsmarknaden. Men den sammanvägning som gjorts från geografiska institutionens sida visar ändå, om man tar med samtliga faktorer, att Torsby ligger bättre till än de föreslagna orterna.

Vad sedan gäller förslaget om bidrag eller lån till marknadsföring så är detta en försöksverksamhet. Jag tror att det finns anledning att gå försiktigt fram i början. Därför vidhåller jag utskottets förslag på den punkten.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Nilsson i Östersund talade i sitt första inlägg om att det gällde att få en geografisk spridning på industricentrumläggningarna och att de fyra vi nu skall besluta om har fått en bra geografisk spridning. Då tycker jag att man också kan sträcka sitt intresse så långt – även om Torsby ligger i grupp 2 – att man kunde tänka sig en anläggning något söder om Ljusdal.

Herr PERSSON i Karlstad (s):

Fru talman! I motionen 659 har vi motionärer aktualiserat förläggandet av ett industricentrum till Torsby i Värmlands län. Vi grundar vårt krav på den arbetsmarknadssituation som vi har i Värmland och på den starka strukturrationalisering som vårt län drabbats av.

Värmlands län har som bekant under de senaste åren fått vidkännas en negativ befolkningstrend. Våra värmländska döttrar och söner har

fått lov att flytta till andra, mer expansiva regioner i vårt land. De regioner som fått känna av de största utflyttningarna är den norra och den östra regionen. De kommuner som drabbats hårdast är Torsby, Hagfors och Filipstad. För att illustrera hur allvarlig situationen är i Filipstad skall jag nämna ett par siffror.

Under den allra senaste månaden har Wasabröd AB i Filipstad aviserat om inskränkningar, i första etappen om en reduktion av arbetsstyrkan med ca 150 och dessutom med normal avgång fram till sommaren 1977. Denna industri är en viktig basnäring. En industrienkät som gjorts visar hur allvarlig situationen är. Den totala minskningen är 450 arbetstillfällen. Företagen anser att de kan öka med 300, men fortfarande finns alltså en brist på 150 arbetstillfällen om Filipstads kommun skall klara den regionalpolitiska målsättningen.

Fru talman! Jag har velat nämna dessa siffror för att visa att även utanför stödområdesgränsen kan problem uppstå. Man kanske bör överväga nya former för satsning på orter även utanför stödområdet.

Torsby däremot är en utpräglad jord- och skogsbruksbygd, där kalhyggerna numera bara visar på en förr mycket stolt era. För Torsby skulle en lokalisering av ett industricentrum betyda oerhört mycket för all den arbetskraft som har rationaliserats bort inom jord- och skogsbruket. Torsby är dessutom en ort som väl motsvarar de krav som har ställts för etablering av industricentra. Länsstyrelsen har vid åtskilliga tillfällen framhållit vikten av statliga insatser. De fackliga organisationerna har också vid upprättandet av Länsplan 74 framhållit vikten av en ökad systerställning, särskilt i den norra förvaltningsregionen. Man efterlyste ett statligt industricentrum först och främst till Torsby kommun, men även Filipstad har nämnts som ett tänkbart alternativ.

I utskottsbetänkandet sägs att valet av orter bl. a. innebär att den ena anläggningen bör ligga längre söderut än tidigare anläggningar. I så fall tycker jag, fru talman och ärade kammarledamöter, att Torsby kommun är som klippt och skuren för denna lokalisering. Torsby kommun tillhör det inre stödområdet och uppfyller således alla krav. Därför tycker vi motionärer att Torsby borde komma i fråga i detta sammanhang. Jag beklagar att utskottsmajoriteten inte har gått oss motionärer till mötes och inte har tillgodosett de fackliga organisationernas krav och länsstyrelsens upprepade remissyttranden.

Om vi blickar västerut till andra sidan gränsen kan vi se att allt fler industricentra växer upp i Norge på så att säga samma breddgrad som våra regioner. Problemen i Värmland, med den höga medelåldern bland invånarna, är i mångt och mycket likartade med problemen i Norrlands-länen och i de orter och regioner som utskottet nu har fastnat för att i första hand satsa på när det gäller den framtida utbyggnaden av industricentra.

Jag är medveten om att alla de problem som jag har snuddat vid inte helt löses bara genom förläggande av ett industricentrum inom länet. Men självfallet skulle det bli en skjuts framåt för de orter som berörs

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Ytterligare industri-
centeranläggningar,
m. m.*

Fredagen den
21 maj 1976

*Om tillämpningen
av anvisningar till
lagen om anställ-
ningstrygghet
beträffande lärares
tilläggsstimmar*

av lokaliseringen av industricentra.

Fru talman! Under överläggningarna har framförts ett yrkande av herr Gustafsson i Säfle, och jag kan i allt väsentligt ansluta mig till det – att Torsby således ifrågakommer vid en kommande lokalisering av industricentra.

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande till ett senare sammanträde.

§ 8 Om tillämpningen av anvisningar till lagen om anställningstrygghet beträffande lärares tilläggsstimmar

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara herr Nyhages (m) den 7 maj anmälda fråga, 1975/76:358, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Fru talman! Herr Nyhage har frågat arbetsmarknadsministern om han anser att anvisningarna till lagen om anställningstrygghet vad gäller de s. k. tilläggsstimmarna står i överensstämmelse med intentionerna i lagstiftningen. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Med s. k. tilläggsstimmar avses tjänstgöring som en lärare i det allmänna skolväsendet fullgör utöver den tjänstgöring som hans lärartjänst omfattar. Med tilläggsstimmar avses alltså en form av övertidstjänstgöring. Denna övertidstjänstgöring ingår dock inte i lärarnas tjänst på samma sätt som övertid för andra offentligt anställda. Om en lärare skall fullgöra övertidstjänstgöring, får han nämligen en särskild anställning som avser övertidstjänstgöringen. Denna anställning, till formen en arvodestjänst som timlärare, är helt fristående i förhållande till lärarens tjänst. Förordnandet på arvodestjänsten gäller t. v. högst för viss tid.

Lagen om anställningsskydd gäller varje slag av anställning, alltså även anställningar på deltid. Enligt lagen kan regeringen meddela bestämmelser som avviker från lagens bestämmelser för statligt reglerade tjänster, däribland tjänster som lärare i det allmänna skolväsendet. I de avseenden som berörs av herr Nyhages fråga har regeringen meddelat bara två bestämmelser som avviker från lagen om anställningsskydd. Dessa bestämmelser ingår i kungörelsen (1974:1007) om tidsbegränsning av statligt lönereglerad anställning, m. m. Enligt den ena bestämmelsen befrias arbetsgivaren från skyldighet att underrätta arbetstagare med tidsbegränsad anställning om att fortsatt anställning inte kommer att erbjudas honom. Befrielsen gäller om anställningen varat högst tre månader. Den andra bestämmelsen befriar arbetsgivaren från viss varselskyldighet. Detta gäller om anställningen har beräknats ej överstiga tre månader och ej heller kommer att omfatta mer än tre månader i följd. Befrielsen gäller också i vissa fall vid pensionering.

Vad jag nu anført innebär alltså bl. a. följande beträffande en anställ-

ning på s. k. tilläggstimmar. Om fortsatt anställning inte kommer att erbjudas läraren när förordnandet utgår skall arbetstagaren underrättas härom enligt 15 § lagen om anställningsskydd om anställningen varat mer än tre månader. I sådana fall skall i princip också varsel ske enligt 29 § lagen om anställningsskydd.

Enligt vad jag inhämtat har några anvisningar till lagen om anställningsskydd inte utfärdats. Däremot lär företrädare för skolöverstyrelsen vid konferenser om innebörden i bl. a. lagen om anställningsskydd ha framhållit att även tilläggstimmar omfattas av kravet på varsel och underrättelse.

Herr NYHAGE (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på den av mig framställda frågan. Jag vill första deklarerat att jag naturligtvis med tillfredsställelse hälsar att anställningsfrågorna har fått den lösning som de har, inte minst för den personalkategori som det här gäller, så mycket mer som jag själv hör hemma under den kategorin. Men det är, vilket framgår av svaret, en väsentlig skillnad mellan de timmar som en lärare har upp till sin undervisningsskyldighet och de timmar som ligger därutöver. De senare har ingenting med själva trygghetsfrågorna att göra, de har oftast tillkommit av schematekniska skäl och kan, som jag angivit i frågan, variera såväl mellan som inom läsåren. Det är också just de här timmarna som min fråga avser.

Det framgår av svaret att det finns en tidsgräns på tre månader som gäller för varselskyldighet i detta fall. Det vanliga är att övertimmarna är utlagda över ett läsår. Det blir då fråga om en längre period än tre månader och då föreligger alltså varsel- och meddelandeskyldighet. Då kan det ofta röra sig om ett stort antal ärenden med en mycket begränsad mängd övertimmar, och det kan i extrema fall vara fråga om 0,5 veckotimmar. Då skall, såvitt jag förstår av svaret, även uppsägning eller varsel göras om dessa timmar. Det är inget tvivel om att det medför ett byråkratiskt system för skolstyrelserna och skolkanslierna. Det har sagts mig att man på en skolexpedition har tvingats anställa särskild personal för att klara denna fråga. Det blir alltså extra kostnader för kommunerna.

Jag vill gärna återigen ställa frågan, eftersom det inte framgår av svaret, alltså om intentionerna i lagstiftningen är sådana att den också skulle gälla för den här typen av timmar. Det borde finnas en enklare lösning på denna fråga än vad som f. n. tycks vara fallet.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Som framgår av svaret är intentionerna sådana som herr Nyhage nämnde. Jag vill erinra om att de nya reglerna ännu inte varit i kraft och prövats i verkligheten. Skulle erfarenheterna visa att tillämpningen av reglerna är alltför betungande i administrativt hänseende finner jag inte uteslutet att frågan, i förenklande syfte, kan bli föremål för nya överläggningar mellan berörda parter.

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

*Om tillämpningen
av anvisningar till
lagen om anställ-
ningstrygghet
beträffande lärares
tilläggstimmar*

Fredagen den
21 maj 1976

*Om nybyggnad av
vårdskola i Borås*

I propositionen 1974:88 med förslag till lag om facklig förtroendemanns ställning på arbetsplatsen m. m. behandlades bl. a. frågan om att till den offentliga sektorn utsträcka den allmänna lagstiftningens regler om underrättelseplikt då anställning för begränsad tid inte kommer att förnyas. På tal härom framhöll föredraganden att den omständigheten att reglerna kan bli administrativt betungande inte är tillräckligt vägande skäl för att arbetsgivaren inom den offentliga sektorn skall undantas från en skyldighet som redan lagts på de privata arbetsgivarna.

Herr NYHAGE (m):

Fru talman! Enligt min erfarenhet har man redan på skolkanslierna upplevt dessa bestämmelser såsom betungande. Ett kriterium för en omprövning eller ett nytt ställningstagande tycks redan föreligga. Jag konstaterar med tillfredsställelse att statsrådet säger att det kan finnas skäl att ompröva denna fråga.

0,5 veckotimmars övertid – det låter väldigt litet – kan vara tillräckligt underlag för resande av skadeståndsanspråk, om man inte har varslat i tid. Det rimmar enligt min mening dåligt med lagstiftningens intentioner, om övertid, som alltså inte har med den ordinare anställningen att göra, skall kunna utnyttjas på detta sätt för att väcka skadestånd, vilket medför stora kostnader för kommunen.

Jag tackar för det svar jag har fått. Frågan kan alltså komma att omprövas om lagens tillämpning medför ett betungande byråkratiskt system.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om nybyggnad av vårdskola i Borås

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara herr Nyhages (m) den 12 maj anmälda fråga, 1975/76:362, till herr utbildningsministern, och anförde:

Fru talman! Herr Nyhage har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han är beredd att medverka till att frågan om nybyggnad av vårdskola i Borås bringas till snar lösning. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Efter vad jag erfarit avser skolöverstyrelsen under juni 1976 att fastställa en mera långsiktig organisation för vårdskolan i Borås. Lokalbehovsprövningen beräknas ske kort tid därefter.

Frågan om statsbidrag kan behandlas först sedan ritningar upprättats och skissgranskats och kommunen inkommit till skolöverstyrelsen med sedvanlig ansökan.

Herr NYHAGE (m):

Fru talman! Jag ber åter att få tacka för ett svar. Jag vill gärna säga att jag med det tidsbesked som där ges upplever svaret positivt. Jag

hoppas verkligen att vad som i svaret sägs kommer att överensstämma med verkligheten.

Bakgrunden till denna fråga redovisades när jag ställde den. Den 22 mars 1973 gjordes den första framställningen om lokalbehovsprövning för vårdskola i Borås. I den framställningen redovisades utbildningsbehovet, nuvarande lokalers belägenhet och beskaffenhet, planerad och nuvarande skolorganisation, skoltomt, tillgång till praktikplatser, beräknat antal timmar och deras fördelning, tjänster för lärare och institutionspersonal samt förslag till lokalprogram, alltså en fullödlig redovisning.

Beträffande lokalerna kunde i ansökan konstateras att undervisningen var fördelad på åtta platser i Borås och att lokalerna delvis låg i f. d. fabrikslokaler och i källarutrymmen. Man kunde även konstatera att lokalerna hade provisorisk karaktär. Egentligen utgjorde bara sjuksköterskeskolan ett undantag. För endast en av lokalerna hade statsbidrag utgått.

Denna skrivelse föranledde ingen åtgärd från skolöverstyrelsen, varför landstinget återkom den 25 mars 1974, alltså ett år senare. Förvaltningsutskottet gjorde en framställning till generaldirektören. Man hänvisade till skrivelsen ett år tidigare och till lokalernas belägenhet och beskaffenhet samt hemställde om skolöverstyrelsens skyndsamma ställningstagande.

Ingenting hände. Den 1 juli 1974 gjorde utbildningsnämnden en förnyad framställning till skolöverstyrelsen med begäran om organisationsbeslut och lokalbehovsprövning för vårdskolan.

Ingenting hände. Den 6 december 1974 sände förvaltningsutskottet en ny skrivelse till generaldirektören med hänvisning till den tidigare skrivelsen. Man begärde åter att få besked. Förvaltningsutskottet fann det anmärkningsvärt att behandlingen av lokalbehovsfrågor skulle behöva ta så lång tid för skolöverstyrelsen.

Den 16 januari 1975 skedde en uppvaktning för skolöverstyrelsen. Då gavs inget besked. Men den 27 januari samma år, dvs. 1975, kom en skrivelse från skolöverstyrelsen med anledning av denna uppvaktning, där man meddelade att någon långsiktig planering av sjuksköterskeutbildningen i Borås inte kunde ske förrän U 68-propositionen framlagts och skolöverstyrelsen avgett yttrande över länsberedningens förslag.

Jag tycker de sist angivna skälen var ganska långsökta för den prövning det här var fråga om. Dessutom är det över ett år sedan denna skrivelse var aktuell, och ännu har inget besked lämnats. Nog är det en häpnadsväckande förhållning av ett mycket viktigt ärende, som det borde vara angeläget för skolöverstyrelsen att medverka till lösningen av så snabbt som möjligt.

Nu har jag fått besked om att en lösning kan förväntas i juni månad 1976, och jag tackar för det beskedet.

Fredagen den
21 maj 1976

*Om nybyggnad av
vårdskola i Borås*

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Jag vill ändå tillägga att det är litet för enkelt att beskylla centrala myndigheter för dröjsmål i handläggningen av ett ärende. Detta kan i och för sig ha fog för sig ibland, men enligt den information jag fått om förhållandena kring frågan om nybyggnad av en vårdskola i Borås så har dröjsmålet också i stor utsträckning lokala orsaker. Tomtfrågorna har inte varit klara och tycks ännu inte vara färdigbehandlade mellan landstinget och primärkommunen. Landstinget har vidare inte förmått göra någon prioritering mellan de tre vårdskolorna i Alingsås, Borås och Vänersborg. Det är ganska uppenbart att landstinget på relativt kort tid inte kan bygga tre skolor.

Herr NYHAGE (m):

Fru talman! Som jag redovisade i mitt förra inlägg är tomtfrågan inte något bekymmer. Det är helt klart att den frågan kan lösas på ett tillfredsställande sätt, och det fanns klart angivet i den framställan som gjordes redan 1973.

Beträffande prioriteringen mellan Vänersborg, Alingsås och Borås så är ju Vänersborgsskolan ur bilden. Den håller på att färdigställas. Från landstingets sida har det inte varit någon som helst tvekan när det gäller att också få frågan om Boråsskolan avgjord.

Jag kan inte finna att det råder någon sorts motsatsförhållande som skulle få landstinget att fördröja ärendet. Vad landstinget begärt är helt enkelt att få en organisations- och lokalbehovsprövning. Det är den som nu tagit mer än tre år. Jag tycker att det är en lång tid för ett ärendes handläggning på en central myndighet.

Dessutom har landstinget ansvaret för denna utbildning, och landstinget känner sitt ansvar för utbildningen inom ett område där vi vet att det är ett skriande behov av personal. Undervisningen underlättas ju inte på något sätt av den rådande situationen. Den är besvärande för eleverna, för lärarna och för övrig personal. Den är besvärande för skollärdningen. Det har därför för landstinget varit i högsta grad angeläget att få denna fråga löst. När det nu dröjt tre år tycker vi onekligen att det är en oerhört lång väntan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1975/76:55 med anledning av propositionen 1975/76:168 om vissa frågor rörande den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation jämte motioner

Finansutskottets betänkande

1975/76:42 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Skatteutskottets betänkanden

- 1975/76:62 med anledning av propositionen 1975/76:193 om skatteplikt för utbildningsbidrag för doktorander, m. m.
1975/76:65 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1976/77

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Justitieutskottets betänkanden

- 1975/76:40 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden
1975/76:41 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:829) om försöksverksamhet med rutinmässiga alkoholutandningsprov
1975/76:42 med förslag till lagstiftning om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål och lagen (1969:36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m.
1975/76:43 med anledning av propositionen 1975/76:165 om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt jämte motioner

Försvarsutskottets betänkanden

- 1975/76:38 med anledning av propositionen 1975/76:199 om ändring av värnpliktslagen (1941:967), m. m. jämte motioner
1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:190 om inrättande av ett flygvapenmuseum och vissa skolor för försvarsmakten jämte motioner
1975/76:40 med anledning av propositionen 1975/76:189 med förslag om insyn i och kontroll av den militära underrättelsetjänsten m. m. jämte motion
1975/76:41 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

- 1975/76:40 med anledning av propositionen 1975/76:197 med förslag till lag om arbetsskadeförsäkring jämte motioner
1975/76:42 med anledning av motioner om vissa läkemedelsfrågor m. m.

Socialutskottets betänkande

- 1975/76:45 med anledning av propositionen 1975/76:179 om ändring i allmänna arbetstidslagen (1970:103) jämte motioner

Utbildningsutskottets betänkande

- 1975/76:28 med anledning av propositionen 1975/76:129 om utbildningsbidrag för doktorander m. m. jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkande

- 1975/76:45 med anledning av propositionen 1975/76:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1976/77, m. m. (kompletteringspropositionen)

Nr 134

Fredagen den
21 maj 1976

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:38 med anledning av motion om produktion av billigare menstruationsskydd

1975/76:56 med anledning av motion om förstatligande av skogsindustrin

1975/76:60 med anledning av propositionen 1975/76:175 om ändring i lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet

1975/76:63 med anledning av propositionen 1975/76:159 med förslag till organisation av och anslag för det nya konsumentverket jämte motioner

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 17.30.

In lidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert